

ZPRÁVODAJ KVZ

ZPRÁVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2018

číslo 3 | říjen | ročník 6

Popření otcovství

Novotný proti České republice

Možnost popřít před mnoha
lety soudem určené otcovství

Nutná obhajoba

*Correira de Matos proti
Portugalsku*

Právo obhajovat se osobně
u méně závažných trestných
činů

Hate speech

Stomakhin proti Rusku

Legitimní kritika vlády
vs. projevy z nenávisti

Občanské právo

Popření otcovství 7

Novotný proti České republice

Nemožnost domoci se zahájení řízení o popření soudem určeného otcovství po uplynutí tříleté lhůty, přestože testy DNA následně vyloučily biologické otcovství.

Mezinárodní únosy dětí 9

M. R. a D. R. proti Ukrajině

Nevykonání rozsudku o navrácení dítěte do České republiky ze strany ukrajinských orgánů.

Internetové deníky 11

M. L. a W. W. proti Německu

Možnost domáhat se odstranění článků o své osobě z archivů internetových deníků.

Trestní právo

Ochrana před domácím násilím 15

Polcarová proti České republice

Opravné prostředky v případě týrání dítěte matkou. Možnost odsoudit pachatelku za ublížení na zdraví v odvolacím řízení, pakliže ji soud prvního stupně pravomocně zprostil obžaloby pro týrání svěřené osoby, jehož dílčím útokem předmětné ublížení na zdraví bylo.

Nutná obhajoba 17

Correira de Matos proti Portugalsku

Právo obhajovat se osobně v řízeních o činech, za jejichž spáchání lze uložit trest odnětí svobody.

Evropský zatýkací rozkaz 20

Pirozzi proti Belgii

Vykonání evropského zatýkacího rozkazu a předání do vyžadujícího státu k výkonu trestu uloženého v řízení vedeného v nepřítomnosti obžalovaného.

Předběžná otázka 22

Baydar proti Nizozemsku

Rozsah odůvodnění rozhodnutí nepoložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie.

Internetová kriminalita 23

Benedik proti Slovinsku

Právní záruky pro zjišťování orgány činnými v trestním řízení identity uživatele internetu, jemuž byla přidělena určitá dynamická IP adresa.

Stíhání tzv. hate speech 25

Stomakhin proti Rusku

Rozlišení přípustné kritiky vlády a státních orgánů a tzv. hate speech. Přísnost trestu uložených novinářů za projevy politické povahy.

Britské trestní soudnictví 28

Makarová proti Spojenému království

Tvrzené systémové nedostatky britského trestního soudnictví na pozadí zabití českého občana v Londýně a zproštění obžaloby pachatele porotou.

Utajované informace v médiích 30

Girleanu proti Rumunsku

Uložení peněžitého trestu novinářů za neoprávněné držení utajovaných informací.

Použití síly ze strany policistů 31

Semache proti Francii

Použití nebezpečné znehybnující techniky při zatýkání agresivní osoby a následná péče o ni.

Propuštění ze služebního poměru 34

Gulamhussein a Tariq proti Spojenému království

Utajení části spisu v řízení o přezkumu ukončení služebního poměru z důvodu ztráty bezpečnostní prověrky.

Sociální dávky 35

Čakarević proti Chorvatsku

Povinnost vrátit zpětně podporu v nezaměstnanosti vyplacenou chybou na straně státních orgánů.

Zákaz shromáždění 37

United Civil Aviation Trade Union a Csorba proti Maďarsku

Zákaz shromáždění na okraji příjezdové komunikace na mezinárodní letišti z důvodu obav z narušení silničního provozu.

Provádění evropských směrnic 38

O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd. proti Irsku

Pozastavení platnosti licence k rybářské činnosti z důvodu implementace směrnic Evropské unie na ochranu životního prostředí.

Zpravodajské služby 42

Centrum för Rättvisa proti Švédsku

Právní záruky pro sledování a analyzování přeshraniční elektronické a mobilní komunikace zpravodajskými službami.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Občanské právo.....	48
Správní právo	50
Trestní právo	50

Stížnosti postoupené velkému senátu Soudu

Občanské právo.....	53
Správní právo	54
Trestní právo	55
Mezistátní stížnosti	57

Rozhodovací činnost jiných mezinárodních orgánů v oblasti lidských práv

Evropská sociální charta a Evropský výbor pro sociální práva	58
Stav projednávání kolektivních stížností proti České republice.....	59
Smluvní orgány OSN	60
Stav projednávání oznámení podaných proti České republice	60

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Milí čtenáři!

Těžko vám mohlo uniknout, že se s časovým odstupem opravdu naplnilo, co jsem v předchozím čísle avizoval. Dostává se vám tímto do rukou či spíše na obrazovky vašich počítačů náš Zpravodaj v novém hávu. Inu, ve skutečnosti bych na tomto místě rád připomenul hned dvojí listopadovou inovaci. Vedle proměny našeho čtvrtletníku si v těchto dnech připomínáme dvacáté výročí největší změny, kterou kdy podstoupil kontrolní mechanismus Evropské úmluvy o lidských právech.

Před dvěma desetiletími totiž po čtyřech letech od jeho sjednání vstoupil konečně v platnost revizní Protokol č. 11 k Úmluvě. Lidská práva a základní svobody zaručené Úmluvou a jejími dodatkovými protokoly zůstaly v plném rozsahu zachovány, zato štrasburské orgány prošly zásadní reformou.

Předně se jejich pravomoc přijímat individuální stížnosti stala povinnou. Státy ostatně setrvale obnovovaly svá prohlášení o uznání této pravomoci, takže byla alespoň odbourána s tím spojená byrokracie. A samozřejmě už nebylo možné ani teoreticky být vázán Úmluvou, ale nepodléhat jejímu kontrolnímu mechanismu, což byl po dlouhá léta případ Francie, která dokonce dala Soudu jednoho věhlasného předsedu (Reného Cassina, jenž patřil mezi autory Všeobecné deklarace lidských práv a stal se také nositelem Nobelovy ceny míru), ovšem v době, kdy sama pravomoci Soudu nepodléhala.

Pak se také počet kontrolních orgánů ze tří snížil na dva. Protokol č. 11 zachoval Evropský soud pro lidská práva a omezil pravomoci statutárního orgánu Rady Evropy – Výboru ministrů –, jenž současně vykonává jisté pravomoci podle Úmluvy. Tento politický orgán formálně složený z ministrů zahraničních věcí členských států přestal v některých věcech rozhodovat a zůstal mu toliko dohled nad výkonem rozsudků Soudu. I to ho ostatně dostatečně zaměstnává, třebaže by se rozhodování Výboru ministrů o opakujících se stížnostech podle vodítek vytyčených Soudem mohlo docela hodit ke snížení objemu nedodělků.

Opticky vzato z tehdejší trojice vypadla Evropská komise pro lidská práva, jejímž úkolem, a to dost klíčovým úkolem, bylo přijímat došlé stížnosti, rozhodovat o jejich přijatelnosti, usilovat o smírné urovnání mezi stranami sporu a vydávat zprávu o odůvodněnosti stížností. Do té doby se jen zlomek věcí posouzených Komisí dostával k Soudu. Vzpomínám si, že náš tehdejší soudce Karel Jungwiert s nadsázkou podotýkal, že spíše než Komise zanikl Soud a Komise se přejmenovala, protože veškerá tíha došlých stížností nově dopadla na bedra přeživšího orgánu. Pravda bude asi někde uprostřed – oba orgány se sloučily a nechaly si název toho mocnějšího z nich.

Když Protokol č. 11 vstoupil v platnost, někteří se tvářili, že byl systém modernizován podle zásad dělby moci, jiní však již tehdy tušili, že budou potřeba další reformy. Tehdejších několik tisíc nevyřízených věcí postupně narostl na více než 160 tisíc stížností čekajících na posouzení a zdá se, že se lidé kvůli tomu chytali za hlavu zhruba pořád stejně (dnešní stav je o nějakých 100 tisíc případů méně, než tvořilo historické maximum, ale ke spokojenosti máme pochopitelně daleko). Nebudu již dále rekonstruovat navazující reformní proces – počkejme si k tomu na nějaké další příhodné výročí.

Raději se teď vrátím k modernizaci tohoto Zpravodaje. Snažili jsme se jeho proměnou vyjít vstříc přáním, která jste vyslovili v loňské anketě. Jak už to ale bývá, je otázka, zda se jako respondenti průzkumu veřejného mínění v nové podobě čtvrtletníku najdete. Proto mi dovoluňte pár slov na ozřejnění našich úvah, vedených snahou poskytovat čtenářům přehledněji více informací.

Možná vás vyděsí, že časopis nakynul zhruba na dvojnásobek. Věřím, že negativní pocit z toho plynoucí není opodstatněný. Jednak se mi celý produkt jeví jako vzdušnější než předtím, jednak jsme ho obohatili o nové rubriky, které však nutně nebudou zařazovány do každého čísla anebo budou kratší, protože se zaměří jen na nedávný vývoj. Pominu-li informace o případech, které má posoudit velký senát (a které se tudíž jeví jako obzvlášť významné po právní stránce, a proto se hodí o nich vědět), zařadili jsme také přehled stížností oznámených vládě České republiky, o nichž Soud dosud nerozhodl. Také jsme se domnívali, že je namístě představit naši další agendu, když kancelář vládního zmocněnce pro zastupování před Soudem trochu klame svým názvem, protože ve skutečnosti zastupuje i před jinými mezinárodními stížnostními mechanismy v oblasti lidských práv a koordinuje provádění jejich rozhodnutí.

Ale i kdyby se vám obsah zdál být náhle větší, snad vás uklidní, že to máte pořád za stejnou cenu. A jak zpívají Chinaski, „vono se neříká nadarmo, že ty nejlepší věci jsou zadarmo“.

Myslím, že bych měl přispěchat s vysvětlením ještě jedné inovace, kterou objevíte na dalších stránkách. Z ankety vyplynulo, že dosavadní prezentace většiny obsahu časopisu ve dvou sloupcích na listu o velikosti A4 je rušivá, protože se na obrazovce počítače text špatně čte.

Patrně překvapí, že jsme nakonec po delších úvahách učinili jiný než jednoduchý závěr, který se nabízel, a sice že to implikuje potřebu použít pouze jeden sloupec. Ten by nám přišel vhodný, kdyby časopis neměl podobu PDF souboru, nýbrž klasické webové stránky. Uvedený formát však považujeme za navýsost praktický. Koneckonců, někdo si náš čtvrtletník i vytiskne. Dlouhé řádky provedené malým písmem by byly špatně čitelné; u velkého písma by časopis zase nabyl na objemu ještě výrazněji než teď. (Říkám si ostatně, jak se vám asi čte toto úvodní slovo, charakteristické dlouhými řádky.)

A tak jsme našli jiný kompromis, u něhož jen doufám, že ho nebudete považovat za prohnilý. Namísto dvou sloupců na stránku budeme mít, tak trochu jako v novinách, takové sloupce hned čtyři: dva v horní části stránky, které můžete na počítači snadno přehlédnout, a dva v dolní části stránky, kam si po přečtení těch horních pohodlně odrolujete. Na jednotlivých stránkách jsme se snažili tuto grafickou podobu vyznačit, aby nepůsobila jako poněkud matoucí.

A to je pro tentokrát na úvod všechno. Beztak jsem byl delší než kdykoli v minulosti. Přeji vám příjemnou četbu Zpravodaje v novém pojetí a chovám naději, že nám přes všechny provedené změny zachováte přízeň, ba že si na ně dokonce zvyknete. Tím není dotčeno, že nám můžete poskytnout svoji zpětnou vazbu a odpovědět nám elektronickou poštou na reklamní otázku: „Jak se vám líbí?“

Vše dobré ještě při příležitosti stého výročí Československé republiky, jiného to zaznamenáníhodného výročí nedávných dnů, přeje

Z Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnc

Popření otcovství

Rozsudek ze dne 7. června 2018 ve věci č. 16314/13 – Novotný proti České republice

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že tím, že se stěžovatel, který byl v roce 1970 určen otcem dítěte, nemohl domáhat nápravy situace po uplynutí tříleté promlčecí lhůty, přestože analýza DNA z roku 2012 jednoznačně prokázala, že biologickým otcem není, došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy. Stěžovateli nebylo přiznáno žádné spravedlivé zadostiučinění, jelikož náhradu nemajetkové újmy nepožadoval a své náklady dostatečně neprokázal.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, narozený roku 1942, měl v roce 1965 poměr se ženou, která v roce 1966 porodila dceru Z. Stěžovatel popřel, že je jejím otcem, ale v následném soudním řízení jím byl v roce 1970 okresním soudem určen

a bylo taktéž rozhodnuto o jeho povinnosti platit výživné. V té době ještě nebyly využívány testy DNA a soud rozhodoval na základě výslechu svědků, písemných důkazů a znaleckého posouzení krevního testu. Stěžovatelovo odvolání krajský soud zamítl.

V roce 2011 se stěžovatel u nejvyššího státního zástupce domáhal podání návrhu na popření otcovství. Ten však jeho podnět odmítl s tím, že by to nebylo v zájmu dítěte a že nedodal spolehlivý důkaz, který by jeho otcovství vylučoval. Stěžovatel a Z. následně podstoupili test DNA, který otcovství stěžovatele k Z. jednoznačně vyloučil. Stěžovatel se tedy opět obrátil na nejvyššího státního zástupce, který jeho podnět odložil s tím, že podle tehdy platného zákona o rodině v případě tzv. třetí domněnky otcovství (určeného soudním rozhodnutím) není oprávněn popírat otcovství. Domněnka otcovství založená pravomocným rozhodnutím, které vytvářelo překážku věci pravomocně rozhodnuté, byla i přes nové důkazy nevyvratitelná. Nápravu nezjednal ani Ústavní soud, jenž odmítl ústavní stížnost stěžovatele, protože dle jeho ustálené judikatury nebyl

Z

→ oprávněn takové rozhodnutí nejvyššího státního zástupce přezkoumat.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

a) K přijatelnosti

Vláda namítala nedodržení šestiměsíční lhůty podání stížnosti, protože podle ní lhůta běžela od okamžiku, kdy se stěžovatel dozvěděl najisto, že není biologickým otcem Z., tedy ode dne, kdy mu byl doručen znalecký posudek. K tomu došlo nejpozději v květnu 2012, stěžovatel však podal stížnost k Soudu až v lednu 2013. Soud námitku vlády zamítl, protože podle něj byla stížnost podána ve lhůtě šesti měsíců jak od druhé odpovědi nejvyššího státního zástupce stěžovateli ze září 2012, tak od rozhodnutí Ústavního soudu z prosince 2012, které podle Soudu nemohlo být od počátku považováno za neúčinný prostředek nápravy.

b) K odůvodněnosti

Soud předně podotkl, že řízení o určení či popření otcovství je součástí práva na soukromý život podle článku 8 Úmluvy, který zahrnuje důležité stránky osobní identity, a odkázal na řadu dříve řešených případů (*Shofman proti Rusku*, č. 74826/01, rozsudek ze dne 24. listopadu 2005; *A. L. proti Polsku*, č. 28609/08, rozsudek ze dne 18. února 2014; *Rasmussen proti Dánsku*, č. 8777/79, rozsudek ze dne 28. listopadu 1984, § 33; *Yildirim proti Rakousku*, č. 34308/96, rozhodnutí ze dne 19. října 1999; *Tavli proti Turecku*, č. 11449/02, rozsudek ze dne 9. listopadu 2006; *Paulík proti Slovensku*, č. 10699/05, rozsudek ze dne 10. října 2006, *Tsvetelin Petkov proti Bulharsku*, č. 2641/06, rozsudek ze dne 15. července 2014). V projednávané věci měl stěžovatel od počátku pochybnosti o svém otcovství a později se na základě nového biologického důkazu dovolával vůči státu kroků směřujících k vyřešení svého vztahu k dítěti. Skutkové okolnosti tak lze podřadit pod pojem soukromého života a Soud musí posoudit, zda vnitrostátní orgány splnily své pozitivní povinnosti vyplývající z článku 8.

Mezi stranami nebylo sporu o tom, že rozhodnutí vnitrostátních soudů byla „v souladu se zákonem“ a že se opírala o legitimní zájem na zajištění právní jistoty, stability rodinných vztahů a na potřebě chránit zájem dítěte. Úkolem Soudu není namísto vnitrostátních orgánů určit nejhodnější způsob určení otcovství, ale zjistit, zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem na ochraně právní jistoty rodinných vztahů a zájmem stěžovatele na přezkoumání jeho otcovství ve světle výsledku testu DNA.

Z ustálené judikatury Soudu vyplývá, že článek 8 Úmluvy, s výhradou přípustných omezení, zahrnuje právo domnělého otce zahájit řízení o popření otcovství k dítěti, které dle vědeckých důkazů není jeho vlastní (*Schofman proti Rusku*, cit. výše; *Mizzi proti Maltě*, č. 26111/02, rozsudek ze dne 12. ledna 2006; *A. L. proti Polsku*, cit. výše; a contrario *Marinis proti Řecku*, č. 3004/10, rozsudek ze dne 9. října 2014). Soud již dříve akceptoval situace, kdy se stěžovatel prostřednictvím státního zástupce obrátil na soud s návrhem na popření otcovství a buď státní zástupce (viz *Kňákal proti České republice*, č. 39277/06, rozhodnutí ze dne 8. ledna 2007; *Yildirim proti Rakousku*, cit. výše), nebo soudy posoudily dotčené protichůdné hodnoty a zájmy, tyto zájmy pečlivě vyvážily a své závěry řádně odůvodnily (srov. *Róžaňski proti Polsku*, č. 55339/00, rozsudek ze dne 18. května 2006, § 77–79; a *A. L. proti*

Polsku, cit. výše, § 78). Na druhou stranu se Soud kriticky vyjádřil k pevně daným časovým lhůtám, které běží bez ohledu na to, zda má domnělý otec povědomí o okolnostech zpochybňujících jeho otcovství (*Schofman proti Rusku*, cit. výše), a rovněž rozhodl o porušení článku 8 Úmluvy v případech, kdy stěžovatelé neměli žádnou možnost napadnout rozhodnutí soudů ve světle nových biologických důkazů (*Paulík proti Slovensku*, cit. výše, § 45; *Tavli proti Turecku*, cit. výše, § 36; *Ostace proti Rumunsku*, č. 12547/06, rozsudek ze dne 25. února 2014, § 49), nebo jim nebyla dána příležitost zúčastnit se jednání soudu a předložit test DNA (viz *Tsvetelin Petkov proti Bulharsku*, cit. výše, § 58).

Soud dále konstatoval, že na rozdíl od určení otcovství podle první nebo druhé domněnky (*Andrle proti České republice*, č. 38633/08, rozhodnutí ze dne 22. ledna 2013; resp. *Kňákal proti České republice*, cit. výše), u třetí domněnky, již bylo použito v projednávané věci, otec dítěte nemohl zahájit řízení o popření otcovství, ačkoli předložil nové biologické důkazy (viz a contrario *Darmoň proti Polsku*, č. 7802/05, rozhodnutí ze dne 17. listopadu 2009; a *Klocek proti Polsku*, č. 20674/07, rozhodnutí ze dne 27. dubna 2010), které mu nebyly známy v době původního určení otcovství.

Soud shledal, že stěžovatel měl právo dost příležitostí popřít otcovství dítěte, které podle vědeckého důkazu nebylo jeho vlastní. Poznamenal, že přestože Ústavní →

Z

→ soud již dříve rozhodl, že vnitrostátní soudy by měly vykládat vnitrostátní právo v souladu s Úmluvou, v tomto případě sám nepoužil ani vlastní judikaturu, ani judikaturu Soudu. Podle Soudu tedy Ústavní soud mohl rozhodnout případ v souladu s Úmluvou i bez změn právní úpravy (viz *Topčić-Rosenberg proti Chorvatsku*, č. 19391/11, rozsudek ze dne 14. listopadu 2013, § 48; *Habulinec a Filipović proti Chorvatsku*, č. 51166/10, rozhodnutí ze dne 4. června 2013, § 30).

Při rozhodování Soud vycházel zejména z věci *Paulík proti Slovensku* (cit. výše), v níž se zabýval obdobným případem. Zdůraznil, že domnělá dcera Z. již na stěžovateli dávno není závislá, nepovažuje stěžovatele za svého otce a nebránila se ani provedení testu DNA, ani následnému podání podnětu k nejvyššímu státnímu zástupci. Veřejný zájem na ochraně jejích práv v době, kdy jí bylo více než padesát let, tedy ztratil z valné části na významu v porovnání s dobou, kdy byla dítětem. Soud učinil závěr, že neexistence řízení, ve kterém by bylo možné uvést právní stav do souladu s jednoznačně prokázanou biologickou realitou, nebyl v tomto případě ni-

komu ku prospěchu (viz *Kroon a ostatní proti Nizozemsku*, č. 18535/91, rozsudek ze dne 27. října 1994, § 40). Stát tedy nezajistil spravedlivou rovnováhu mezi zájmy stěžovatele a zájmy společnosti, a tím porušil článek 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že neexistence jakéhokoli řízení, které by mu umožnilo napadnout rozhodnutí o určení otcovství, představuje samostatné porušení práva chráněného článkem 6 Úmluvy. Soud však nepovažoval za nutné se zabývat okolnostmi projednávané věci samostatně na poli tohoto článku.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKY 6 A 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že byl diskriminován při užívání práva na respektování rodinného života v porovnání s tím, jak je zacházeno s matkami. Soud tuto námitku odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, protože ji stěžovatel neuplatnil před Ústavním soudem.

D. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

Stěžovatel nepožadoval finanční náhradu, spíše si přál uznání porušení svých práv chráněných Úmluvou. Žádal naopak náhradu nákladů řízení vedeného před Soudem. Požadovanou výši náhrady však neupřesnil, ani neposkytl žádné doklady na podporu svého nároku. Neprokázal tedy reálnost a nezbytnost svých nákladů a účelnost vynaložené částky, a Soud mu proto žádné spravedlivé zadostiučinění nepřiznal.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Koskelo a soudce Eicke ve svém odděleném stanovisku sice vyjádřili souhlas s výrokem rozsudku a s většinou jeho odůvodnění, nikoli však s formulací, kterou většina použila, že „Ústavní soud mohl případ rozhodnout v souladu se svou ustálenou judikaturou a judikaturou Soudu, i bez změn v právní úpravě“. Soud tím podle nich v rozporu se zásadou subsidiarity překročil svou roli, kterou zásadně není rozhodovat o tom, zda vnitrostátní soudy správně vyložily a použily vnitrostátní právo.

→ smyslu článku 3 Haagské úmluvy, a nařídil matce, aby dítě navrátila otci do České republiky. V září 2010 krajský soud rozsudek o navrácení potvrdil. Rozsudek se stal okamžitě vykonatelným vyjma období od února do března 2011, kdy rozhodoval Nejvyšší soud, který odmítl dovolání matky.

V prosinci 2013 příslušný ukrajinský okresní soud na návrh matky rozhodl, že místo pobytu dítěte je na Ukrajině a že je současně v nejlepším zájmu dítěte, aby žilo s matkou, jelikož rozsudek o navrácení nebyl vykonán a dítě si v mezidobí na Ukrajině zvyklo. V odvolání první stěžovatel namítal, že k rozhodnutí o péči o dítě nebyly povolány ukrajinské, ale české soudy. V březnu 2014 krajský soud rozsudek potvrdil s tím, že matka byla za účelem zajištění nejlepšího zájmu dítěte oprávněna žádost o určení místa jeho pobytu podat.

V září 2010 soudní vykonavatel zahájil výkon rozsudku o navrácení. Matka odmítla dobrovolně dítě vydat, za což jí byly uděleny pokuty. Soudní vykonavatel činil další bezvýsledné pokusy o výkon rozsudku, které se-

Mezinárodní únosy dětí

Rozsudek ze dne 22. května 2018 ve věci č. 63551/13 – M. R. a D. R. proti Ukrajně

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že nevykonáním rozsudku o navrácení dítěte z Ukrajiny do České republiky vydaném v řízení podle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí došlo k porušení práva dítěte a jeho otce na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

První stěžovatel je český občan, kterému se v manželství s ukrajinskou státní občankou narodil v roce 2004 syn, druhý stěžovatel. Po rozvodu v roce 2007 žila matka se synem nadále v České republice. Následně bylo dítě svěřeno do střídavé péče rodičů. V červnu 2009 matka bez vědomí prvního stěžovatele odvezla syna na Ukrajinu, odkud se nevrátili.

První stěžovatel podal žádost o navrácení dítěte do České republiky na základě Haagské úmluvy. V červenci 2010 ukrajinský městský soud žádosti vyhověl s tím, že přemístění dítěte na Ukrajinu bylo protiprávní ve

Z

lhaly z důvodu nespolupráce matky. Soudní vykonavatel se opakovaně pokoušel zjistit místo pobytu matky a dítěte, ale soudy, na které se obracel, uváděly, že žádosti byly nedůvodné nebo nepřiměřené. Rozsudek o navrácení tak nebyl vykonán.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

V řízení před Soudem Česká republika využila svého práva intervenovat podle čl. 36 odst. 1 Úmluvy.

Stěžovatelé poukazovali na porušení článku 8 Úmluvy, tedy svého práva na respektování rodinného života.

Soud v prvé řadě konstatoval, že první stěžovatel byl oprávněn podat stížnost jménem nezletilého syna. Dle judikatury Soudu v případě sporů mezi rodiči je ochranou zájmů dítěte pověřen rodič mající dítě ve své péči (Moog proti Německu, č. 23280/08 a 2334/10, rozsudek ze dne 6. října 2016, § 41). Prvnímu stěžovateli bylo dítě svěřeno do péče rozhodnutím českého soudu a skutečnost, že byli od roku 2009 odloučení, ho nezabavila práva jednat před Soudem jménem syna.

A. K PŘIJATELNOSTI

Soud odmítl námitku vlády týkající se nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy odůvodněnou tím, že první stěžovatel nepodal dovolání proti rozsudku krajského soudu z března 2014, kterým bylo určeno místo pobytu dítěte na Ukrajině s matkou. Soud uvedl, že stížnost se týkala neschopnosti ukrajinských orgánů přijmout rychlá a odpovídající opatření za účelem navrácení dítěte uneseného v roce 2009 z České republiky. Žaloba matky na určení místa bydliště dítěte podaná v roce 2013 se netýkala podstaty stížnostní námitky. První stěžovatel tudíž nebyl povinen vyčerpat uvedený opravný prostředek.

B. K ODŮVODNĚNOSTI

a) K judikatuře Soudu

Soud s odkazem na svoji ustálenou judikaturu konstatoval, že vnitrostátní orgány mají pozitivní povinnost přijmout opatření za účelem sloučení rodičů s dítětem. Tato povinnost není absolutní, nadto sloučení rodiny může vyžadovat přípravu. Pokud se objeví těžkosti způsobené odmítnutím rodiče únosce podrobit se výkonu rozsudku o navrácení, vnitrostátní orgány by měly vůči tomuto rodiči uplatnit donucovací opatření. Ta sice nejsou vůči dětem žádoucí, nelze je však pominout v případě nezákonného chování rodiče, se kterým dítě žije (Maire proti Portugalsku, č. 48206/99, rozsudek ze dne

26. června 2003, § 71 a 76). V případech, kdy rozhodující roli hraje čas, je přiměřenost přijatých opatření třeba posuzovat s ohledem na rychlost jejich uskutečnění (viz výše, Maire proti Portugalsku, § 74). V případech mezinárodních únosů dětí je třeba pozitivní závazky státu vykládat ve světle Haagské úmluvy s ohledem na nejlepší zájem dítěte (X proti Lotyšsku, č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 93 a 96).

V daném případě bylo dle Soudu rozhodující posoudit, zda ukrajinské orgány splnily své pozitivní závazky na poli článku 8 Úmluvy spočívající v rychlém posouzení žádosti o navrácení dítěte do České republiky a v následném výkonu rozsudku o navrácení. Soud zdůraznil, že článek 11 Haagské úmluvy vyžaduje, aby vnitrostátní orgány jednaly urychleně, přičemž prodlení delší než šest týdnů může vyžadovat sdělení důvodů nečinnosti.

b) K řízení o navrácení

Řízení o navrácení bylo na Ukrajině zahájeno v říjnu 2009, rozsudek soudu prvního stupně byl vydán v červenci 2010, odvolací soud rozsudek potvrdil v září 2010, od kdy se rozsudek o navrácení stal s výjimkou krátkého období rozhodování Nejvyššího soudu vykonatelným. Řízení tedy trvalo zhruba rok, což bylo v jiných případech posuzovaných Soudem v rozporu s Úmluvou (např. Karrer proti Rumunsku, č. 16965/10, rozsudek ze

Z

→ dne 21. února 2012, § 54). Nadto se nezdá, že by byly dány objektivní důvody pro značné překročení lhůty šesti týdnů. V každém případě je délku řízení o navrácení třeba vzít v úvahu při posouzení celkové délky řízení, včetně řízení o výkon rozsudku.

c) K vykonávacímu řízení

Rozsudek o navrácení se stal vykonatelným dne 14. září 2010, nicméně vykonávací řízení bylo zahájeno až dne 27. září 2010, aniž by byly uvedeny důvody pro takový počáteční průtah. Matce byla dána krátká lhůta k dobrovolnému vydání dítěte, nikdy v průběhu řízení však nebyl vypracován komplexní plán na dosažení tohoto cíle a do řízení nebyly zapojeny orgány péče o dítě. To značně snížilo možnost spolupráce s matkou. Jediné konstruktivní setkání s matkou se konalo ve škole dítěte v lednu 2011, kdy matka souhlasila s navrácením dítěte, ale později si to rozmyslela. Ačkoli se v případech týkajících se dětí dává přednost dobrovolnému plnění (Kacper Nowakowski proti Polsku, č. 32407/13, rozsudek ze dne 10. ledna 2017, § 87), vytrvalý odpor

rodiče ztěžuje dobrovolný výkon a některé případy vyžadují použití donucovacích opatření. V daném případě byly matce sice uloženy pokuty, ale vzhledem k jejich nízké výši lze pochybovat o jejich donucovacím účinku. Soudní vykonavatel se dále opakovaně obracel na soudy se žádostí o zjištění místa pobytu matky a dítěte. Soudy však jeho žádosti odmítaly, a řízení se tak jen prodloužilo. Matka se účastnila soudních jednání a místa jejího pobytu byla vnitrostátním orgánům známa. Navíc dítě navštěvovalo po určitou dobu státní školu a zjistit místo jeho pobytu nebylo obtížné. Současně soudy opakovaně rušily rozhodnutí soudního vykonavatele o zastavení vykonávacího řízení. Uvedené svědčí o nedostatku komplexního a koordinovaného přístupu k výkonu rozsudku, přičemž v době soudního přezkumu posledního rozhodnutí soudního vykonavatele o zastavení výkonu vykonávacího řízení trvalo více než čtyři roky. Vykonávací řízení spolu se samotným řízením o navrácení trvalo zjevně nepřiměřenou dobu a bylo v rozporu s článkem 8 Úmluvy.

K námitce vlády, že po rozsudku krajského soudu z března 2014, kterým bylo potvrzeno místo pobytu dítěte na Ukrajině s matkou, nebylo vhodné pokračovat ve výkonu, Soud uvedl, že v některých případech může být namísto, aby se v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte v případě změny relevantních skutečností nepokračovalo ve výkonu rozsudku o navrácení (*Sylvester proti Rakousku*, č. 36812/97 a 40104/98, rozsudek ze dne 24. dubna 2003, § 63). Změna okolností však nesmí být způsobena nepřijetím všech opatření, která lze od vnitrostátních orgánů rozumně očekávat za účelem výkonu rozsudku o navrácení. Soud uvedl, že druhý stěžovatel žil od svého únosu v roce 2009 nepřetržitě s matkou na Ukrajině, odděleně od prvního stěžovatele. Z tohoto důvodu nebylo zjištěno soudem z března 2014, že dítě si zvyklo na život na Ukrajině, nijak překvapivé s ohledem na dobu, která uplynula. Plynutí času, které k takovému zjištění vedlo, je však přičitatelné převážně ukrajinským orgánům, které nejednaly urychleně a nepřijaly příslušná opatření za účelem výkonu rozsudku. Již v době zjištění soudem v březnu 2014 tak vnitrostátní orgány nezajistily účinnou ochranu práva stěžovatelů na respektování rodinného života.

Dle Soudu je selhání vnitrostátních orgánů z velké míry způsobené neexistencí vhodného zákonného a správního rámce, což je zejména zjevné z odůvodnění jed-

noho z rozhodnutí soudu, kterým byla odmítnuta žádost soudního vykonavatele o zjištění místa pobytu dítěte. Z odůvodnění vyplývá, že rozsudek o navrácení neobsahuje požadavek odebrat dítě matce, která byla „dlužníkem“ ve vykonávacím řízení; soudní vykonavatel mohl uložit matce pokutu, nicméně výkon vyžadoval součinnost matky a v případě jejího odmítnutí mohl soudní vykonavatel pouze zastavit vykonávací řízení. Soudní vykonavatel tak měl velmi omezené možnosti a dostupný právní a správní rámec nebyl dostatečný k zajištění výkonu rozsudku, včetně toho, že nebyly k dispozici vhodné donucovací prostředky. K porušení článku 8 Úmluvy proto došlo.

Internetové deníky

Rozsudek ze dne 28. června 2018 ve věci č. 60798/10 a 65599/10 – M. L. a W. W. proti Německu

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že odmítnutím anonymizovat jména stěžovatelů v reportážích umístěných v archivech internetových zpravodajských webů o jejich trestním řízení, kterým byli před řadou let odsouzeni za vraždu známé osobnosti, nedošlo k porušení práva na soukromý život podle článku 8 Úmluvy. Dle Soudu převažuje zájem na tom, aby byly informace dostupné pro archivaci nedávné historie. Navíc mají

Z

→ novináři i veřejnost právo takové informace sdílet a přijímat.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou nevlastní bratři odsouzení v roce 1993 na doživotí pro vraždu známého herce. Z vězení byli podmíněně propuštěni na přelomu let 2007 a 2008. Mezitím se různými opravnými prostředky marně snažili o očištění svého jména.

V roce 2007 stěžovatelé podali žalobu proti veřejnoprávní rozhlasové stanici a požadovali anonymizaci svých osobních údajů v mediálních dokumentech, které pocházely z roku 2000, kdy připomínaly desetileté výročí vraždy, a byly na webových stránkách rozhlasu přístupné i s plnými jmény stěžovatelů.

Soud prvního stupně i soud odvolací stěžovatelům vyhověly s odvoláním na zájem stěžovatelů na tom, aby po tak dlouhé době nebyli konfrontováni se svými činy z minulosti.

Podle spolkového nejvyššího soudu však odvolací soud dostatečně nezohlednil právo rozhlasové stanice na

svobodu projevu a s ohledem na její poslání ani zájem veřejnosti na takových informacích. Zdůraznil, že ochrana osobnosti není bezbřehá a že je třeba za pomoci řady kritérií toto právo vyvažovat s jinými protichůdnými zájmy. Podotkl, že sporné informace o závažném trestném činu a navazujícím trestním řízení, jakož i o postoji stěžovatelů, kteří poukazovali na svou nevinu, byly objektivní. Jejich uveřejnění na internetu nemělo velký dosah. Veřejnost má oprávněný zájem i na možnosti zkoumat minulé události. Tím se sdělovací prostředky podílejí na utváření demokratického veřejného mínění. Vypuštění jmen z internetového archivu by vedlo ke smazání historie a k úplné imunitě pachatelů trestných činů, na kterou nemají právo. Podle nejvyššího soudu by uložení povinnosti, které se stěžovatelé domáhali, znamenalo nepřiměřené omezení svobody tisku v situaci, kdy samotný původní dokument nebyl nezákonný. Ani ochrana osobních údajů nemůže vést k tomu, že by sdělovací prostředky nemohly dále dělat svoji práci.

V červenci 2010 se ústavní soud rozhodl ústavní stížností stěžovatelů nezabývat.

Stěžovatelé vedli řízení s obdobným průběhem a výsledkem také proti některým soukromoprávním médiím.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že nejvyšší soud porušil jejich právo na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy tím, že neuložil žalovaným médiím, aby na svých internetových stránkách neuchovávala dokumenty obsahující jejich plná jména spolu s informacemi o jejich trestním řízení.

a) Obecné zásady

Soud nejprve připomněl široký rozsah pojmu „soukromý život“, který zahrnuje i takové osobní informace, u nichž jednotlivec může oprávněně očekávat, že nebudou zveřejněny bez jeho souhlasu (*Flinkkilä a další proti Finsku*, č. 25576/04, rozsudek ze dne 6. dubna 2010, § 75; *Saaristo a ostatní proti Finsku*, č. 184/06, rozsudek ze dne 12. října 2010, § 61).

Ochrana osobních údajů hraje zásadní roli při výkonu práva na respektování soukromého a rodinného života zakotveného v článku 8 Úmluvy, který také zakládá právo na informační sebeurčení, jež opravňuje jednotlivce dovolávat se svého práva na soukromí ohledně

údajů, které jsou sice neutrální, ale jsou shromažďovány, zpracovávány a veřejně šířeny způsoby, jimiž mohou být dotčena práva jednotlivců podle článku 8 (*Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku*, č. 931/13, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2017, § 136 a 137). Článek 8 je však použitelný pouze tehdy, pokud zásah do osobní pověsti dosáhne určité míry závažnosti a došlo k němu způsobem, kterým je dotčeno užívání práva na soukromý život; nelze se dovolávat poškození dobrého jména, které by předvídatelně vyplynulo z vlastního předchozího chování jednotlivce, například ze spáchání trestného činu (*Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 83).

Projednávaná stížnost vyžaduje nalezení spravedlivé rovnováhy mezi právem stěžovatelů na respektování soukromého života podle článku 8 a svobodou projevu médií a souvisejícím právem veřejnosti šířené informace přijímat chráněnými v článku 10 Úmluvy. Soud musí zohlednit pozitivní povinnosti státu z hlediska článku 8 i zásadní roli, kterou hraje tisk v demokratické společnosti a která zahrnuje rovněž informování o soudních řízeních (*Axel Springer AG proti Německu*, cit. výše, § 79–81). Není na Soudu ani na vnitrostátních soudech, aby nahrazovaly tisk při volbě způsobu podávání zpráv v konkrétním případě (*Jersild proti Dánsku*,

Z

→ č. 15890/89, rozsudek velkého senátu ze dne 23. září 1994, § 31).

Kromě této primární role existuje vedlejší, a přesto důležitá, funkce médií, kterou je vytvářet a zpřístupňovat internetové archivy, což významně přispívá k zachování a dostupnosti již zveřejněných informací. Digitální archivy jsou cenným zdrojem výuky a historického výzkumu, zejména pokud jsou bezprostředně a obvykle bezplatně přístupné veřejnosti (*Times Newspapers Ltd proti Spojenému království* (č. 1 a 2), č. 3002/03 a 23676/03, rozsudek ze dne 10. března 2009, § 27 a 45; *Węgrzynowski a Smolczewski proti Polsku*, č. 33846/07, rozsudek ze dne 16. července 2013, § 59).

Internetové stránky mají ve srovnání s tiskem větší schopnost uchovávat a rozšiřovat informace, a proto jsou i zdrojem většího nebezpečí z hlediska užívání základních práv a svobod (*Delfi AS proti Estonsku*, č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, § 133), především s ohledem na roli internetových vyhledávačů.

Prostor států pro uvážení je ve vztazích mezi jednotlivci obdobný na poli článku 8 i článku 10 Úmluvy (*Axel Springer AG proti Německu*, cit. výše, § 87). Je však spojen s evropskou kontrolou, třebaže není úkolem Soudu vnitrostátní soudy nahrazovat. Pokud bylo vyvažování soupeřících práv provedeno v souladu s kritérii stanovenými judikaturou Soudu, bylo by třeba závažných důvodů k tomu, aby Soud přehodnotil názor vnitrostátních soudů (*MGN Limited proti Spojenému království*, č. 39401/04, rozsudek ze dne 18. ledna 2011, § 150 a 155).

Soud již měl příležitost vytyčit zásady pro posouzení nezbytnosti zásahu v dané oblasti. Těmi jsou: míra příspěvku do diskuse o obecném zájmu, známost dotčené osoby, předmět reportáže, předchozí chování dotčené osoby, obsah, forma a dopad zveřejnění, jakož i případně okolnosti pořízení fotografií (*Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku*, cit. výše, § 165).

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

Soud nejprve poukázal na potřebu odlišit původní vydavatele zpráv, kteří realizují svoji svobodu projevu, od internetových vyhledavačů, které původní zásah do soukromí osob zesilují a umožňují shromáždit dostupné informace o osobě a vytvořit její profil. Proto může hledání spravedlivé rovnováhy u obou vést k odlišným výsledkům (viz také [Google Spain a Google](#), věc C-131/12, rozsudek Soudního dvora EU ze dne 13. května 2014).

K uplatnění jednotlivých zásad Soud uvedl následující.

Stran příspěvku do diskuse o obecném zájmu Soud souhlasil s nejvyšším soudem, že předmětný zločin i trestní řízení v dané době vzbudily značný zájem veřejnosti, stěžovatelé se opakovaně snažili o obnovu řízení a sdělovací prostředky o případu informovaly pravdivě a objektivně, takže odpovídaly na oprávněný zájem veřejnosti ([Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG proti Švýcarsku](#), č. 34124/06, rozsudek ze dne 21. června 2012, § 56; [Egeland a Hanseid proti Norsku](#), č. 34438/04, rozsudek ze dne 16. dubna 2009, § 58). V projednávané věci však jde primárně o to, zda dostupnost sporných reportáží po delší době stále přispívala k diskusi o obecném zájmu.

Po uplynutí určitého času, zejména v době svého propuštění z výkonu trestu, má odsouzený zájem nebyť

konfrontován se svým činem za účelem svého opětovného začlenění do společnosti ([Österreichischer Rundfunk proti Rakousku](#), č. 35841/02, rozsudek ze dne 7. prosince 2006, § 68; [Segerstedt-Wiberg a ostatní proti Švédsku](#), č. 62332/00, rozsudek ze dne 6. června 2006, § 90–91). Zájem veřejnosti o trestní řízení se také v průběhu času mění ([Axel Springer AG proti Německu](#), cit. výše, § 96).

Soud připomněl názor nejvyššího soudu, podle něhož má veřejnost rovněž zájem na zkoumání minulých událostí. Vytváření digitálních archivů významně přispívá k přístupu veřejnosti k informacím a k jejich šíření, přičemž tento přístup veřejnosti k takovým veřejným archivům sdělovacích prostředků je chráněn článkem 10 Úmluvy a veškerá opatření omezující přístup k informacím, které má veřejnost právo přijímat, musí být podepřena obzvláště závažnými důvody ([Timpul Info-Magazin a Anghel proti Moldavsku](#), č. 42864/05, rozsudek ze dne 27. listopadu 2007, § 31; [Times Newspapers Ltd proti Spojenému království](#) (č. 1 a 2), cit. výše, § 41). Souhlasil dále s nejvyšším soudem v tom, že pokud by sdělovací prostředky měly vyhovět požadavku stěžovatelů, byť omezenému na anonymizaci v konkrétním případě, vzniklo by tu nebezpečí odrazujícího účinku na svobodu projevu médií, které by mohly mít v rozporu s veřejným zájmem sklon do svých původních zpráv raději některé údaje nezařazovat a zprávy nearchivovat.

Z

→ Opatření nebo sankce vůči sdělovacím prostředkům nesmí odrazovat od účasti tisku v diskusi o otázkách legitimního veřejného zájmu ([Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku](#), č. 21980/93, rozsudek velkého senátu ze dne 20. května 1999, § 64). Přestože by anonymizace údajů měla menší dopad než smazání celé zprávy (obdobně [Times Newspapers Ltd proti Spojenému království](#) (č. 1 a 2), cit. výše, § 47), je věcí svobody novinářů, aby se při dodržení etických a profesních pravidel sami rozhodli, které informace uveřejní ([Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku](#), cit. výše, § 186). Uvedení jména dotyčných osob lze považovat za důležitý prvek novinářské práce ([Fuchsman proti Německu](#), č. 71233/13, rozsudek ze dne 19. října 2017, § 37), zejména v reportáži o řízení vyvolávajícím značný veřejný zájem. Podle Soudu tedy dostupnost reportáží i po uplynutí několika let stále přispívala k diskusi o obecném zájmu.

Ohledně předmětu reportáže, známosti stěžovatelů a jejich předchozího chování vůči sdělovacím prostředkům Soud připustil, že s postupem času zájem veřejnosti na informacích o trestném činu klesá. Stěžovatelé

se však sami do hledáčku veřejnosti vrátili tím, že se několikrát pokoušeli obnovit skončené trestní řízení a sami kontaktovali média. Nejsou tedy čistě soukromými, veřejnosti neznámými osobami. Proto Soud rozhodl, že nemohli legitimně očekávat anonymizaci nebo využití práva být zapomenut ([Axel Springer AG proti Německu](#), cit. výše, § 101). Navíc průběh trestního řízení i následná žádost o jeho obnovu mohly přispět do debaty v demokratické společnosti.

Soud dále hodnotil obsah, formu a důsledky zveřejnění dotčených mediálních textů. Dospěl k závěru, že texty popisovaly soudní řízení objektivním způsobem. Přestože některé z nich uváděly podrobnosti ze života stěžovatelů, šlo o takové informace, které musejí soudci při svém rozhodování běžně vzít v úvahu při svém rozhodování v trestním řízení a které zaznívají během veřejných soudních líčení. Navíc žádný z článků nesměřoval k záměrnému ponížení nebo poškození pověsti stěžovatelů ([Lillo-Stenberg a Sæther proti Norsku](#), č. 13258/09, rozsudek ze dne 16. ledna 2014, § 41; [Sihler-Jauch a Jauch proti Německu](#), č. 68273/10 a 34194/11, rozhodnutí ze dne 24. května 2016, § 38).

U otázky rozsahu zveřejnění vzal Soud v úvahu, že články byly umístěny na webových stránkách mezi staršími zprávami (a u soukromoprávních médií dokonce za poplatek), tedy způsobem, který nepřitahoval pozornost uživatelů internetu, ledaže by hledali informace právě o stěžovateli (*a contrario a mutatis mutandis* viz [Mouvement raëlien proti Švýcarsku](#), č. 16354/06, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2012, § 69). K námitce stěžovatelů, že internet zintenzivnil šíření informací, Soud poznamenal, že stěžovatelé nepoukázali na své případné pokusy o snížení dohledatelnosti sporných informací vůči provozovatelům internetových vyhledávačů ([Fuchsmann proti Německu](#), cit. výše, § 53; [Phil proti Švédsku](#), č. 74742/14, rozhodnutí ze dne 7. února 2017). Není v každém případě úkolem Soudu posuzovat, zda vnitrostátní soudy mohly nařídít jiná

opatření, která by méně omezovala svobodu projevu dotčených médií a nebyla projednávána ani před vnitrostátními soudy, ani před Soudem.

Okolnostmi pořízení fotografií se sice vnitrostátní soudy nezabývaly, nicméně Soud uvedl, že neobsahovaly žádné kompromitující prvky a pocházely ostatně z období procesu, tedy z doby třinácti let před propuštěním stěžovatelů. Tím bylo sníženo nebezpečí, že je na snímcích někdo rozpozná.

S ohledem na výše uvedené Soud rozhodl, že vnitrostátní soudy nepřekročily prostor pro uvážení, jelikož dostatečně zvážily soupeřící zájmy s ohledem na nepochybněnou zákonnost uveřejněných článků i chování stěžovatelů k médiím. K porušení článku 8 Úmluvy tedy nedošlo.

Z

Ochrana před domácím násilím

**Rozsudek ze dne 15. května 2018
ve věci č. 52256/15 – Polcarová proti
České republice**

Výbor první sekce Soudu odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy stížnost, v níž stěžovatelka namítala porušení článků 2 a 3 Úmluvy, jelikož vnitrostátní orgány nepřijaly dostatečná a včasná opatření na ochranu jejího života a zdraví a vyšetřování událostí, za nichž byla vystavena týrání ze strany své matky, nebylo účinné, když pachatelka nebyla nikdy odpovídajícím způsobem potrestána.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Rodina stěžovatelky, ani ne ročního dítěte, byla od roku 2003 pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“). V souvislosti s rozvodem rodičů byla v

březnu 2014 stěžovatelka svěřena do péče matky a určen styk otce s jeho dvěma dcerami. V průběhu téhož měsíce se otec stěžovatelky obrátil na OSPOD s tím, že se mu jeho starší dcera svěřila, že matka stěžovatelku pohlavkuje, když pláče. Po výsledku sestry stěžovatelky vyhotovil OSPOD o této skutečnosti záznam. K dotazu otce stěžovatelky mu pracovnice OSPOD sdělila, že musí sám zvážit, zda je za dané situace vhodné vrátit stěžovatelku matce zpět. Otec stěžovatelky posléze vyrozuměl OSPOD, že si matka stěžovatelku vyzvedla. Druhého dne okolo poledne volala matka stěžovatelky otci, že jejich dcera se údajně uhodila o zábradlí postýlky a ustavičně pláče. Ve večerních hodinách, po dalším telefonickém rozhovoru s matkou, ohlásil otec stěžovatelky na policejní lince podezření, že stěžovatelka mohla utrpět v péči své matky závažná poranění. Zároveň sdělil, že mu není známa stávající adresa, na které se matka zdržuje. Jakmile policie určila místo jejího pobytu, byla tam vyslána hlídka. Policisté shledali, že i když má stěžovatelka na hlavě pohmožděninu, kterou vyfotografovali, zdála se být v pořádku. V době šetření neplakala, reagovala na vnější podněty a její matka navíc

Z

→ policisty ubezpečila, že raději neprodleně vyhledá pomoc lékaře. O svých zjištěních policie ještě téhož večera vyrozuměla příslušný OSPOD. Po dohodě s jeho pracovníci, která byla ujištěna, že stěžovatelka není v bezprostředním ohrožení života a zdraví, byla záležitost odložena na ráno. Druhého dne zrána policie zaslala pracovníci OSPOD fotografie pořízené hlídkou při šetření na místě. Jakmile je uviděla, kontaktovala otce, kterého přesvědčila, aby jel okamžitě stěžovatelku na danou adresu vyzvednout, neboť její zdravotní stav může být závažný. Po příjezdu na místo otec zavolal rychlou záchrannou službu. Stěžovatelka byla tou dobou již zcela apatická a nijak nereagovala na vnější podněty. Proto byla urgentně převezena do nemocnice. Dle lékařské zprávy se nacházela v bezprostředním ohrožení života. I přes veškerou snahu došlo k velmi závažnému a nevratnému poškození stěžovatelčina mozku, které ji činí doživotně invalidní a těžce závislou na péči jiné osoby (částečná slepota, psychomotorická retardace, epilepsie atd.). Z podnětu OSPOD soudy posléze zbavily matku rodičovské zodpovědnosti ve vztahu k oběma dcerám.

Matka stěžovatelky doznala, že předmětného dne ji rušil dceřin pláč, načež se neubránila a udeřila ji silným pohlavkem do tváře. Za to byla obžalována ze spáchání dvou trestných činů. Týrání svěřené osoby se měla dopustit v období od narození dcery do předmětného útoku, a to rovněž tím, že měla stěžovatelku opakovaně bít do hlavy a obličeje. Kromě toho se měla špatným zacházením v osudný den dopustit i trestného činu těžkého ublížení na zdraví. Rozsudkem Městského soudu v Praze byla matka stěžovatelky zproštěna obžaloby v rozsahu, v němž jí bylo kladeno za vinu týrání svěřené osoby. Dle soudu se nepodařilo prokázat, že by se dopouštěla týrání stěžovatelky opakovaně. Naopak byla uznána vinnou zvláště závažným zločinem těžkého ublížení na zdraví, za což jí soud uložil trest odnětí svobody v délce trvání deseti roků. Vzhledem k vážným a trvalým následkům byla stěžovatelce přiznána náhrada utrpěné škody ve výši 4 mil. Kč. Do výroku, jímž byla shledána vinnou, se matka stěžovatelky odvolala. Státní zástupkyně naopak odvolání nepodala, a proto zprošťující výrok rozsudku soudu prvního stupně nabyl právní moci. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací vyhodnotil útok,

pro něž byla stěžovatelka shledána vinnou, v souladu s doktrínou o totožnosti skutku jako dílčí útok pokračujícího trestného činu týrání svěřené osoby. Jelikož byla z tohoto jednání již stěžovatelka soudem prvního stupně pravomocně zproštěna obžaloby, odvolací soud považoval konstatování viny za porušení zásady *ne bis in idem*. Svým usnesením proto trestní stíhání stěžovatelčiny matky zastavil. Z pozice poškozené nebyla stěžovatelka oprávněna k podání dovolání, a proto se prostřednictvím právního zástupce obrátila na nejvyššího státního zástupce s žádostí, aby zvážil jeho podání on. Nejvyšší státní zástupce se však ztotožnil se závěry odvolacího soudu a dovolání nepodal. Stěžovatelka proto podala ústavní stížnost, v níž poukazovala na pochybení prvoinstančního i odvolacího soudu. Dle mínění Ústavního soudu vrchní soud nepochybil, když se v kolizi mezi právem stěžovatelky na účinné vyšetřování na straně jedné a právem obžalované nebýt dvakrát trestána za totožný skutek na straně druhé přiklonil, a to zejména s přihlédnutím k výkladu pojmu „tentýž trestný čin“ v judikatuře Soudu, k ochraně práv obžalované. Ústavní stížnost proto jako zjevně neopodstatněnou odmítl. V rozsahu namítaného pochybení městského soudu, který v odsuzujícím i zprošťujícím výroku rozsudku rozhodoval o témže skutku, Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána opožděně. Za situace, kdy stěžovatelka jako poškozená neměla právo na podání

odvolání, počala totiž dvoutříměsíční lhůta pro podání ústavní stížnosti plynout ode dne nabytí právní moci zprošťujícího výroku. Ústavní soud stěžovatelku dále poučil o možnosti domáhat se odškodnění v občansko-právním řízení vedeném proti své matce.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

V řízení před Soudem stěžovatelka zejména tvrdila, že příslušné orgány v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy nepřijaly dostatečná a účinná preventivní opatření na ochranu jejího života a zdraví a že vyšetřování předmětných událostí nebylo účinné, když v důsledku chybné právní kvalifikace skutku unikla pachatelka spravedlnosti. S ohledem na povahu dané námitky Soud rozhodl, že ji bude posuzovat výhradně pod úhlem práva na život dle článku 2 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud nejprve připomenul, že stěžovatelé jsou v souladu s čl. 35 odst. 1 Úmluvy v zásadě povinni předložit námitky, které později zamýšlí uplatnit před mezinárodním soudem, k tomu povolanému vnitrostátnímu orgánu, a to při nejmenším co do jejich podstaty a v souladu s procesními pravidly stanovenými vnitrostátním právním řádem, ledaže jde o prostředky nápravy, které nejsou adekvátní nebo účinné (*Akdivar a ostatní proti Turecku*, č. 21893/93, rozsudek velkého senátu ze dne

Z

→ 16. září 1996, § 65–67). V právních rádech, v nichž existuje institut ústavní stížnosti, je obecně povinností stěžovatele tento prostředek nápravy využít. Jde-li o stížnost proti České republice, Soud tak v minulosti obvykle vyžadoval, aby se stěžovatelé uchýlili k podání ústavní stížnosti (např. *Vomočil a Art 38, a. s. proti České republice*, č. 38817/04 a další, rozhodnutí ze dne 5. března 2013, § 48). Je úkolem žalované vlády, která namítá nevyčerpání vnitrostátního prostředku nápravy, aby unesla důkazní břemeno a přesvědčila Soud o tom, že daný prostředek nápravy není účinný jen teoreticky, nýbrž i v praxi, a že tedy v situaci stěžovatele skýtal přiměřené vyhlídky na úspěch. V případech tvrzeného pochybení státních orgánů, které spočívá v nepřijetí odpovídajících opatření k ochraně životů osob, představuje za normálních okolností možnost dosažení odškodnění vhodnou a dostatečnou formu nápravy (*Branko Tomašić a ostatní proti Chorvatsku*, č. 46598/06, rozsudek ze dne 15. ledna 2009, § 38; či *E. a ostatní proti Spojenému království*, č. 33218/96, rozsudek ze dne 26. listopadu 2002, § 110).

b) Použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci

Ve vztahu k námitce porušení pozitivního závazku státu přijmout odpovídající opatření k ochraně života stěžovatelky Soud shledal, že nevyužila možnosti domáhat se odškodnění skrze žalobu v režimu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Existují-li pochybnosti o účinnosti vnitrostátního prostředku nápravy, je dle Soudu na stěžovateli, aby je odstranil tím, že daný prostředek nápravy zkusí vyčerpat (*Roseiro Bento proti Portugalsku*, č. 29288/02, rozhodnutí ze dne 30. listopadu 2004). Soud totiž nemůže spekulovat o tom, zda by podání žaloby na náhradu škody za nesprávný úřední postup, jehož se dopustil policejní orgán či OSPOD, vedlo k výsledku, který by byl z hlediska stěžovatelky příznivý, či nikoliv. Stěžovatelka alespoň nevznesla žádné pádné argumenty, proč by daný prostředek nápravy v její věci být účinný neměl, zatímco vláda na několika příkladech doložila, že za daných okolností by měl přiměřené vyhlídky na úspěch.

Co se týče tvrzeného porušení procesní složky daného ustanovení, Soud se ztotožnil s názorem Ústavního soudu, dle něhož stěžovatelka nevyčerpala ústavní stížnost řádně, když ji nepodala v předepsané dvouměsíční lhůtě. Ta totiž počala plynout ode dne, kdy jí byl doručen rozsudek soudu prvního stupně. Soud přihlédl k tomu, že stěžovatelka byla právně zastoupena. Jejímu obhájci mělo být zřejmé, že soud prvního stupně rozhodl o totožném skutku dvěma vzájemně protichůdnými výroky. Jelikož z pozice poškozené nemohl podat proti výrokům o vině a trestu odvolání, měl bez váhání podat ústavní činnost. Pokud tak učinil až v návaznosti na usnesení odvolacího soudu a v mezidobí již uplynula lhůta pro podání ústavní stížnosti, nemohl se jeho námitkami již Ústavní soud náležitě zabývat. Ústavní stížnost tedy nebyla vyčerpána řádně, a proto musí být i tato námitka odmítnuta a stížnost jako celek prohlášena za nepřijatelnou.

Nutná obhajoba

Rozsudek ze dne 4. dubna 2018 ve věci č. 56402/12 – *Correia de Matos proti Portugalsku*

Velký senát Soudu v poměru devíti hlasů proti osmi rozhodl, že stanovením povinnosti, aby byl stěžovatel coby osoba znalá práva zastoupen v průběhu trestního řízení obhájcem, i když se

hodlal hájit osobně, nedošlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, vzděláním právník, byl v roce 1993 portugalskou advokátní komorou vyškrtnut ze seznamu advokátů s tím, že výkon advokacie není slučitelný s prací auditora. Navzdory tomu v roce 2008 vystupoval v sérii občanskoprávních řízení jako právní zástupce. V jednom z nich kritizoval soudem přijatá rozhodnutí slovy, že nejsou hodna soudce, neboť ten nesmí při výkonu své funkce lhát a záměrně opomíjet pravdu. Stěžovatel byl obviněn z urážky soudu. V rámci trestního řízení mu byl v souladu se zákonem a judikaturou Ústavního soudu ustanoven obhájce. Stěžovatel to odmítal a domáhal se povolení, aby se mohl v řízení hájit coby osoba znalá práva samostatně. Vnitrostátní soudy jeho žádost zamítly s odůvodněním, že právo na účinnou obhajobu vyžaduje, aby byl obviněný zastoupen obhájcem i v případě, že je sám praktikující právník. Stěžovatel byl uznán vinným, za což mu byl uložen peněžitý trest a povinnost uhradit náklady řízení.

V souvislosti s jiným skutkově obdobným případem stěžovatel již dříve v řízení před Soudem uplatnil tutéž námitku. Soud však prohlásil stížnost za zjevně neopodstatněnou (*Correia de Matos proti Portugalsku*,

Z

→ č. 48188/99, rozhodnutí ze dne 15. listopadu 2001). Stěžovatel následně v téže věci podal oznámení k Výboru OSN pro lidská práva („Výbor“) na základě Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (oznámení č. 1123/2002). Ve svém názoru z března 2006 dospěl Výbor poměrem dvanácti hlasů proti čtyřem k závěru o porušení práva oznamovatele obhajovat se osobně ve smyslu čl. 14 odst. 3 písm. d) Paktu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ čl. 6 odst. 1 A 3 PÍSM. C) ÚMLUVY

V řízení před Soudem stěžovatel namítal, že mu rozhodnutími vnitrostátních soudů bylo odepřeno právo obhajovat se sám v řízení o trestním obvinění proti němu, jelikož byl nucen nechat se zastoupit advokátem, ačkoli se chtěl hájit jakožto osoba znalá práva osobně.

Dle Soudu lze vnímat námitky stěžovatele ve dvou rovinnách. Předně tvrdil, že mu nebylo umožněno, aby se

v řízení coby právník obhajovat osobně. Zároveň však namítal, že došlo i k porušení jeho práva zvolit si obhájce podle vlastního výběru, kterým by byl on sám. Soud konstatoval, že v době předmětného řízení bylo členství stěžovatele v advokátní komoře pozastaveno, a proto nemohl ani ve své věci vystupovat podle vnitrostátní právní úpravy jako soudem ustanovený obhájce. Podstata stížnosti tedy spočívá v rozsahu práva obviněných osob obhajovat se osobně.

Soud dále připomněl použitelné obecné zásady. Z nich vyzdvihl, že systém Úmluvy má ve vztahu k vnitrostátní ochraně lidských práv zásadně subsidiární povahu. Vnitrostátní orgány mají přímou demokratickou legitimitu, a proto jsou zásadně v lepším postavení než mezinárodní soud, aby vyhodnotily, jaké jsou místní potřeby a podmínky (*Hatton a ostatní proti Spojenému království*, č. 36022/97, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2002, § 97). Při rozhodování, zda upravit určitou oblast společenských vztahů, jakož i při hledání spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými veřejnými a soukromými zájmy tak požívají určitého prostoru pro uvážení. To však neznamená, že by přijatá řešení nepodléhala

dohledu Soudu. Jemu přísluší, aby pečlivě přezkoumal důvody, které byly v průběhu zákonodárského procesu vzaty v úvahu, a posoudil, zda se podařilo spravedlivou rovnováhu nastolit (*Animal Defenders International proti Spojenému království*, č. 48876/08, rozsudek velkého senátu ze dne 22. dubna 2013, § 108).

Práva obsažená ve třetím odstavci článku 6 Úmluvy jsou jen podmnožinou práva na spravedlivý proces dle prvního odstavce, a proto je třeba stížnost posoudit ve světle obou těchto ustanovení (*Meftas a ostatní proti Francii*, č. 32911/96 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 26. července 2002, § 40). Práva stěžovatele dle čl. 6 odst. 3 písm. c) „obhajovat se osobně“ nebo „za pomoci obhájce dle vlastního výběru“ nejsou právy absolutními. Mohou tak podléhat omezením, zejména je-li na posouzení soudu, zda zájmy spravedlnosti vyžadují, aby byl obviněný právně zastoupen, či nikoliv (*Dvorski proti Chorvatsku*, č. 25703/11, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015, § 79). Smyslem tohoto ustanovení je zaručit, aby trestní řízení nebylo proti obviněnému vedeno bez odpovídající právní pomoci, což nicméně neznamená, že je na obviněném, aby si zvolil, jakým způsobem má být jeho obhajoba zajištěna (*Breukhoven proti České republice*, č. 44438/06, rozsudek ze dne 21. července 2011, § 60).

Rozhodnutí, zda upřednostnit právo obhajovat se osobně, být zastoupen obhájcem dle vlastního výběru

či v některých situacích dokonce ustanoveným soudem, spadá do prostoru pro uvážení státu, a záleží tudíž na vnitrostátní právní úpravě a praxi soudů (*Sakhnovskiy proti Rusku*, č. 21272/03, rozsudek velkého senátu ze dne 2. listopadu 2010, § 95). Povinné právní zastoupení advokátem je opatřením v zájmu obviněného, které slouží k zajištění jeho účinné obhajoby. Je však věcí vnitrostátních soudů, aby posoudily a rozhodly, kdy zájmy spravedlnosti vyžadují, aby byl obviněný povinně zastoupen (*X. proti Finsku*, č. 34806/04, rozsudek ze dne 3. července 2012, § 182). Při tomto posuzování se vnitrostátní soudy řídí vnitrostátním právním rámcem, který je může zmocnit, aby obviněnému ustanovily advokáta i proti jeho vůli (srov. *Croissant proti Německu*, č. 13611/88, rozsudek ze dne 25. září 1992, § 27).

Prostor pro uvážení státu však není bezbřehý. Vnitrostátní soudy musejí přihlížet k přáním obviněného z hlediska jím učiněné volby právního zástupce. Řídit se jí však nemusejí, pokud existují relevantní a dostatečné důvody, které dokládají, že to zájmy spravedlnosti nezbytně nevyžadují. Úlohou Soudu tudíž bylo přezkoumat, zda za okolností projednávané věci existovaly relevantní a dostatečné důvody, na nichž byla vnitrostátní právní úprava založena. Při tom bylo nezbytné přihlídnout též ke standardům a vývoji v jiných členských státech Rady Evropy, v obecném mezinárodním právu, jakož i v unijním právu. Z porovnání 35 právních řádů

Z

→ smluvních stran Úmluvy vyplynulo, že jen čtyři (Itálie, Norsko, San Marino a Španělsko) za všech okolností zapovídají, aby se obviněný obhajoval osobně bez pomoci právního zástupce. Zbylé právní řády osobní obhajobu připouštějí v závislosti na stupni řízení, závažnosti a povaze trestného činu, z něhož byl dotčený obviněn, a jeho způsobilosti vést obhajobu samostatně. Tato kritéria do značné míry odpovídají postoji Soudu, dle něhož je nezbytné případ od případu zkoumat, zda zájmy spravedlnosti vyžadují povinné právní zastoupení s přihlédnutím k: (i) závažnosti deliktu, (ii) přísnosti hrozícího trestu, (iii) složitosti případu a (iv) osobní situaci obviněného (*Jemeljanovs proti Lotyšsku*, č. 37364/05, rozsudek ze dne 6. října 2016, § 89).

Ohledně mezinárodního práva Soud připomněl, že Úmluva musí být vykládána s použitím výkladových pravidel obsažených ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu. Její čl. 31 odst. 3 písm. c) stanoví, že je třeba brát zřetel na každé pravidlo mezinárodního práva použitelné ve vztazích mezi stranami. V tomto ohledu Soud odkázal na názor Výboru ve věci stěžovatele a posléze přijatý obecný komentář č. 32 k čl. 14 odst. 3 písm. d)

Paktu, v nichž Výbor upřednostnil právo hájit se sám. Ani tam, kde mohou být znění Úmluvy a Paktu téměř totožná, nemusí se dle Soudu výklad těchto ustanovení vždy shodovat. Naopak unijní právo ponechává úpravu systému povinného právního zastoupení na členských státech. Soud shrnul, že lze pozorovat zřetelný trend spočívající v uznání práva obviněného hájit se osobně bez nutnosti zastoupení obhájcem. Napříc právními řády smluvních stran však neexistuje shoda v otázce, kdy, jak a v jakém rozsahu má být dané právo zaručeno. Vzhledem k širokému prostoru pro uvážení států tak ani tyto standardy nemusejí být rozhodující.

Jelikož byl stěžovatel souzen pro urážlivé výroky vůči soudci, považoval Soud za příhodné připomenout, že příslušníci advokátního stavu jsou povinni zachovávat při výkonu profese mlčenlivost, poctivost a důstojnost (*Morice proti Francii*, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. dubna 2015, § 132). I když se svoboda projevu vztahuje i na advokáty, nemohou činit prohlášení, která postrádají pevný skutkový základ (*Karpetas proti Řecku*, č. 6086/10, rozsudek ze dne 30. října 2012, § 78).

Soud posléze přistoupil k použití těchto zásad na projednávanou věc. Předně seznal, že rozhodnutí vnitrostátních soudů se opírala o zákonný základ i o ustálenou rozhodovací praxi soudů. Právní úprava přitom značně omezovala možnost obviněných osob vykonávat obhajobu samostatně. Právní zastoupení bylo povinné vyžadováno všude tam, kde obviněnému hrozil trest odnětí svobody, což se týkalo téměř všech trestných činů.

Úlohou Soudu však bylo toliko posoudit, zda sporné opatření bylo založeno na relevantních a dostatečných důvodech. Zvýšený význam proto připsal skutečnosti, že vnitrostátní zákonodárce i soudy pečlivě vysvětlily, proč považovaly takto široce pojaté povinné právní zastoupení za nezbytné. Cílem napadené právní úpravy bylo posílit právní postavení obviněného ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení, aby byla zajištěna účinná obhajoba a rovnost zbraní stran. Zastoupení třetí osobou mělo zaručit, že obhajoba bude vedena nezaujatým způsobem. Účinné a nezaujaté vedení obhajoby nadto sleduje veřejný zájem, a proto se obviněný nemůže platně vzdát práva na právní pomoc tam, kde je stanovena jako povinná. Dle ustálené judikatury portugalského ústavního soudu není povinné právní zastoupení v rozporu s ústavou ani tam, kde je obviněný sám advokátem či osobou znalou práva. Soud uznal, že vnitrostátní orgány se mohou legitimně domnívat, že

zájmy obviněného budou lépe chráněny obhájcem, který není na daném řízení osobně zainteresován. Ani obviněný v pozici stěžovatele, jenž byl osobou znalou práva, by dle Soudu nemusel být schopen účinné obhajoby právě v důsledku osobní zaangażovanosti na výsledku řízení. Přitom nelze ztráct ze zřetele, že stěžovateli byl pozastaven výkon advokacie, protože byl vyloučen z poskytování právní pomoci třetím osobám. I přesto působil jako advokát, přičemž byl již jednou z urážky soudce obžalován. Ve světle těchto skutečností lze mít dle Soudu opravdu důvodné pochybnosti, zda by byl způsob jím vedené obhajoby objektivní a nezaujatý, jak vyžadovala tamní právní úprava.

Z hlediska celkové spravedlivosti řízení bylo sice vedení obhajoby samotné vyhrazeno obhájci, procesní předpisy však stěžovateli přiznávaly řadu způsobů, kterými mohl průběh a výsledek řízení ovlivňovat. Přísnost povinného právního zastoupení tak byla vyvážena právem obviněného být přítomen na hlavních líčeních, vypovídat, činit nejrůznější procesní návrhy a žádosti, včetně zrušení procesního úkonu, který v jeho zájmu obhájce učinil, jakož i právem posledního slova před vynesením rozsudku. Stěžovatel se přesto rozhodl řízení neúčastnit a ponechal tak způsob vedení obhajoby na ustanoveném obhájci. V řízení před Soudem sice tvrdil, že v něho neměl důvěru, avšak nebyl schopen poukázat na žádné pochybení, které by naznačovalo, že obhajoba

Z

→ nebyla vedena řádně. Stejně tak nevyužil možnosti zvolit si obhájce dle vlastní volby ani se nedomáhal změny ustanoveného obhájce za jiného, kterému by důvěřoval do té míry, že by jej mohl instruovat stran způsobu vedení obhajoby. Po zvážení všech okolností a máje na paměti široký prostor pro uvážení, kterým jsou vnitrostátní orgány nadány, Soud rozhodl, že důvody, o něž byl požadavek povinného právního zastoupení opřen, lze považovat za relevantní a dostatečné. Naopak neshledal nic, co by mohlo nasvědčovat, že řízení proti stěžovateli bylo jakkoli nespravedlivé. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy tedy nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Dle názoru soudkyň Tsotsorie a Motoc a soudce Mitse Soud zmeškal jedinečnou příležitost vydat se cestou harmonizace mezinárodních standardů v dané oblasti. Dle jejich mínění Soud nezohlednil zásadní vývoj co do ochrany práva obhajovat se osobně v judikatuře Soudu, v právních rádech smluvních stran a v obecném mezinárodním právu. Prostor pro uvážení států se tak v průběhu let podstatně zúžil, v projednávané věci došlo

k jeho překročení, a tedy k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy. Dále byli názoru, že i když stěžovatel mohl řízení částečně ovlivnit, pokud by se ho aktivně účastnil, nemohl mít vliv na jeho klíčová stádia, jako je např. výslech svědků. V tomto směru byl odkázán pouze na svého obhájce. Poselství, které rozsudek vysílá, lze tak shrnout slovy, že advokát vždy nejlépe ví, co je z hlediska obviněného nejlepší.

Ke stejnému závěru dospěl i soudce Pinto de Albuquerque. Dle jeho přesvědčení se Soud vydal cestou nejmenšího odporu, která může ve skutečnosti znamenat návrat do temných časů Evropy, kdy vrchnost určovala, co je v nejlepším zájmu obyvatel, a to i proti jejich vůli. Jeho kritika směřovala rovněž k tomu, že Úmluvu je nutné vykládat v duchu ostatních pravidel mezinárodního práva, a nikoliv izolovaně.

Dle soudců Pejchala a Wojtyczeka už samotné pořadí, v němž jsou práva obhajoby v čl. 6 odst. 3 písm. c) uvedena, naznačuje, které z nich má být upřednostněno –

tedy právo obhajovat se osobně. I dle jejich názoru nahrává závěr většiny paternalistickému přístupu státu vůči jeho obyvatelům.

Soudce Bošnjak uvedl, že zásah do autonomie žalobce při vedení jeho obhajoby neměl žádné rozumné zdůvodnění, a za daných okolností proto nebyl ospravedlnitelný.

Soudce Sajó se připojil k názoru soudce Pinta de Albuquerque a částečně i soudců Pejchala, Wojtyczeka a Bošnjaka.

Evropský zatýkácí rozkaz

Rozsudek ze dne 17. dubna 2017 ve věci č. 21055/11 – Pirozzi proti Belgii

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že úkony vedoucími k zatčení stěžovatele ve státě vykonávajícím evropský zatýkácí rozkaz, jež byly v souladu s vnitrostátní právní úpravou, nedošlo k porušení práva na svobodu a osobní bezpečnost ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy a že předání stěžovatele k výkonu trestu do Itálie, kde byl původně odsouzen, byť se nezúčastnil zasedání odvolacího soudu, nepředstavovalo flagrantní odepření spravedlnosti, jež by bylo v rozporu s prá-

vem na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, jenž se zúčastnil hlavního líčení, byl v roce 1998 odsouzen za obchodování s drogami k dlouhodobému vězení a vysoké pokutě. Odvolací soud v roce 2002 verdikt zmírnil poté, co se stěžovatel omluvil ze zdravotních důvodů, avšak byl zastoupen advokátem. Kasační soud zamítl v roce 2003 jeho dovolání, když schválil postup odvolacího soudu, který neuznal kopii neprůkazného a vágního dokumentu údajně vydaného nemocnicí za řádný důvod pro omluvu ze zasedání soudu.

V červenci 2010 vydal italský státní zástupce za účelem předání stěžovatele k výkonu trestu evropský zatýkácí rozkaz. Stěžovatel byl rychle nalezen a zatčen ve svém bydlišti v Bruselu a po svém vyslechnutí vzat do vazby. Po obdržení vysvětlujícího sdělení italského státního zastupitelství ohledně řízení proti stěžovateli rozhodl soud prvního stupně přiznat evropskému zatýkácímu rozkazu vykonatelnost, když k námitce stěžovatele uvedl, že k posouzení zákonnosti a bezvadnosti zatýkácího rozkazu je příslušný vystavující justiční orgán a že italský trestní řád od roku 2005 umožňuje obnovu trestního řízení. Podle odvolacího soudu, který usne-

Z

→ sení soudu prvního stupně potvrdil, není zákonný důvod pro nevykonání evropského zatýkácího rozkazu založený na nemožnosti obnovit řízení proti uprchlému naplněn, protože stěžovatel byl k odvolacímu trestnímu řízení v Itálii řádně předvolán a jeho advokát mu obhajobu zajistil. Stěžovatel podal dovolání, které kasační soud v září 2010 zamítl. K argumentu na poli čl. 5 odst. 1 Úmluvy uvedl, že evropský zatýkácí rozkaz umožňuje belgickým orgánům postup, který pro nalezení a zatčení stěžovatele zvolily. Na námitku porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy původním postupem italských soudů a nemožností ho napravit kasační soud odpověděl tak, že mu nepřísluší posuzovat původní postup italských soudů, že odvolací soud své rozhodnutí na tomto poli řádně odůvodnil a že tvrzení, že italské orgány nebudou respektovat článek 6 Úmluvy, je čistě hypotetické povahy.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatel poukazoval na porušení čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy kvůli nezákonnosti svého zatčení v Belgii a čl. 6

odst. 1, jelikož byl předán k výkonu trestu do Itálie, kde byl odsouzen v nepřítomnosti.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 PÍSM. F) ÚMLUVY

Stěžovatel se dovolával nezákonnosti úkonů provedených s cílem ho nalézt a zatknout v Belgii. Záznamy o těchto úkonech nebyly založeny spisu, a tudíž ani nebyly předmětem soudní kontroly.

Podle Soudu k nalezení a zatčení stěžovatele došlo za účelem výkonu evropského zatýkácího rozkazu, a tedy jeho předání do Itálie. Použitelné je tudíž ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Co se týče zákonnosti zbavení svobody, ustanovení odkazuje na vnitrostátní hmotné a procesní právo a navíc vyžaduje, aby bylo zbavení svobody v souladu s cílem článku 5, jímž je ochrana jednotlivce před svévolí (*Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2008, § 67–74).

Soud s ohledem na znění příslušných belgických zákonů a s odvoláním na rozsudek belgického kasačního soudu

vydaný ve věci konstatoval, že k zatčení stěžovatele za účelem jeho zajištění a předání italským orgánům došlo v souladu s postupem stanoveným zákonem. Belgické soudy se sice nepovažovaly za příslušné k tomu, aby přezkoumaly vyšetřovací úkony vedoucí k nalezení a zatčení stěžovatele, ale ten současně nepoukazuje na žádné konkrétní okolnosti, které by prokazovaly manipulaci ze strany policie (srov. [Čonka proti Belgii](#), č. 51564/99, rozsudek ze dne 5. února 2002, § 41–42). Zákonnost stěžovatelova zbavení svobody při nedostatku důkazů o svévoli nezávisela na zákonnosti kroků vedoucích k jeho nalezení a zatčení; zákonnost navazujících úkonů již stěžovatel nezpochybňoval. K porušení čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel poukázal na to, že byl předán do Itálie, kde by dříve odsouzen v nepřítomnosti v rozporu s článkem 6 Úmluvy, a toto pravomocně uzavřené řízení již nelze znovu otevřít. Dochází tím k „flagrantnímu odepření spravedlnosti“, jež je v rozporu s článkem 6 Úmluvy.

Soud připomněl, že podle jeho judikatury může rozhodnutí o vyhoštění nebo vydání výjimečně vyvolat problémy na poli článku 6 Úmluvy, pokud uprchlý utrpěl nebo může utrpět flagrantní odepření spravedlnosti v

dožadujícím státě [[Soering proti Spojenému království](#), č. 14038/88, rozsudek pléna ze dne 7. července 1989, § 113; dále např. [Othman \(Abu Qatada\) proti Spojenému království](#), č. 8139/09, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 258].

Tuto zásadu je nyní třeba posoudit v kontextu výkonu evropského zatýkacího rozkazu, založeného na zásadě vzájemného uznávání, jež sama spočívá na zásadě vzájemné důvěry mezi členskými státy Evropské unie. Soud vyjádřil podporu vytvoření společného prostoru svobody, bezpečnosti a práva v Evropě, ale jednotlivé aspekty nesmí narážet na základní práva dotčených jednotlivců ([Avotiņš proti Lotyšsku](#), č. 17502/07, rozsudek velkého senátu ze dne 23. května 2016, § 113 a násl.).

Pokud vnitrostátní orgány provádějí unijní právo, aniž požívají vlastní posuzovací pravomoci, uplatní se domněnka rovnocenné ochrany stanovená ve věci [Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku](#) (č. 45036/98, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2005) a rozvinutá ve věci [Michaud proti Francii](#) (č. 12323/11, rozsudek ze dne 6. prosince 2012). Jelikož je v daném kontextu vykonávající justiční orgán povinen předpokládat dodržování základních práv v jiném členském státě, měla by se uvedená domněnka uplatnit; může však být v konkrétní věci vyvrácena. Pokud je soudům členských států Evropské unie a současně smluvních stran Úmluvy předložena závažná →

Z

→ a podložená námitka zjevně nedostatečného dodržování práv chráněných Úmluvou, které unijní právo nemožňuje napravit, nemohou tuto námitku automaticky přejít jen z toho důvodu, že uplatňují unijní právo; to naopak musí vyložit a použít v souladu s Úmluvou.

Podle mechanismu evropského zatýkacího rozkazu příslušelo posouzení jeho zákonnosti vystavujícímu italskému orgánu. Vykonávající belgické orgány naopak nejsou oprávněny posoudit vhodnost výkonu evropského zatýkacího rozkazu, který mohou odmítnout jen ze zákonem taxativně uvedených důvodů. Jejich omezená posuzovací pravomoc není v rozporu s Úmluvou za předpokladu, že posoudily odůvodněnost stěžovatelových námitek založených na Úmluvě, konkrétně otázku, zda výkon evropského zatýkacího rozkazu u stěžovatele nevedl ke zjevně nedostatečné ochraně práv zaručených Úmluvou.

Stěžovatel tvrdil, že byl v Itálii odsouzen v nepřítomnosti a že mu tehdejší italský právní systém neposkytoval s dostatečnou mírou jistoty možnost se hájit během nového procesu. Soud však odlišil projednávanou věc

od dovolávané věci [Sejdovic proti Itálii](#) (č. 56581/00, rozsudek velkého senátu ze dne 1. března 2006), v níž byl stěžovatel odsouzen jako uprchlý, nebyl oficiálně informován ani o podstatě obvinění proti němu, ani o datu konání procesu a při tomto procesu nebyl ani zastoupen. To vedlo Soud v dovolávané věci k úvaze, zda se stěžovatel vzdal práva účasti na svém procesu, a pokud nikoli, zda mu vnitrostátní právo poskytovalo s dostatečnou mírou jistoty možnost nového projednání jeho trestní věci při plném respektování práv obhajoby.

V projednávané věci dávala belgická právní úprava možnost v podobné situaci výkon evropského zatýkacího rozkazu odmítnout. Belgické soudy však rozhodly, že stěžovatel v projednávané věci se vůbec nenacházel v podobné situaci jako stěžovatel ve věci [Sejdovic](#): o svém procesu před odvolacím soudem informován byl a zastoupen byl též, navíc účinně, protože obhajoba dosáhla snížení trestu.

Podle Soudu tyto skutečnosti postačují k závěru, že výkon evropského zatýkacího rozkazu belgickými orgány

netrpí zjevnou vadou, která by mohla vyvrátit domněnku rovnocenné ochrany, jež svědčí jak mechanismu evropského zatýkacího rozkazu, tak jeho výkonu belgickými orgány v projednávané věci. Podle Soudu nelze mít za to, že předání stěžovatele italským orgánům je založeno na procesu, který představuje flagrantní odepření spravedlnosti. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tudíž nedošlo.

Předběžná otázka

Rozsudek ze dne 24. dubna 2018 ve věci č. 55385/14 – *Baydar proti Nizozemsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že zamítnutím dovolání, v němž se stěžovatel domáhal položení předběžné otázky k Soudnímu dvoru Evropské unie, se zkráceným odůvodněním nedošlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl soudem prvního stupně uznán vinným, že v sedmi případech napomohl cizím státním příslušníkům k nedovolenému překročení hranice a neoprávněnému pobytu („převaděčství“). Odvolací soud ke stěžovatelovu odvolání výrok o vině potvrdil ve čtyřech bodech obžaloby, zatímco ve zbylém rozsahu jej obžaloby zprostil. Na základě provedeného dokazování měl

přítom za prokázané, že v úmyslu obohatit se stěžovatel v období od listopadu 2006 do ledna 2007 napomohl k nelegálnímu pobytu na území Nizozemska, Německa a Dánska celkem dvaceti iráckým občanům. V dovolání k nejvyššímu soudu stěžovatel tvrdil, že svým jednáním nemohl naplnit objektivní stránku skutkové podstaty napomáhání k neoprávněnému pobytu cizinců, neboť nebyl prokázán pobyt iráckých občanů na území uvedených států. Dle jeho mínění bylo naopak prokázáno, že zorganizoval a financoval přepravu těchto osob do Dánska skrze Nizozemsko a Německo, ty však byly vždy zadrženy na německém území. Jejich pobyt na území Německa byl však pouze krátkodobé a přechodné povahy, přičemž na dánské území nikdy nevstoupily. Nelze proto hovořit o „pobytu“ na území dotčených států. S odkazem na směrnici Rady 2002/90/ES ze dne 28. listopadu 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu, a rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/SVV ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu stěžovatel tvrdil, že pojem „napomáhání k nepovolenému pobytu“ ve smyslu trestního zákoníku musí být vykládán jako dlouhodobý pobyt, který je třeba odlišit od tranzitu či vstupu. V textu dovolání stěžovatel o podání předběžné otázky k Soudnímu dvoru EU („SDEU“) nepožádal. Reagoval tak až na poradní stano-

Z

→ visko generálního advokáta, který navrhl, aby bylo dovolání s výjimkou námitky nepřiměřené délky řízení zamítnuto. Aniž si nejvyšší soud vyžádal stanovisko SDEU, vydal v souladu s vnitrostátní právní úpravou rozhodnutí se zkráceným odůvodněním, jímž dovolání vyhověl pouze co do námitky nepřiměřené délky řízení, zatímco ve zbylém rozsahu je zamítl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že nejvyšší soud jako soud poslední instance odmítl položit předběžnou otázku k SDEU, třebaže to výslovně navrhoval, aniž by dané rozhodnutí dostatečně zdůvodnil, čímž mělo dojít k porušení jeho práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Mezi stranami nebylo sporu o použitelnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Vláda však tvrdila, že stěžovatel nevyčerpal veškeré dostupné vnitrostátní prostředky nápravy.

Měl-li za to, že pochybil nejvyšší soud, proti jehož rozhodnutí již nebyl přípustný žádný opravný prostředek, mohl se domáhat náhrady škody z titulu nezákonného rozhodnutí žalobou před občanskoprávními soudy. Soud dal za pravdu stěžovateli, že vláda neunesla důkazní břemeno, když nepředložila žádné příklady vnitrostátních rozhodnutí, z nichž by vyplývalo, že za daných okolností mohlo jít o účinný prostředek nápravy nejen v rovině teoretické, nýbrž i v praxi. Námitku vlády proto zamítl.

b) K odůvodněnosti

Soud úvodem připomněl, že výklad a použití práva, včetně rozhodování o potřebě obrátit se prostřednictvím předběžné otázky na SDEU s žádostí o výklad unijního práva, náleží především vnitrostátním soudům. Úmluva nezaručuje právo na postoupení věci vnitrostátním soudem k projednání jinému soudnímu orgánu. Článek 6 odst. 1 Úmluvy však může být přesto dotčen, protože odmítnutí položit předběžnou otázku může za určitých okolností narušit spravedlivou povahu řízení, a to zejména bylo-li nevyhovění žádosti svévolné nebo zjevně nerozumné.

Svévolné je rozhodnutí zejména tehdy, pokud právní úprava nepřipouštěla žádnou výjimku z povinnosti předběžnou otázku položit, bylo-li odmítavé rozhodnutí opřeno o jiné než zákonem vypočtené důvody, případně při absenci náležitého odůvodnění. Řádné odůvodnění je dokladem toho, že argumenty účastníků řízení byly slyšeny a vzaty na zřetel, čímž jsou účastníci chráněni před svévolí (*Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, č. 3989/07 a 38353/07, rozsudek ze dne 20. září 2011, § 54–59). Povinnost odůvodnit rozhodnutí však nelze chápat tak, že by vyžadovala podrobnou odpověď na každý jednotlivý argument. Rozsah této povinnosti se může lišit v závislosti na povaze a typu rozhodnutí, jakož i na tradicích v právních úpravách jednotlivých států. Otázku, zda došlo k porušení článku 6 Úmluvy, je proto vždy třeba zkoumat ve světle konkrétních okolností případu (*Borovská a Forrai proti Slovensku*, č. 48554/10, rozsudek ze dne 25. listopadu 2014, § 57). Soud dále připomněl, že vnitrostátní soudy, proti jejichž rozhodnutí nejsou přípustné žádné opravné prostředky, jsou povinny odůvodnit odmítnutí žádosti o položení předběžné otázky ve světle výjimek, které vyplývají z relevantní judikatury SDEU (*Dhahbi proti Itálii*, č. 17120/09, rozsudek ze dne 8. dubna 2014, § 31). Musí tudíž předestřít důvody, které je vedly k závěru, že položení předběžné otázky buď nebylo relevantní, nebo dané ustanovení již bylo předmětem výkladu ze strany SDEU (*acte éclairée*), případně že jeho výklad je

natolik zjevný a jednoznačný, že neponechává prostor pro jakékoli pochybnosti (*acte clair*).

Ve světle těchto zásad se Soud v projednávané věci zaměřil na posouzení, zda rozhodnutí nejvyššího soudu nevykazovalo známky svévole nebo nebylo jinak zjevně nerozumné. Na úvod konstatoval, že nejvyšší soud zamítl tu část dovolání, v níž se stěžovatel domáhal položení předběžné otázky, s využitím zákonného ustanovení, které připouštělo zkrácené odůvodnění. Úprava umožňující, aby bylo dovolání zamítnuto z důvodu, že nemá přiměřené vyhlídky na úspěch nebo že nevyvolává potřebu posouzení závažných právních otázek pouze se stručným odůvodněním, sleduje dle vnitrostátního zákonodárce cíl spočívající v urychlení řízení o zjevně nedůvodných dovoláních, aby se mohl nejvyšší soud věnovat svému hlavnímu poslání, tedy zajištění jednotného výkladu a používání práva. Soud se ztotožnil s postojem vlády, že nedílnou součástí rozsudku, jímž je dovolání zjednodušeným způsobem zamítnuto, je i implicitní konstatování, že nejvyšší soud nepovažoval za nutné předběžnou otázku položit, neboť její zodpovězení by nemohlo výsledek řízení jakkoli ovlivnit. Tento přístup odpovídá judikatuře SDEU, dle které nejsou vnitrostátní soudy ve smyslu čl. 267 třetího pododstavce SFEU povinny předběžnou otázku položit, jestliže není relevantní, tedy v případech, kdy by odpověď na tuto otázku, ať už je jakákoliv, nemohla mít žádný

Z

→ vliv na řešení sporu (srov. rozsudek SDEU ve věci 283/81 *CILFIT*, § 10). Zamítnutí dovolání, které obsahovalo žádost o položení předběžné otázky k SDEU, se zkráceným odůvodněním tak bez dalšího nevyvolává na poli čl. 6 odst. 1 Úmluvy žádné otázky, ledaže by šlo o rozhodnutí svévolné nebo jinak zjevně nerozumné. Za okolností projednávané věci byl Soud spokojen s tím, že se tříčlenný senát obsahem dovolání, včetně žádosti o položení předběžné otázky k SDEU, zaobíral. Nic tak nenasvědčovalo závěru, že by bylo řízení jako celek nespravedlivé. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy proto nedošlo.

Internetová kriminalita

Rozsudek ze dne 24. dubna 2018 ve věci č. 62357/14 – *Benedik proti Slovinsku*

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že právní úprava, o níž se vnitrostátní orgány opřely při zjištění identity stěžovatele jakožto uživatele určité dynamické IP adresy, byla

nejasná a neobsahovala dostatečné záruky proti svévoli, čímž došlo k porušení práva stěžovatele na respektování soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V průběhu roku 2006 sledovala švýcarská policie skupinu lidí, u nichž měla podezření, že prostřednictvím *peer-to-peers* sítě sdílí soubory obsahující dětskou pornografii. Na základě takto získaných informací požádala slovinská policie v srpnu 2006 společnost S., slovinského poskytovatele připojení k internetu, o sdělení, jakému uživateli byla ve specifikovaný čas přidělena určitá dynamická IP adresa. Svou žádost opřela o ustanovení trestního řádu, které provozovatelům elektronických komunikačních sítí ukládalo povinnost sdělit policii informace o vlastních či uživatelích konkrétního komunikačního prostředku, jež nebyly známy z veřejně dostupných databází. Společnost S. jako hledaného uživatele identifikovala stěžovatelova otec.

V lednu 2007 byla na základě těchto informací v domě otce stěžovatele, kde bydlel i stěžovatel, provedena

domovní prohlídka. Během ní byly zabaveny čtyři počítače a zkopírován jejich pevný disk, přičemž bylo nalezeno 630 fotografií a 200 videí obsahujících dětskou pornografii. Stěžovatel byl následně identifikován jako uživatel předmětných počítačů a obžalován z držení a šíření dětské pornografie. V průběhu trestního řízení stěžovatel mj. namítal, že jeho identita jako uživatele specifické dynamické IP adresy byla policií získána v rozporu s právními předpisy, jelikož k tomuto úkonu nedal souhlas soud, a navrhoval, aby byl předmětný důkazní materiál vyřazen ze spisu. Soudy nicméně dospěly k závěru, že jelikož se k dané *peer-to-peer* síti mohl připojit kdokoli a IP adresa uživatelů, včetně té stěžovatelovy, nebyla nijak skrývána, stěžovatel se vědomě vystavil veřejnosti, a proto pro zjištění daných dat nebylo nutné získat povolení soudu. Stěžovatel byl následně odsouzen k trestu šesti měsíců odnětí svobody.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že policie zjistila údaje spojené s jemu přidělenou dynamickou IP adresou, a tedy i jeho identitu, svévolným způsobem.

a) K použitelnosti článku 8 Úmluvy

Soud úvodem poznamenal, že IP adresa je unikátní číselná kombinace, která je přidělena každému elektro-

nickému zařízení připojenému k síti a která jim umožňuje vzájemně komunikovat. Statická IP adresa je určitému zařízení přidělena trvale, dynamická IP adresa je mu přidělena v okamžiku, kdy se připojí k internetu. Dynamická adresa umožňuje zjistit poskytovatele internetu, avšak nikoli konkrétní zařízení, kterému byla přidělena. Pro zjištění konkrétního počítače, resp. jména a adresy uživatele internetu, je nezbytné, aby daný poskytovatel internetu tuto informaci vyhledal ve své databázi údajů o připojení.

Soud dále připomněl, že okolnost, zda při určité činnosti jednotlivec může rozumně očekávat, že jeho soukromí bude respektováno a chráněno, je významným, nikoli však rozhodujícím faktorem při určení, zda je článek 8 Úmluvy použitelný (*Bărbulescu proti Rumunsku*, č. 61496/08, rozsudek velkého senátu ze dne 5. září 2017, § 73). Soud též vyzdvihl důležitost anonymity v online prostoru, která významně podporuje volný tok myšlenek a informací. Současně však nelze ztráct ze zřetele, že jednoduchost, rozsah a rychlost šíření informací na internetu a trvalost jednou zveřejněných informací může oproti tradičním médiím výrazně zvýšit účinky protiprávních projevů (*Delfi AS proti Estonsku*, č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015).

Soud konstatoval, že informace o uživateli internetu nepochybně obsahují osobní údaje. Informace spjaté →

Z

→ s dynamickou IP adresou navíc nejsou veřejně přístupné. Údaje o tom, jaké online aktivity byly vykonány na určité dynamické IP adrese, obsahují řadu informací o osobě, které byla tato adresa přidělena, mnohdy včetně citlivých údajů o zájmech, víře či intimním životním stylu. Ztotožnění osoby, které byla určitá dynamická IP adresa přidělena, se proto nepochybně týká soukromého života dotčené osoby.

V projednávané věci policie skrze poskytovatele připojení internetu a další úkony identifikovala stěžovatele jako hledaného uživatele. Při užívání dané *peer-to-peer* sítě stěžovatel nezadával své osobní údaje a k jejímu používání nemusel mít zřízen žádný uživatelský účet. Šlo tedy o činnost, se kterou byla spjata vysoká míra anonymity. Stěžovatel též subjektivně očekával, což nebylo nerozumné, že daná činnost bude soukromá a že jeho identita nebude vyražena.

Soud proto shledal, že na projednávanou věc je článek 8 Úmluvy použitelný.

b) K odůvodněnosti stížnosti

Soud uvedl, že odhalení stěžovatelovy identity mělo základ ve vnitrostátním právu. Aby však zásah mohl být považován za zákonný ve smyslu článku 8 Úmluvy, vnitrostátní právo musí být předvídatelné a musí obsahovat adekvátní a účinné záruky proti zneužití (*Klass a ostatní proti Německu*, č. 5029/71, rozsudek ze dne 6. září 1978, § 50). Soud dále poznamenal, že Úmluva o počítačové kriminalitě státům ukládá, aby zajistily, že údaje o internetovém provozu budou orgánům, které potírají mj. trestné činy spojené s dětskou pornografií, k dispozici. Zároveň však musí být sběr a nakládání s těmito daty doprovázeny zárukami, mezi něž musí náležet soudní či jiný nezávislý přezkum.

V projednávané věci ustanovení trestního řádu, o něž se policie opřela, neobsahovalo specifická pravidla o zjištění identity uživatele určité dynamické IP adresy. Článek 37 ústavy stanovil, že jakýkoliv zásah do soukromí korespondence vyžaduje příkaz soudu. Zákon o elektronické komunikaci v rozhodné době neumožno-

val, aby byla data o provozu uživatelů internetu poskytnuta pro účely trestního řízení. Stanovil naopak povinnost poskytovatele internetu chránit důvěrnost těchto informací a opravňoval je poskytnout toliko tehdy, je-li to nezbytné pro zajištění služby, ledaže by sledování dat bylo nařízeno oprávněným orgánem. Dle Soudu byl tento stav vnitrostátního práva přinejmenším nekonzistentní, co se týká ochrany, jež měla být soukromí stěžovatele poskytnuta.

V této souvislosti Soud připomněl, že jeho úkolem není a nemůže být stanovit, jak mělo být v projednávané věci vnitrostátní právo vyloženo, ale posoudit, zda odůvodnění, které vnitrostátní soudy uvedly ve svých rozhodnutích, ob stojí z hlediska Úmluvy. Závěr ústavního soudu, že se stěžovatel při užívání předmětné *peer-to-peer* sítě „vzdal legitimního očekávání soukromí“, dle Soudu není slučitelný s rozsahem práva na soukromí dle článku 8 Úmluvy. Jak Soud dovodil při posouzení použitelnosti článku 8 Úmluvy, stěžovatel mohl rozumně a legitimně očekávat, že jeho předmětná online aktivita bude soukromá. Za této situace tedy byl dle ústavy k odhalení jeho identity nutný příkaz soudu. Policii ostatně nic nebránilo si takový příkaz obstarat. Ustanovení trestního řádu, podle kterého se policie rozhodla postupovat, bylo proto dle Soudu zjevně nevhodné a navíc neposkytovalo žádnou ochranu proti svévolným zásahům. Neobsahovalo žádná pravidla a podmínky, za

nichž mohla být předmětná data uchováována, a žádné záruky proti zneužití při přístupu a předávání těchto dat. Neexistoval ani žádný nezávislý dohled nad činností policie, ačkoli policie mohla takto prostou žádostí adresovanou poskytovateli internetu získat velké množství informací.

Soud proto s ohledem na výše uvedené shledal, že vnitrostátní právo a způsob, jakým ho v projednávané věci vyložily a použily vnitrostátní orgány, nebyly dostatečně jasné a předvídatelné a neposkytovaly adekvátní záruky proti svévoli. Zásah do stěžovatelových práv tedy nebyl zákonný ve smyslu článku 8 Úmluvy, čímž došlo k porušení tohoto ustanovení.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Yudkivska a soudce Bošnjak v souhlasném stanovisku uvedli, že Soud měl více zdůraznit význam a důležitost ochrany informací o online aktivitách jednotlivců, jelikož v nové „digitální éře“ lze mnohdy z těchto údajů zjistit stejné množství informací, včetně těch nejcitlivějších, jako sledováním vlastního obsahu komunikace.

Soudce Vehabović v nesouhlasném stanovisku především zdůraznil, že policie u poskytovatele internetu zjistila toliko jméno a adresu stěžovatelova otce, čímž nemohlo dojít k zásahu do stěžovatelova soukromí.

Z

→ Stěžovatel navíc danou aktivitou páchal trestnou činnost, a proto jeho očekávání soukromí nemohlo být rozumné a legitimní.

Stíhání tzv. hate speech

Rozsudek ze dne 9. května 2018 ve věci č. 52273/07 – *Stomakhin proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že odsouzení novináře k pětiletému trestu odnětí svobody a tříletému zákazu novinářské činnosti za publikování článků ostře kritizujících ruskou vládu a příslušníky ruské armády a vyjadřujících podporu čečenskému separatistickému hnutí, byť některé z nich podněcovaly k násilí a nenávisti, nebylo „nezbytné v demokratické společnosti“, čímž došlo k porušení práva stěžovatele na svobodu projevu dle článku 10 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel vydal v letech 2003 a 2004 jako novinář a aktivista vystupující zároveň v roli zakladatele, majitele, vydavatele a šéfredaktora měsíčního zpravodaje *Radikalnaya Politika* několik článků zabývajících se událostmi v Čečenské republice, ve kterých ostře kritizoval ruskou vládu a tamní činy příslušníků ruské armády a ve kterých vyjadřoval podporu čečenskému separatistickému hnutí. V roce 2006 byl stěžovatel shledán vinným z trestného činu podněcování k extremistickým aktivitám a k nenávisti na základě etnického původu, náboženství či příslušenství k určité sociální skupině skrze hromadné sdělovací prostředky a byl odsouzen k pětiletému trestu odnětí svobody. Zároveň mu byl uložen zákaz vykonávat novinářskou činnost po dobu tří let.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odsouzení pro vyjádření názorů ve zpravodaji, který distribuoval na několika veřejných

akcích, porušilo jeho právo na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

Soud předně považoval za nesporné, že trestněprávní postih představuje zásah do svobody projevu. Má-li být takový zásah slučitelný s Úmluvou, musí být dle druhého odstavce článku 10 Úmluvy „stanoven zákonem“, sledovat jeden nebo více legitimních cílů zde vypočtených a být k dosažení těchto cílů „nezbytný v demokratické společnosti“.

Jelikož nebylo namítáno, že by zásah nebyl „stanoven zákonem“, Soud zkoumal, zda sledoval legitimní cíl. Připomněl, že pojmy národní a veřejné bezpečnosti ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy mají být vykládány restriktivně a měly by být uplatňovány pouze v případech, kdy je nutné zabránit zveřejnění informací za účelem ochrany národní a veřejné bezpečnosti (*Stoll proti Švýcarsku*, č. 69698/01, rozsudek velkého senátu ze dne 10. prosince 2007, § 54). S ohledem na citlivou povahu konfliktu v Čečenské republice Soud připustil, že odsouzení stěžovatele lze považovat za zásah směřující jak k ochraně práv jiných, tak národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti a předcházení nepokojům a zločinnosti.

Ohledně nezbytnosti daného zásahu v demokratické společnosti Soud uvedl, že tolerance a respektování důstojnosti každého člověka tvoří základ demokratické a

pluralitní společnosti, a proto v ní může být zásadně považováno za nezbytné postihovat všechny formy vyjadřování, které šíří, podněcují, propagují nebo ospravedlňují násilí, nenávist nebo nesnášenlivost, nebo jim dokonce zabraňovat. Jakékoliv „formality“, „podmínky“, „omezení“ nebo „sankce“ nicméně musejí být přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (obdobně *Gündüz proti Turecku*, č. 35071/97, rozsudek ze dne 4. prosince 2003, § 40). Soud dále dodal, že v případě, že projev podněcuje k násilí vůči jednotlivci, veřejnému činiteli nebo části obyvatelstva, má stát při posuzování potřeby přijetí opatření trestněprávní povahy širší prostor pro uvážení (např. *Öztürk proti Turecku*, č. 22479/93, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 1999, § 66). Projevy, o nichž je tvrzeno, že vyvolávají nebo ospravedlňují násilí, nenávist či nesnášenlivost, je třeba posoudit s ohledem na kontext, ve kterém byly učiněny, jejich povahu a znění, jejich potenciál vést ke škodlivým následkům a důvody uváděné vnitrostátními soudy pro odůvodnění předmětného zásahu (*Perinçek proti Švýcarsku*, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2018, § 205–208).

V rámci posouzení nezbytnosti daného opatření Soud předně zkoumal, zda odpovídalo „naléhavé společenské potřebě“ a zda jeho odůvodnění vnitrostátními soudy bylo „relevantní a dostatečné“. Uvedl, že před-

Z

→ mětná vyjádření byla součástí debaty o záležitost občanského a veřejného zájmu (konflikt v Čečenské republice), ve které musí být přípustná omezení svobody projevu vykládána restriktivně [*Sürek proti Turecku* (č. 1), č. 26682/95 rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 61]. Zohlednil dále, že byla učiněna na pozadí separatistických tendencí v regionu, které vedly k závažným nepokojům mezi jednotkami ruské armády a čečenských povstaleckých bojovníků, jež si vyžádaly vysoké ztráty na životech a jež zároveň vedly ke smrtelným teroristickým útokům v jiných oblastech Ruska, tedy za situace, kdy je třeba dbát zvláštní opatrnosti vůči projevům prosazujícím použití násilí (např. *Erdoğan proti Turecku*, č. 25723/94, rozsudek ze dne 15. června 2000, § 62).

Soud předmětná vyjádření následně dle jejich znění a obsahu rozdělil do tří skupin. První skupina dle Soudu podporovala, ospravedlňovala a oslavovala terorismus a násilí s úmyslem romantizovat a idealizovat čečenské separatistické hnutí a stigmatizovala federální ozbrojené a bezpečnostní složky jako absolutní zlo. Ačkoli meze přípustné kritiky jsou vůči vládě (např. *Ceylan*

proti Turecku, č. 23556/94, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 34) nebo státním zaměstnancům (*Mamère proti Francii*, č. 12697/03, rozsudek ze dne 7. listopadu 2006, § 27) širší než vůči soukromým osobám a ochrany svobody projevu požívají i informace a myšlenky, které urážejí, šokují nebo ruší (např. *Morice proti Francii*, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. dubna 2015, § 124), předmětná vyjádření dále přesáhla přijatelné meze kritiky, jelikož oslavovala terorismus a smrtící násilí. Zobečňováním a označením všech členů ozbrojených složek za „vrah“ či „maniaky“ dotčené texty rozdmýchaly hluboce zakořeněnou nenávist vůči nim a také s ohledem na citlivý kontext jimi prováděných protiteroristických operací je mohly vystavit riziku fyzického násilí. Vyšší stupeň regulace takových výroků byl opodstatněný tím spíše, že byly zveřejněny jen několik měsíců po teroristických útocích (*Perinçek proti Švýcarsku*, cit. výše, § 250). I když dané výroky nepostrádaly skutkový základ, Soud shledal, že zásah do svobody projevu stěžovatele odpovídal „naléhavé společenské potřebě“ a důvody, o něž se vnitrostátními soudy opřely, byly „relevantní a dostatečné“.

To se dle Soudu vztahuje i na posouzení výroků o „prezidentu Maskhadovovi“ prohlašujících ho za „legitimního prezidenta Čečenska“, jež samy o sobě nevolaly po použití násilí a v jiném kontextu by neospravedlňovaly zásah do svobody projevu ([Belge proti Turecku](#), č. 50171/09, rozsudek ze dne 6. prosince 2016, § 34).

U druhé skupiny vyjádření, ač velice jízlivých, Soud shledal, že nepřekročily meze přijatelné kritiky, jež jsou vzhledem k činnosti vlády a armádních složek široké. Poukázal na skutečnost, že texty vyzývající k neúčasti na prezidentských volbách byly publikovány během volební kampaně, tedy období, kdy je svobodné šíření názorů a informací zvláště důležité ([Długotęcki proti Polsku](#), č. 23806/03, rozsudek ze dne 24. února 2009, § 30). Co se týče prohlášení vyzývajících k „bezprostřední povinné psychiatrické prohlídce“ všech ruských vojáků a policistů, Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy nepřihlíděly ke kontextu, v jakém byly učiněny. Předmětná fráze dle Soudu nepodněcovala k nenávisti či spáchání trestného činu, ale šlo spíše o kritiku reakce trestních soudů na vraždu mladé ženy vysoce postaveným důstojníkem, který byl přitom do Čečenské republiky vyslán za účelem zachování ústavního pořádku a ochrany civilistů. Jednalo se také o vyjádření obav, že psychicky nestabilní osoba byla postavena do velení, a volání po přijetí nutných opatření, aby se podobné incidenty již neopakovaly. Soud zdůraznil, že je důležité,

aby vnitrostátní orgány přistupovaly obezřetně k určování toho, co již představuje tzv. „hate speech“, a příslušná trestněprávní ustanovení vykládaly, jde-li o kritiku vlády a státních orgánů, restriktivně. Jelikož vnitrostátní soudy nepřihlíděly ke všem skutečnostem a relevantním aspektům, odůvodnění jejich rozhodnutí není možné považovat za „relevantní a dostatečné“. Zásah do svobody projevu stěžovatele ohledně této druhé skupiny vyjádření tedy neodpovídal „naléhavé společenské potřebě.“

Třetí skupina vyjádření obviňovala etnické Rusy z otrokářství a izolované případy zneužívání označovala za typické a charakteristické pro všechny Rusy a pravoslavné věřící. Takto široké útoky vůči celým etnickým a náboženským skupinám jsou dle Soudu v rozporu s hodnotami, na nichž stojí Úmluva, zejména s tolerancí, společenským smírem a nediskriminací ([Perinçek proti Švýcarsku](#), cit. výše, § 206). Navíc, ačkoli článek 10 Úmluvy ponechává jen malý prostor pro omezení diskuse o věcech veřejného zájmu, jde-li o projevy urážející intimní osobní přesvědčení v oblasti morálky či náboženství, státy požívají širšího prostoru pro uvážení ([Wingrove proti Spojenému království](#), č. 17419/90, rozsudek ze dne 25. listopadu 1996, § 58). Soud proto shledal, že důvody uváděné vnitrostátními soudy pro omezení této třetí skupiny výroků byly „relevantní a dostatečné“.

Z

→ Soud konečně zkoumal, zda odsouzení stěžovatele bylo přiměřené sledovaným legitimním cílům a zda pro něj vnitrostátní soudy uvedly „dostatečné a relevantní“ důvody. Klíčový pro toto posouzení byl charakter a závažnost uložených sankcí (např. [Skalka proti Polsku](#), č. 43425/98, rozsudek ze dne 27. května 2003, § 41–42). V projednávané věci řada výroků stěžovatele oslavovala terorismus a vyzývala k násilí a nenávisti. Přiměřená sankce by tedy byla v souladu s článkem 10 Úmluvy. Stěžovatel byl nicméně odsouzen k pěti letům odnětí svobody a tříletému zákazu výkonu profese novináře, přičemž trest vykonal v plné výši. Soud se rozhodl ponechat otevřenou otázku, zda je zákaz výkonu novinářské činnosti sám o sobě v rozporu s článkem 10 Úmluvy, a soustředil se na posouzení uloženého trestu v jeho celku. Tento trest zhodnotil jako extrémně tvrdé opatření, které vyžaduje velmi přesvědčivé důvody. Vnitrostátní soudy se však odvolaly toliko na „osobnost“ stěžovatele a „společenské nebezpečí“, které představuje jím spáchaný trestný čin. I když jsou tyto

úvahy dle Soudu „relevantní“, nemohou být považovány za „dostatečné“ k odůvodnění takto mimořádně přísného trestu. Stěžovatel nebyl v minulosti nikdy odsouzen za podobný trestný čin ([Gough proti Spojenému království](#), č. 49327/11, rozsudek ze dne 28. října 2014, § 174–176). Navíc, potenciální dopad předmětných vyjádření byl velice omezený ([Murphy proti Irsku](#), č. 44179/98, rozsudek ze dne 10. července 2003, § 69), jelikož byla obsažena ve zpravodaji, který stěžovatel vydával sám a v malém počtu výtisků a který šířil jen osobám, které o něj projeví zájem. Trest uložený stěžovateli tedy nebyl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.

Soud s ohledem na výše uvedené dospěl k závěru, že jelikož vůči řadě vyjádření vnitrostátní soudy nedostatečně prokázaly „naléhavou společenskou potřebu“ pro zásah do svobody projevu a uložily stěžovateli nepřiměřeně přísný trest, nebyl posuzovaný zásah „nezbytný v demokratické společnosti“, čímž došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Jäderblom v souhlasném stanovisku, ke kterému se přidala soudkyně Keller, uvedla, že třetí skupina vyjádření odpovídající dvěma kontroverzním nadpisům článků neměla být Soudem posuzována izolovaně od textů na ně navazujících a měla spadat pod ochranu článku 10 Úmluvy.

Soudkyně Keller v souhlasném stanovisku namítala, že vyjádření neměla být posuzována jednotlivě, ale holisticky, upozornila na možné problémy zvoleného přístupu a určitá vyjádření sama kvalifikovala jinak. Dále argumentovala, že potenciální dopad textů stěžovatele měl být zohledněn již v rámci posouzení „naléhavé společenské potřeby“, a ne jenom v rámci posouzení přiměřenosti. V neposlední řadě namítala, že uložený zákaz výkonu novinářské činnosti nebyl „stanoven zákonem“.

Soudce Pastor Vilanova v částečně nesouhlasném stanovisku namítal, že zamítnutí proplacení odměny advokáta z důvodu, že ji stěžovatel doposud nezaplátil, bylo v rozporu s ustálenou judikaturou Soudu.

Britské trestní soudnictví

Rozsudek ze dne 12. června 2018 ve věci č. 67149/17 – Makarová proti Spojenému království

Výbor Soudu prohlásil za zjevně neopodstatněnou stížnost sestry českého občana, který byl v Londýně usmrčen několika údery do oblasti hlavy těžkým předmětem. Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány v souvislosti s vyšetřováním skutku a následným řízením, které vyústilo ve výrok poroty o nevině obžalovaného, dostaly svým procesním závazkům plynoucím z práva na život dle článku 2 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stížnost byla podána sestrou poškozeného Z. M., českého občana, který byl v září 2016 – po předchozím verbálním konfliktu se skupinou osob v blízkém stravovacím zařízení – usmrčen britským občanem R. S. Ten měl dle tvrzení obžaloby společně s přáteli pronásledovat poškozeného na kole, načež jej napadl s využitím improvizované zbraně v podobě řetězu od kola, na němž byl zavěšen těžký zámek, a několika údery jej udeřil mj. do oblasti hlavy. Těžce zraněnému poškozenému R. S.

Z

→ následně neposkytl pomoc a z místa činu spolu s přihlížejícími společníky odjel. Poškozený svým zraněním následujícího dne podlehl. Útočník se přihlásil na policii až po dvou dnech. R. S. byl záhy obviněn z trestného činu vraždy. Hlavní líčení se konalo ve dnech 20. března až 3. dubna 2017 u soudu v Londýně. Dle obhajoby byl R. S. s přáteli na cestě domů, když jim poškozený vstoupil do cesty. R. S. sice poškozeného řetězem udeřil, ale měl tak učinit v nutné obraně, neboť mohl důvodně usuzovat, že bude buď on, nebo nejmladší z jeho přátel poškozeným napaden. První úder měl ostatně zasadit právě on. Obžaloba se opírala o očitá svědectví dvou přihlížejících kamarádů obžalovaného, výpovědi policistů, kteří prováděli šetření na místě činu, a stanovisko patologa, jenž ohledával tělo oběti. Na závěr hlavního líčení soudce poučil členy poroty o právních aspektech věci. Zejména jim objasnil nezbytné objektivní a subjektivní znaky skutkových podstat trestných činů vraždy i zabití, jakož i definiční znaky nutné obrany coby okolnosti vylučující trestní odpovědnost. Soudce dále shrnul všechny v řízení provedené důkazy a položil porotě

otázky vztahující se k vině obžalovaného. Po desetihoдинové poradě dospěla laická porota složená z 12 porotců k většinovému závěru o nevině R. S., který byl tudíž zproštěn obžaloby. Proti zprošťujícímu verdiktu poroty nezná britský právní řád žádný opravný prostředek. Verdikt byl tudíž konečný.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 2 A 13 ÚMLUVY

Stěžovatelka v řízení před Soudem poukazovala na systémové nedostatky britského trestního soudnictví, neboť byla přesvědčena, že vyšetřování okolností úmrtí jejího bratra nebylo dostatečně účinné ve smyslu článku 2 Úmluvy. Konkrétně tvrdila, že: (i) z verdiktu poroty nelze zjistit důvody zproštění obžaloby, (ii) test používaný při zkoumání, zda šlo o nutnou obranu, připouští, aby některé případy protiprávního usmrcení zůstaly nepotrestány, (iii) právní řád nevyvozuje trestní odpovědnost z úmyslného neposkytnutí pomoci osobě, která se nachází v bezprostředním ohrožení života. Stěžovatelka dále namítala, že pokud by porota

správně uplatňovala institut nutné obrany, nemohla by ve světle ostatních provedených důkazů dospět k závěru, že R. S. skutečně v nutné obraně jednal. Poukazovala konečně i na neprovedení některých důkazů, které mohly přispět k objasnění rozhodných skutečností.

Stížnost nebyla oznámena žalované britské vládě ke stanovisku.

Soud se předně z vlastní iniciativy zabýval otázkou, zda stěžovatelka vyčerpala všechny prostředky nápravy dostupné podle vnitrostátního práva. Měl za to, že stěžovatelka patrně mohla ve stádiu vyšetřování brojit proti postupu policejního orgánu podáním stížnosti k nadřízenému orgánu, případně skrze žádost o připuštění soudního přezkumu. Dále seznal, že stěžovatelka nebyla přímo zúčastněna na trestním řízení. I když by v teoretické rovině mohla žádat, aby jí bylo umožněno domáhat se soudního přezkumu zprošťujícího výroku, nic nenasvědčovalo tomu, že by měl takový prostředek nápravy přiměřeně vyhlídky na úspěch. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka ve svém podání nerozlišovala mezi vyšetřovací a soudní fází řízení, Soud se nedomníval, že by pro účely čl. 35 odst. 1 Úmluvy nevyčerpala všechny účinné vnitrostátní prostředky nápravy.

Co se týče tvrzeného porušení práva na život, Soud úvodem připomněl obecné zásady vyplývající z jeho ustálené judikatury. Z článku 2 Úmluvy vyplývá povinnost

státu vytvořit účinný trestně právní rámec, který by působil k odrazování případných ohrožení životů osob a který by byl podepřen odpovídajícím soudním a správním aparátem k předcházení, potlačování a postihu porušení práva na život (*Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998, § 115). Za okolností projednávané věci by mělo na vnitrostátní úrovni proběhnout tzv. účinné vyšetřování způsobilé určit příčinu úmrtí, odhalit totožnost odpovědných osob a případně vést k jejich odpovídajícímu potrestání. Jde přitom o závazek k využití dostupných prostředků, nikoliv dosažení určitého výsledku (*Armani da Silva proti Spojenému království*, č. 5878/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. března 2016, § 233). Z článku 2 nelze dovodit bezvýjimečný požadavek, aby všechna stíhání vyústila v odsouzení, tím spíše pak k uložení konkrétního trestu (tamtéž, § 238). Úloha Soudu je omezena na přezkoumání, do jaké míry podrobily vnitrostátní orgány věc pečlivému šetření. Pokud jde o námitky, které se nepřímo týkají práva na spravedlivý proces, Soud dále připomněl, že Úmluva nevyžaduje, aby porotci předložili důvody, na nichž je jejich verdikt založen (*Saric proti Dánsku*, č. 31913/96, rozhodnutí ze dne 2. února 1999). Zájmy spravedlnosti však vyžadují, aby byl pro obžalovaného, stejně jako pro veřejnost, verdikt poroty srozumitelný, což představuje klíčovou záruku proti svévoli (*Taxquet proti Belgii*,

Z

č. 926/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. listopadu 2010, § 92).

V projednávané věci byl nicméně Soud přesvědčen, že procesní závazek důkladně vyšetřit okolnosti úmrtí poškozeného byl naplněn. Vnitrostátní orgány neprodleně zahájily vyšetřování, řízení bylo veřejné a stěžovatelka v jeho rámci mohla rozporovat zjištěné skutkové okolnosti a příčiny úmrtí poškozeného. Ve světle poučení, které soud udělil porotě stran souvisejících právních otázek, muselo být stěžovatelce zřejmé, že porota nepřijala vylíčení rozhodných skutečností ze strany obžaloby. Právní poučení a písemný popis průběhu řízení, které předcházelo vnesení verdiktu poroty, jsou dle Soudu dostatečné záruky zmírňující riziko, že by porota jednala svévolně. S poukazem na nedávný rozsudek ve věci *Armani da Silva proti Spojenému království* (cit. výše) Soud dále odmítl, že by byl právní rámec institutu nutné obrany podle britského právního řádu neslučitelný s požadavky článku 2 Úmluvy. Stěžovatelka přitom nepředložila žádné pádné důvody, proč by měl Soud své dřívější závěry přehodnotit. K námitce absence kriminalizace neposkytnutí pomoci osobě,

kteřá se nachází v bezprostředním ohrožení života, Soud poznamenal, že podle britského práva existují výjimky, kdy neposkytnutí pomoci může trestní odpovědnost vyvolat. Z dosavadní judikatury však nejde dle Soudu vyčíst, že by článek 2 zahrnoval pozitivní závazek kriminalizovat úmyslné neposkytnutí pomoci. Ve zbylém rozsahu Soud uvedl, že námitky stěžovatelky, jimiž brojila proti nepříznivému výsledku vnitrostátního řízení, staví Soud do role soudu tzv. čtvrté instance. Tomu však nepřísluší, aby se zabýval skutkovými nebo právními pochybeními, jichž se mohly při své činnosti dopustit vnitrostátní soudy, ani otázkami viny či nevinu obžalovaného (*Khan proti Spojenému království*, č. 35394/97, rozsudek ze dne 12. května 2000, § 34). V dané věci navíc nic nenasvědčovalo tomu, že by trestní řízení a jeho výsledek byly zjevně svévolné. Soud proto námitky stěžovatelky na poli článku 2 Úmluvy prohlásil za základě čl. 35 odst. 3 Úmluvy za zjevně nepodstatné.

Na poli článku 13 Úmluvy, který zaručuje každému právo na účinný prostředek nápravy na vnitrostátní úrovni, Soud kuse uvedl, že byly-li námitky stěžovatelky

ve vztahu k článku 2 Úmluvy shledány jako zjevně nepodstatné, neměla tzv. „hájitelné tvrzení“, které je předpokladem, aby se vůbec mohla dovolávat článku 13 Úmluvy. I tuto námitku proto prohlásil za zjevně nepodstatnou.

Utajované informace v médiích

Rozsudek ze dne 26. června 2018 ve věci č. 50376/09 – *Girleanu proti Rumunsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že uložením pokuty investigativnímu novináři za opatření utajovaných informací došlo k porušení jeho svobody projevu dle článku 10 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl regionálním dopisovatelem celostátního deníku. Jeho články pokrývaly různé oblasti, včetně pátrání v aktivitách ozbrojených složek a policie. V roce 2005 od kolegy novináře získal CD s kopiemi utajených dokumentů rumunské armády s tajnými informacemi, jako byly například operační příkazy nebo vojenské mapy. Tyto informace unikly v roce 2004 z rumunské vojenské jednotky v Afghánistánu.

Stěžovatel obsah projednával s kolegy novináři, příslušníky ozbrojených sil a několika dalšími lidmi. Poté, co

média v roce 2006 začala rozsáhle o úniku informovat, rumunské státní zastupitelství zahájilo vyšetřování, mimo jiné také proti stěžovateli. Bylo vydáno povolení k odposlechu i prohledání stěžovatelova domu, při němž mu byl zabaven pevný disk počítače a stěžovatel byl vzat do vazby, z níž byl druhý den propuštěn.

V roce 2007 byly dotčené informace odtajněny. Státní zastupitelství následně vyhodnotilo, že protiprávní čin spáchaný stěžovatelem nedosáhl dostatečné intenzity k tomu, aby jej potrestal podle trestního práva, a uložil mu správní pokutu ve výši 240 eur; dále měl stěžovatel zaplatit přibližně 600 eur za náklady soudního řízení. Státní zastupitelství dospělo k závěru, že cílem stěžovatelových kroků při opatření utajovaných informací nebylo sloužit veřejnému zájmu, ale zviditelnit se jakožto investigativní novinář. Stěžovatel se proti rozhodnutí neúspěšně bránil u nadřízeného státního zastupitelství i soudů.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že rozhodnutí vnitrostátních orgánů, jímž byl postižen za novinářskou investigativní práci o tématu, které se týkalo veřejného zájmu, porušilo jeho právo na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy.

Z

→ Soud nejprve připomněl, že tisk má významnou úlohu „hlídacího psa“ při poskytování informací o záležitostech veřejného zájmu (např. *Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku*, č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. listopadu 2016, § 167) a že shromažďování informací je nezbytným přípravným krokem novináře, které je chráněno svobodou tisku (*Dammann proti Švýcarsku*, č. 77551/01, rozsudek ze dne 25. dubna 2006, § 52).

Při posouzení použitelnosti článku 10 a existence zásahu Soud podotknul, že v případech týkajících se novinářského shromažďování a zpřístupňování utajených informací nebo informací o národní bezpečnosti již dříve opakovaně shledal, že se jedná o zásah do práv chráněných článkem 10 Úmluvy (*Fressoz a Roire proti Francii*, č. 29183/95, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 41). Soud dospěl k obdobnému závěru také tehdy, kdy se jednalo o přípravné novinářské práce před zveřejněním (*Dammann proti Švýcarsku*, cit. výše, § 28). Proto Soud učinil závěr, že v projedná-

vané věci je článek 10 Úmluvy použitelný a sankce uložené stěžovateli představují zásah do jeho práva na svobodu projevu.

Soud dále konstatoval, že zásah byl „stanoven zákonem“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy a sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně národní bezpečnosti, konkrétně nezveřejnění důvěrných vojenských informací.

Ohledně nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud připomněl, že svoboda projevu se nevztahuje pouze na informace a myšlenky, které jsou přijímány příznivě nebo jsou považovány za neškodné či bezvýznamné, nýbrž i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují, neboť to vyžaduje pluralismus, tolerance a otevřenost, bez nichž nemůže žádná demokratická společnost existovat (*Bédat proti Švýcarsku*, č. 56925/08, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2016, § 48). Pokud jde o míru ochrany, čl. 10 odst. 2 Úmluvy skýtá pouze úzký prostor pro omezení svobody projevu v oblastech politického projevu a záležitostí veřejného zájmu. Ochrana podle článku 10 Úmluvy ovšem předpokládá, že novináři jednají v dobré

víře, aby přinášeli přesné a spolehlivé informace v souladu se zásadami odpovědné žurnalistiky. Toto pojetí chrání v některých případech také protiprávní jednání novináře, zejména pokud jednal mj. zodpovědně (*Pentikäinen proti Finsku*, č. 11882/10, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015, § 90).

K posouzení, zda bylo v projednávané věci namítané opatření nezbytné, Soud vycházel z dříve vytýčených kritérií, kterými jsou dotčené zájmy, chování stěžovatele, přezkum opatření vnitrostátními soudy a přiměřenost uložené sankce (*Stoll proti Švýcarsku*, č. 69698/01, rozsudek velkého senátu ze dne 10. prosince 2007, § 112).

Ve vztahu ke kritériu dotčeného zájmu Soud shledal, že dokumenty, které měl stěžovatel k dispozici, i skutečnost, že unikly z rumunské armády, měly potenciál vyvolávat otázky veřejného zájmu. Zopakoval, že zveřejňování dokumentů je pravidlem a utajení výjimkou. Stěžovatelovo jednání navíc nemohlo v rozhodné době způsobit „značnou újmu“ národní bezpečnosti (*Hadjianastassiou proti Řecku*, č. 12945/87, rozsudek ze dne 16. prosince 1992, § 45 *in fine*); ostatně i vnitrostátní orgány samy poukázaly na zastaralost předmětných informací a skutečnost, že jejich zveřejnění nemělo potenciál ohrozit národní bezpečnost.

K druhému posuzovanému kritériu Soud nejprve poznamenal, že stěžovatel nebyl členem ozbrojených sil, na něž se vztahují konkrétní „povinnosti“ a „odpovědnost“ (*Hadjianastassiou proti Řecku*, cit. výše, § 46). Stěžovatel též nezískal dotčené informace protiprávními prostředky a ani vyšetřování neprokázalo, že by se aktivně snažil takové informace získat. Stěžovatel navíc informace ihned po obdržení projednal s institucí dotčenou únikem, jež se nesnažila dokumenty získat zpět a stěžovatele nevarovala před nebezpečími, které by mohlo jejich zveřejnění způsobit. Novinářská práce stěžovatele spolu s jeho kolegy vedla k diskusím v médiích a v parlamentu a k vnitřním šetřením ministerstva obrany.

Soud dále vyzdvihl, že vnitrostátní soudy žádný z výše uvedených aspektů jednání stěžovatele nezohlednily. Omezily se pouze na konstatování, že novináři nemají právo zveřejňovat utajené vojenské informace a že stěžovatel je vinen za sdílení informací, které mohou ohrozit vojenské struktury, aniž by zkoumaly skutečnou možnost takového ohrožení. Nezáleželo ani, zda zájem na dalším utajení dotčených dokumentů převažuje nad zájmem veřejnosti být informován o úniku informací, případně také o skutečném obsahu dokumentů (*a contrario*, *Stoll proti Švýcarsku*, cit. výše, § 138).

Soud konečně připomněl, že ač by ve věcech národní bezpečnosti měla být úvaha o použití trestněprávních →

Z

→ sankcí ponechána vnitrostátním orgánům (*Hadjianastassiou proti Řecku*, cit. výše, § 47), projednávaná věc se liší tím, že stěžovatel je investigativním novinářem, a nikoli členem vojenské jednotky, který by předával utajené vojenské informace cizím státním příslušníkům nebo společností (*Pasko proti Rusku*, č. 69519/01, rozsudek ze dne 22. října 2009, § 13). Přestože se pokuta uložená stěžovateli zdá být nízká, samotné odsouzení může být někdy důležitější než výše uložené částky (*Dammann proti Švýcarsku*, cit. výše, § 57). Navíc, trest byl stěžovateli uložen před zveřejněním dotčených utajených informací s cílem zabránit mu v jejich zveřejnění. Soud závěrem poznamenal, že po zrušení označení dotčených dokumentů za „utajené“ a zjištění státního zástupce, že dokumenty jsou zastaralé a pravděpodobně nemohou ohrozit národní bezpečnost, mělo být potrestání stěžovatele důkladněji zváženo.

S ohledem na výše uvedené Soud rozhodl, že namítaná opatření nebyla přiměřená sledovanému legitimnímu cíli, čímž došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Použití síly ze strany policistů

Rozsudek ze dne 21. června 2018 ve věci č. 36083/16 – *Semache proti Francii*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v souvislosti s úmrtím otce stěžovatelky po silovém zákroku příslušníků policie, zahrnujícím nebezpečnou znehybňující techniku při převozu na policejní služebnu, došlo k porušení hmotněprávní složky práva na život chráněného článkem 2 Úmluvy, neboť vnitrostátní orgány následně nepřijaly opatření nezbytná k ochraně jeho života. Soud na druhou stranu shledal, že k porušení procesní složky článku 2 Úmluvy nedošlo.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Devětašedesátiletý otec stěžovatelky byl ve večerních hodinách zadržen pro urážení policistů při dopravní kontrole; tříčlenná policejní hlídka zastavila vozidlo, ve kterém jel jako spolujezdec, protože vybočilo z dráhy.

Otec stěžovatelky byl stejně jako šedesátiletý řidič vozidla silně opilý. Při zatýkání upadl, byl spoután za zády a umístěn na zadní sedadlo policejního auta. Pět minut trvající převoz na policejní služebnu byl velmi vzrušený a policisté postupně vůči oběma použili techniku znehybnění spočívající v tom, že se sedící osobě silou tlačí hlava mezi kolena (tzv. *pliage*). Na služebnu dorazili ve 20:45 hod. Služební kamera zaznamenala, jak policisté otce stěžovatelky hrubě vytáhli z auta a dopravili dovnitř, kde zůstal ležet ve vlastních zvracích. Podle svědků měl potíže se udržet na nohou. Neproběhla žádná zdravotní kontrola ani ošetření. Po půl hodině byl odveden do eskortního vozu kvůli přepravě do nemocnice, ale eskorta vyjela až za dalších 45 minut. Do nemocnice vzdálené dva kilometry dorazila kolem 22:05 hod. Při čekání na příjem policisté zpozorovali, že se otec stěžovatelky na nosítkách dusí zvratky, sňali mu pouta a položili jej na bok. Při vyšetření ve 22:45 hod. lékař konstatoval, že má otec stěžovatelky zástavu srdce. Přes okamžitou péči již nenabyl vědomí a zemřel druhého dne ráno na další zástavu.

Při vnitrostátním vyšetřování podezření na spáchání činu neúmyslného zabití se k příčině smrti vyjadřovalo několik znalců. Zdokumentovali četná zranění na těle zemřelého a nakonec učinili závěr, že srdeční slabost při příjmu do nemocnice nastala kvůli větší poruše srdeč-

ního rytmu, jež byla důsledkem přechodného nedostatku kyslíku vyplývajícího z policejní techniky znehybnění a opakovaného vdechnutí zvratků. Přitom nebylo možné říci, že by jiný postup nemocničního personálu při příjmu mohl vývoj události zvrátit.

Trestní odpovědností příslušníků policie se zabývaly orgány činné v trestním řízení na třech stupních soudní soustavy, přičemž řízení trvalo celkem šest let a osm měsíců. Řízení skončilo zastavením, neboť s ohledem na další působící faktory soudy neshledaly přímou souvislost mezi použitou znehybnující technikou a úmrtím otce stěžovatelky a sílu použitou policisty označily za přiměřenou. Rok po události se k případu vyjádřila také národní komise pro etické otázky bezpečnosti, která dospěla k opačnému závěru, totiž že při zásahu byla použita přílišná síla a že zacházení na služebně představovalo nelidské a ponižující zacházení.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že nebyla přijata opatření nezbytná k ochraně práva na život jejího otce jako osoby zbavené svobody – a to jednak použitím zmíněné techniky znehybnění a jednak v čase, než byl převezen do nemocnice – a že související vyšetřování nebylo účinné.

Z

→ a) K hmotněprávní složce článku 2 Úmluvy

Soud se nejprve zabýval otázkou přiměřenosti síly použité příslušníky policie vůči otci stěžovatelky v průběhu převozu na služebnu, neboť znalecké zkoumání provedené vnitrostátními orgány nevyloučilo příčinnou souvislost mezi silou použitou při předmětné technice a úmrtím, byť nebylo jisté, zda šlo o souvislost přímou či nepřímou. Ohledně určení, zda užití síly sledovalo některý z legitimních cílů vyjmenovaných v čl. 2 odst. 2 Úmluvy, přijal Soud výsledek vnitrostátního vyšetřování, že silové znehybnění mělo otce stěžovatelky zneškodnit, když jeho stav rozrušení ve vozidle představoval ohrožení pro něho, ostatní cestující i účastníky silničního provozu. Při hodnocení, zda byla použita síla k dosažení tohoto cíle „zcela nezbytná“ (*McCann a ostatní proti Spojenému království*, č. 18984/91, rozsudek velkého senátu ze dne 27. září 1995, § 148–149), Soud rovněž vyšel z verze okolností převozu, jež vyplynula z vnitrostátního vyšetřování a již stěžovatelka nerozporovala. Závěr o přiměřenosti několikaminutového silového znehybnění Soud učinil s ohledem na to, že oba převážení byli velmi rozrušení, fyzicky se vzpouzeli,

a to v uzavřeném prostoru vozidla v těsné blízkosti řidiče; v průběhu těchto událostí nebylo možné řešit situaci povoláním posil.

Soud tedy stěžovatelce nepřisvědčil, když brojila proti samotné znehybnující technice. Zároveň ale připomněl věc *Saoud proti Francii* (č. 9375/02, rozsudek ze dne 9. října 2009), v níž v souvislosti s použitím znehybnující techniky příslušníky policie shledal porušení článku 2 Úmluvy. Šestadvacetiletý muž tehdy zemřel poté, co u něj nastala zástava srdce a dýchání při znehybnění v poloze vleže na břicho. Měl nasazena pouta před tělem a byl držen tak, že na jeho těle spočívala váha několika policistů, kteří jej dále drželi za zápěstí, kotníky a vlasy a jeden mu zatěžoval ramena a přímo klečel na jeho bedrech. Držení trvalo 35 minut a policisté věděli, že jde o osobu trpící duševním onemocněním. Soud tehdy tuto techniku označil za vysoce nebezpečnou pro život, neboť může způsobit smrt kvůli tzv. poziční asfyxii. V reakci na odsuzující rozsudek francouzská policie sice nezakázala použití dané techniky, ale upravila zásady pro používání síly a do vstupního i průběžného vzdělá-

vání policistů byla zahrnuta témata profesní etiky a pravidlo, že jakmile je osoba podrobená donucovacím prostředkům znehybněna, má být její poloha vleže změněna na bezpečnou polohu na boku a má být zajištěn zvýšený dohled. I v nyní projednávané věci Soud považoval použitou techniku za nebezpečnou a spojenou s rizikem úmrtí, neboť při ní dochází k tlaku na hrudník člověka, a to tím spíše, když je uplatněna vůči muži v letech, ve stavu opilosti a s rukama spoutanými za zády. Soud nicméně připomenul, že ve věci *Saoud* zkoumal použitou techniku znehybnění nikoli z hlediska přiměřenosti použité síly, ale z hlediska splnění pozitivního závazku ochránit život člověka, vůči němuž směřuje zásah. Podle Soudu je namístě uplatnit stejné hledisko i v projednávané věci, zejména když úmrtí otce stěžovatelky nastalo až několik hodin po použití předmětné techniky a nebylo možné spolehlivě určit, že mezi touto technikou a úmrtím existovala přímá příčinná souvislost.

Ve druhém kroku se proto Soud zabýval otázkou, zda v době, kdy byl pod kontrolou příslušníků policie, a zvláště pak na služebně, byla vůči otci stěžovatelky přijata všechna opatření nezbytná k ochraně jeho života. Vyšel z toho, že policistům musel být znám stav, ve kterém se otec stěžovatelky nacházel při příjezdu na služebnu: s ohledem na jeho věk, opilost, zvracení, problém udržet se na nohou a skutečnost, že byl podroben

hrubému zacházení při zatýkání a při vytahování z vozidla a že byl po dobu několika minut podroben nebezpečné technice znehybnění. Podle Soudu šlo o stav slabosti, který zesiluje povinnost bdělosti, již mají orgány státu ve vztahu k osobám zbaveným svobody. Při hodnocení postupu policistů Soud vyzdvihl několik aspektů. Jednak byl otec stěžovatelky ponechán v žalostných podmínkách bez lékařské péče po zhruba hodinu a čtvrt, včetně pětačtyřicetiminutového čekání na odjezd policejního vozu. Jednak vláda nebyla schopna doložit – na rozdíl od řady jiných podrobností – dodržení služebního postupu, tedy že policisté zajistili ležícího otce stěžovatelky v bezpečné poloze na boku a dohlíželi na něj. Spojení všech působících faktorů vedlo Soud k závěru, že způsobem zajištění otce stěžovatelky na služebně stát nedostal svým pozitivním závazkům a došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce.

b) K procesní složce článku 2 Úmluvy

Dále Soud zkoumal, zda vnitrostátní orgány dostaly pozitivnímu závazku účinně vyšetřit úmrtí osoby zbavené svobody (např. *Slimani proti Francii*, č. 57671/00, rozsudek ze dne 27. července 2004, § 29–30). Shledal, že příslušné orgány začaly konat okamžitě, vyšetřování vedl nezávislý soudce, blízcí zemřelého měli přístup do trestního spisu a mohli předkládat své podněty. Vyšetřování zahrnovala provedení dvou pitev a znaleckého →

Z

→ zkoumání, byla vyslechnuta řada svědků událostí při zatýkání, ve voze, na policejní služebně a v nemocnici a trestní spis obsahoval záznam ze služební vysílačky a fotografie z videozáznamu ze služebny. Ačkoli některé výsledky neprovedl soudce osobně, vyšetřování jako celek vedl on a postupoval aktivně. Pokud neprovedl některé důkazy, které pozůstalí navrhovali, svůj postup zdůvodnil. Co se týká námitky, že záznam z kamery nebyl soudem promítnut, Soud připustil, že sice často zdůrazňuje důležitost tohoto typu důkazu pro vyšetřování [s odkazem na věci *Ciorap proti Moldavsku* (č. 5), č. 7232/07, rozsudek ze dne 15. března 2016, § 66–67, a *Hentschel a Stark proti Německu*, č. 47274/15, rozsudek ze dne 9. listopadu 2017, § 95–97 posuzované na

poli článku 3 Úmluvy), jelikož analýza záznamu přirozeně představuje samozřejmý vyšetřovací úkon (srov. *Armani Da Silva proti Spojenému království*, č. 5878/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. března 2016, § 234), v projednávané věci nicméně Soud přijal vysvětlení vlády, že fotografie zachycovaly obraz ze záznamu zhruba každé 3 vteřiny. Soud tak vyšetřování vytkl pouze několik nesporných zdržení v pozdější části trestního řízení a neprovedení rekonstrukce činu, jež ale nepostačovaly ke zpochybnění účinnosti vyšetřování jako celku. K porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce tak nedošlo.

Propuštění ze služebního poměru

**Rozsudek ze dne 3. dubna 2018
ve věcech č. 46538/11 a 3960/12 –
Gulamhussein a Tariq proti
Spojenému království**

Výbor první sekce Soudu jednomyslně odmítl stížnosti bývalých státních zaměstnanců, se kterými byl rozvázán pracovní poměr poté, co jim byla odebrána bezpečnostní prověrka, na porušení jejich práva na spravedlivý proces z důvodu nezpřístupnění utajené části důkazního materiálu.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé byli zaměstnáni na imigračním odboru ministerstva vnitra, první jako administrativní pracovník, druhý na pozici úředníka. Oba disponovali bezpečnostní prověrkou, jež byla pro výkon jejich pracovní pozice nezbytná.

→ prověrky bylo založené na spolehlivých a správně posouzených informacích. Zároveň doporučila bezpečnostní prověrku stěžovateli znovu neudělit. Na základě stanoviska odvolací komise ukončil ředitel příslušného odboru ministerstva se stěžovatelem pracovní poměr.

Stěžovatel se následně obrátil na pracovní soud; řízení před ním bylo ředmětem jiné stížnosti stěžovatele k Soudu (*Kiani a Gulamhussein proti Spojenému království*, č. 2428/12 a 18509/13, rozhodnutí ze dne 3. dubna 2018).

b) Stěžovatel Tariq

V roce 2007 stěžovatel podal u pracovního soudu žalobu proti ministerstvu vnitra, v níž namítal diskriminaci na základě rasy a náboženského vyznání. Během řízení byly na návrh ministerstva vnitra použity utajované informace a samotné řízení bylo neveřejné a jménem stěžovatele v něm jednal zvláštní právní zástupce. Proti rozhodnutí pracovního soudu připustit použití utajovaných informací se stěžovatel odvolal k odvolacímu pracovnímu soudu, který rozhodl, že zpřístupnění daných informací stěžovateli je nezbytné, aby stěžovatel mohl

V letech 2005 a 2006 byly bezpečnostní prověrky stěžovatelům odebrány a stěžovatelé byli následně dočasně postaveni mimo službu. Důvodem pro odebrání bezpečnostní prověrky prvnímu stěžovateli mělo být jeho údajné spojení s osobami podezřelými ze zapojení a podpory povstání v Iráku, u druhého stěžovatele pak šlo o příbuzenské vztahy s osobami podezřelými z plánování teroristických útoků a riziko vlivu těchto osob na stěžovatele.

Oba stěžovatelé se poté, co nebyli úspěšní před interním odvolacím orgánem, obrátili na odvolací komisi pro přezkum bezpečnostních prověrek („odvolací komise“).

a) Stěžovatel Gulamhussein

Řízení před odvolací komisí sestávalo z veřejného jednání, při kterém mohl být přítomen i stěžovatel a jeho právní zástupci, a z neveřejného jednání, kde mohl zájmy stěžovatele hájit pouze jmenovaný zvláštní právní zástupce („*special advocate*“). V roce 2011 přijala odvolací komise stanovisko, ve kterém označila odvolání stěžovatele za nedůvodné s tím, že odebrání bezpečnostní

Z

udělit pokyny svému zvláštnímu právnímu zástupci. Toto rozhodnutí následně potvrdil obecný odvolací soud. Nejvyšší soud však k dovolání ministerstva vnitra rozhodl, že použití utajovaných důkazů i vedení neveřejného řízení byly zákonné. V roce 2014 pracovní soud stěžovatelovu žalobu zamítl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

V řízení před Soudem oba stěžovatelé namítali porušení práva na spravedlivý proces z důvodu použitím utajovaných informací během řízení, které dle jejich názoru narušilo kontradiktornost řízení a rovnost zbraní.

a) Obecné zásady

Soud nejprve zopakoval, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy je ve své občanskoprávní části použitelný jen tehdy, je-li předmětem řízení opravdový a vážný spor o právo uznané vnitrostátními předpisy, přičemž výsledek řízení musí být pro dané právo přímo rozhodující (*Regner proti České republice*, č. 35289/11, rozsudek velkého

senátu ze dne 19. září 2017, § 99). Soud dále připomněl, že právo seznámit se s utajovanými skutečnostmi není Úmluvou zaručeno. Pakliže však odněti bezpečnostní prověrky znamená, že zaměstnaneckého poměr nemůže pokračovat, spojení mezi rozhodnutím o odebrání prověrky a ztrátou možnosti vykonávat pracovní povinnosti a zaměstnání je více než jen slabé a vzdálené (Regner proti České republice, cit. výše, § 119).

Spory mezi státem a státními zaměstnanci v zásadě spadají do působnosti článku 6 Úmluvy, ledaže jsou ve vnitrostátním právu výslovně vyloučeny ze soudní ochrany a zároveň je toto vyloučení objektivně odůvodněné zájmem státu (Regner proti České republice, cit. výše, § 107).

Soud též připomněl, že právo seznámit se se všemi podklady pro rozhodnutí není absolutní, a může tedy podléhat určitým omezením vyplývajícím z protichůdných zájmů, mezi které patří i ochrana národní bezpečnosti. V takovém případě je však nezbytné, aby byly dodrženy následující vyvažující procesní záruky: (i) nezávislost a nestrannost soudů; (ii) neomezený přístup soudů ke všem relevantním dokumentům včetně těch utajovaných; (iii) pravomoc soudů posoudit důvodnost rozhodnutí o zrušení bezpečnostní prověrky a případně je zrušit, je-li svévolné; (iv) náležité vykonání soudního přezkumu rozhodnutí o zrušení bezpečnostní prověrky;

(v) absence svévole či zjevné nepřiměřenosti utajení určitých dokumentů; a (vi) soudy musí poskytnout stěžovateli alespoň zběžné vysvětlení, jaký přezkum vykonaly a jaká je podstata výtek, které byly proti němu vzneseny (Regner proti České republice, cit. výše, § 152, 156 a 159).

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

V případě prvního stěžovatele se Soud zaměřil na použitelnost čl. 6 odst. 1 Úmluvy na předmětné řízení. Ztožnil se s tvrzením vlády, že zmíněný článek na řízení před odvolací komisí nedopadá: tato komise totiž pouze vydává doporučení, na základě kterého až poté ohledně bezpečnostních prověrek a zaměstnaneckých poměrů rozhodne příslušný ředitel odboru. Článek 6 odst. 1 Úmluvy se tak na řízení před odvolací komisí nevztahuje. Stížnost prvního stěžovatele proto Soud prohlásil za nepřijatelnou.

Ve věci druhého stěžovatele se Soud zabýval otázkou, zda řízení jako celek poskytovalo dostatečné vyvažující procesní záruky toho, že při něm byly použity utajované informace, a stěžovateli tak nebyl zpřístupněn celý důkazní materiál. Soud vyzdvihl, že stěžovatel byl seznámen s podstatou důvodů, pro které mu byla bezpečnostní prověrka odebrána, k utajovaným informacím se mohl vyjádřit jeho zvláštní právní zástupce, soudy, které ve věci rozhodovaly, byly nezávislé a nestranné a

Z

→ měly přístup ke všem dokumentům včetně těch utajovaných, věc řádně a podrobně prozkoumaly během řady jednání a pro vedení neveřejných jednání byly dány náležité důvody.

Soud dále konstatoval, že pravidla použití zvláštního právního zástupce se v předmětné věci mohlo řídit jinými kritérii než na poli čl. 5 odst. 4 Úmluvy (A. a ostatní proti Spojenému království, č. 3455/05, rozsudek velkého senátu ze dne 19. února 2009), jelikož v ní nešlo o právo na svobodu. Z judikatury Soudu proto nelze dovodit, že v předmětné věci bylo možné neveřejné jednání a zvláštního zástupce použít jen v případě „naprosté nezbytnosti“ a stěžovatel musel být seznámen s „jádnem“ důvodů, pro něž byl zbaven bezpečnostní prověrky. V této souvislosti Soud též připomněl, že zvláštní právní zástupci představují důležitou procesní záruku (I. R. a G. T. proti Spojenému království, č. 14876/12 a 63339/12, rozhodnutí ze dne 28. ledna 2014). Stěžovatel neuvedl nic, co by tento závěr Soudu mohlo zpochybnit.

S ohledem na výše uvedené Soud shledal, že v předmětném řízení měl stěžovatel k dispozici dostatečné procesní záruky, a jeho stížnost je proto nepřijatelná pro zjevnou neopodstatněnost.

Sociální dávky

Rozsudek ze dne 26. dubna 2018 ve věci č. 48921/13 – Čakarević proti Chorvatsku

Senát první sekce soudu jednomyslně shledal, že uložením povinnosti stěžovatelce vrátit podporu v nezaměstnanosti se zákonnými úroky, kterou na základě chybného rozhodnutí pracovního úřadu pobírala v dobré víře po dobu o více než tři roky přesahující období, po které měla na výplatu podpory nárok, došlo k porušení jejího práva na ochranu majetku zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka přišla o práci v důsledku úpadku svého zaměstnavatele v roce 1995, kdy měla odpracováno celkem 24 let a 10 měsíců. Od roku 1993 trpěla duševní nemocí projevující se depresemi a neurózami. Rozhodnutím pracovního úřadu jí byla v roce 1996 přiznána podpora v nezaměstnanosti, jejíž výplata byla později prodloužena na její žádost, v níž stěžovatelka poukázala na lékařské potvrzení o své pracovní neschopnosti. V roce 1997 byly do jejích záznamů o celkové době pojištění pro přiznání důchodu zaneseny další dva roky, po které stěžovatelka pobírala podporu.

V roce 2001 byl pracovním úřadem stěžovatelce zrušen nárok na podporu v nezaměstnanosti s tím, že dle zákona o zaměstnanosti skončil její nárok již v červnu 1998, a podporu ve výši 19 451 chorvatských kun (asi 2 600 eur), která jí byla po tomto datu chybně vyplácena, je povinna se zákonnými úroky vrátit. Stěžovatelka se proti rozhodnutí marně bránila odvoláním i správní žalobou. K závěru o povinnosti stěžovatelky podporu vrátit dospěl následně v řízení na vydání bezdůvodného obohacení zahájeném pracovním úřadem i občansko-právní soud. Ústavní stížnosti stěžovatelky podané proti rozsudkům v obou řízeních byly odmítnuty. Stěžo-

vatelce bylo s ohledem na její finanční situaci nabídnuto, že může přeplacenou podporu vrátit ve formě 60 splátek. K výkonu rozhodnutí dosud nedošlo.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelka namítala, že rozhodnutím okresního soudu, kterým jí bylo uloženo vrátit pracovnímu úřadu celkem 19 451 kun spolu se zákonnými úroky, byla zbavena majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

a) K přijatelnosti

Soud odmítl námitku vlády založenou na neslučitelnosti stížnosti s Úmluvou *ratione materiae*, neboť stěžovatelka neměla legitimní očekávání ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 si podporu v nezaměstnanosti ponechat, když ze znění zákona o zaměstnanosti bylo zřejmé, že její nárok na podporu po 12 měsících jejího vyplácení zanikl. Soud připomněl, že ačkoli správní rozhodnutí může být po svém vydání zrušeno (*ex nunc*), očekávání, že by zrušení nemělo mít zpětnou účinnost (*ex tunc*), by mělo být, pokud neexistují silné důvody opírající se o veřejný zájem či zájem třetích osob, obvykle považováno za legitimní (*Kopecký proti Slovensku*, č. 44912/98, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2004, § 47). Soud v projednávané věci zdůraznil, že pro →

Z

→ závěr o existenci legitimního očekávání ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 hovořilo několik okolností. *Za prvé*, stěžovatelka svým jednáním nijak nepřispěla k původnímu chybnému rozhodnutí pracovního úřadu. *Za druhé*, stěžovatelka byla ohledně poskytované podpory v dobré víře. *Zatřetí*, správní rozhodnutí neobsahovalo žádnou zmínku o tom, že by nárok na výplatu podpory měl podle platné právní úpravy po 12 měsících skončit, a, *konečně*, mezi okamžikem, kdy měl skončit nárok na výplatu podpory a kdy příslušný orgán odhalil svou chybu, uplynula dlouhá doba přesahující 3 roky. Dále Soud vyzdvihl povahu dávek, které stěžovatelce sloužily jako podpora k úhradě základních životních potřeb, a dále skutečnost, že v době, kdy je obdržela, měla legitimní očekávání, že si je bude moci ponechat.

Soud proto rozhodl, že článek 1 Protokolu č. 1 je na projednávanou věc použitelný.

b) K odůvodněnosti

Při posuzování přiměřenosti zásahu Soud úvodem připustil, že v otázkách sociální a hospodářské politiky má stát obecně široký prostor pro uvážení, avšak dodal, že

tento prostor bude užší v takových případech, jako je tento, kdy došlo k pochybení, za které jsou výhradně odpovědné orgány státu. Uvedl dále, že stát musí mít možnost opravit své vlastní chyby. Opačný závěr by byl v rozporu s doktrínou bezdůvodného obohacení, byl by nespravedlivý vůči osobám, které do sociálního systému přispívají, a měl by za následek schvalování nesprávného využití vzácných veřejných prostředků, což je samo o sobě v rozporu s veřejným zájmem (*Moskal proti Polsku*, č. 10373/05, rozsudek ze dne 15. září 2009, § 73). Současně však uvedl, že v posledně uvedené věci se jednalo toliko o ukončení výplaty podpory, zatímco v projednávané věci měla stěžovatelka povinnost již vyplacené prostředky vrátit, čímž se obě věci liší. Soud tak považoval za přílehavější svou judikaturu týkající se pochybení, která jsou výhradně přičitatelná státním orgánům a neměla by být v zásadě napravována na úkor osob, kterých se dotkly, zejména tehdy, když není dotčen žádný jiný soukromý zájem (*mutatis mutandis*, *Platakou proti Řecku*, č. 38460/97, rozsudek ze dne 11. ledna 2001, § 39). Soud dále připomněl, že

v těch případech, které se týkají veřejného zájmu, je povinností státních orgánů jednat včas a přiměřeným a konzistentním způsobem (*Tunnel Report Limited proti Francii*, č. 27940/07, rozsudek ze dne 18. listopadu 2010, § 39).

Při hodnocení okolností projednávané věci Soud opětovně zdůraznil, že stěžovatelka nikterak nepřispěla ke skutečnosti, že podporu v nezaměstnanosti dostávala déle, než měla, a že měla legitimní důvody se domnívat, že jí podpora náležela. Ze zákona sice vyplývalo, že stěžovatelka měla podporu dostávat pouze 12 měsíců, rozhodnutí pracovního úřadu v její věci však žádný časový limit neobsahovalo. Jako nekvalifikovaná pracovnice tak za situace, kdy jí navíc byly uznány další dva roky potřebné doby pojištění, měla důvod se domnívat, že podmínky pro další vyplácení podpory splňuje. Stát též porušil svou povinnost jednat rychle, přiměřeně a konzistentním způsobem, když pracovní úřad neodhalil svou chybu včas a podporu vyplácel po více než tři další roky.

Soud si také povšiml, že ačkoli odpovědnost za chybu byla výhradně na straně státního orgánu, stěžovatelce bylo uloženo vrátit přeplacenou část podpory v nezaměstnanosti celou spolu se zákonnými úroky, a stát se

tak vyhnul tomu, že by i jen zčásti nesl odpovědnost. S ohledem na osobní situaci stěžovatelky, která byla bez příjmu, představovala suma, již měla splatit, značnou zátěž. Výše podpory v nezaměstnanosti přitom byla velmi skromná, a byla tak stěžovatelkou zcela využita na pokrytí jejich základních životních potřeb. Soud rovněž poznamenal, že vnitrostátní soudy ve svém rozhodování nijak nezohlednily stěžovatelčin zdravotní stav a její finanční situaci. Stěžovatelka trpěla již od roku 1993 duševní nemocí a nebyla schopna pracovat. Navíc v okamžiku, kdy přišla kvůli úpadku zaměstnavatele o práci, jí k nároku na podporu v nezaměstnanosti, která by trvala až do okamžiku nalezení nové práce či vzniku nároku na důchod, chyběly pouhé dva měsíce doby pojištění. Dle informací z vykonávacího řízení neměla stěžovatelka bankovní účet, žádný příjem ani majetek. Za těchto okolností by pro ni povinnost vrátit podporu, byť rozložená do 60 splátek, znamenala zátěž ohrožující její možnost vystačit s prostředky na živobytí.

S ohledem na výše uvedené okolnosti Soud dospěl k závěru, že uložení povinnosti stěžovatelce vrátit podporu v nezaměstnanosti, která jí byla vyplácena bez právního titulu, pro ni představovalo nepřiměřené břemeno. Došlo proto k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

Z

→ Zákaz shromáždění

Rozsudek ze dne 22. května 2018 ve věci č. 27585/13 – *United Civil Aviation Trade Union a Csorba proti Maďarsku*

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl čtyřmi hlasy proti třem, že zákazem demonstrace letištního personálu na okraji silnice vedoucí k letišti došlo k porušení práva stěžovatelů na svobodu shromažďování zaručeného článkem 11 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovateli jsou odborová organizace zaměstnanců budapeštského mezinárodního letiště a její předseda. Ten v roce 2012 oznámil policii plánovanou demonstraci na silnici vedoucí k letišti, pořádanou s cílem upozornit veřejnost na nejistou finanční situaci zaměstnanců letiště, ve které by se ocitli v případě realizace zamýšleného snížení jejich mezd. Demonstrace měla probíhat za účasti nanejvýše 100 osob po dobu dvou

hodin na okraji silnice, tedy bez narušení dopravy k letišti. Její program měl spočívat v ústních projevech.

Policie navrhla konat shromáždění na jiném místě z důvodu omezení silničního provozu. Stěžovatelé policii ujistili, že demonstrace proběhne v souladu s pravidly silničního provozu a na okraji silnice a že při porušení pravidel bude ukončena. Policie přesto shromáždění zakázala kvůli nevyhnutelnému porušení pravidel silničního provozu a narušení silničního provozu, které by způsobilo nedostupnost letiště pro cestující. Stěžovatelé se proti rozhodnutí marně bránili žalobou, neboť se vnitrostátní soud v podstatě ztotožnil s názorem policie.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Stěžovatelé především namítali, že omezení jejich svobody shromažďování nebylo s ohledem na uplatněné důvody zákazu demonstrace nezbytné v demokratické společnosti.

Soud předně konstatoval, že došlo k zásahu do svobody shromažďování stěžovatelů. Zásah proběhl na základě zákona a sledoval legitimní cíl v podobě ochrany pořádku a práv a svobod jiných.

V rámci posouzení přiměřenosti zásahu v demokratické společnosti, kterou stěžovatelé napadali, Soud nejprve odkázal na obecné zásady stanovené v jeho judikatuře (*Kudrevičius a ostatní proti Litvě*, č. 37553/05, rozsudek ze dne 15. října 2015, § 142–150; a *Körtvélyessy proti Maďarsku*, č. 7871/10, rozsudek ze dne 5. dubna 2016, § 24–27). Podotkl, že se maďarský soud zaměřil výhradně na dopad demonstrace na dopravu v blízkosti letiště, a připustil, že přítomnost velkého počtu lidí na veřejných shromážděních vytváří rizika, kvůli nimž je běžné uložit omezení co do místa, termínu, času nebo formy plánovaných veřejných shromáždění (*Primov a ostatní proti Rusku*, č. 17391/06, rozsudek ze dne 12. června 2014, § 130). Demonstrace na veřejně přístupných místech mohou vést k narušení běžného života, a proto by stát měl vůči nenásilným shromážděním projevít určitý stupeň tolerance, aby nebyla svoboda zaručená článkem 11 Úmluvy dotčena ve své podstatě (*Nurettin Aldemir a ostatní proti Turecku*, č. 32124/02 a další, rozsudek ze dne 18. prosince 2007, § 43; a *Budaházy proti Maďarsku*, č. 41479/10, rozsudek ze dne 15. prosince 2015, § 34). Vhodný stupeň tolerance nelze definovat v abstraktní rovině a musí být

posouzen s ohledem na konkrétní okolnosti případu a rozsah narušení běžného života. Organizátoři demonstrací jako aktéři demokratického procesu musejí také respektovat pravidla upravující tento proces tím, že vyhoví platným předpisům.

Podle Soudu však vnitrostátní orgány nezaložily svá rozhodnutí na přijatelném posouzení relevantních okolností. Demonstrace na okraji silnice sice zajisté ovlivní silniční provoz směrem k letišti, ale svolavatelé se zavázali tyto dopady minimalizovat, zejména omezením počtu účastníků, umístěním demonstrace na okraj silnice, krátkou dobou jejího konání a závazkem shromáždění rozpustit v případě protiprávního jednání jeho účastníků. Tvrzení vlády, že by taková demonstrace znemožnila přístup k letišti zejména v případě záchranné operace, považoval Soud za čistě spekulativní. Konání demonstrace v blízkosti letiště mělo pro zaměstnance letiště symbolický význam. Bylo proto povinností vnitrostátních orgánů zabývat se možnými alternativami a tyto pořadatelům nabídnout. Namísto toho zvolily nejzášší opatření, a to zákaz shromáždění jako takového.

Nenastolením spravedlivé rovnováhy mezi legitimním cílem a zvolenými prostředky proto došlo k porušení článku 11 Úmluvy.

Z

→ III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

K rozsudku připojili svá částečně nesouhlasná stanoviska dvě skupiny soudců.

Soudkyně Yudkivska a soudci Ranzoni a Ravarani předně poukázali na neúplnost odkazů na relevantní judikaturu ze strany většiny, včetně zásady, že se Soud nemůže bez pádných důvodů odchylovat od skutkových závěrů vnitrostátních soudů. Dále rozebrali některé skutkové okolnosti týkající se bezpečnosti a plynulosti provozu na dotčené komunikaci a zpochybnili ledabylou argumentaci většiny, s níž tyto okolnosti zlehčila. Dobrá víra organizátorů demonstrace těžko může jmenovaná rizika vyloučit, státy navíc mají podle článků 1 a 3 Úmluvy povinnost dbát na bezpečnost demonstrantů, jiných uživatelů komunikace, jakož i osob v prostoru letiště v případě nouzové situace. Policie navíc svolavatelům nabídla alternativní místo konání demonstrace, které stěžovatelé odmítli, a nejsou žádné náznaky toho, že by nejednala v dobré víře. Podle těchto soudců tudíž nedošlo k porušení článku 11 Úmluvy.

Soudci Vehabović a Kūris ve druhém odlišném stanovisku vyjádřili nesouhlas s rozhodnutím většiny ohledně spravedlivého zadostiučinění za utrpěnou nemajetkovou újmu.

Provádění evropských směrnic

Rozsudek ze dne 7. června 2018 ve věci č. 44460/16 – *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd. proti Irsku*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že dočasným pozastavením oprávnění stěžovatelky lovit larvy slávek do doby, než budou vypracovány studie vyžadované unijními směrnici na ochranu životního prostředí, nedošlo k porušení jejího práva na ochranu majetku zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Podobně ani délku vnitrostátního řízení nepovažoval Soud z hlediska čl. 6 odst. 1 Úmluvy za nepřiměřenou. Námitku porušení práva na účinný vnitrostátní prostředek nápravy dle článku 13 Úmluvy prohlásil Soud za zjevně neopodstatněnou.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkou byla obchodní společnost, která od roku 1970 působila v oblasti chovu slávek v irském přístavu Castlemaine. Podstata její činnosti spočívala v lovu larev slávek a jejich přesunu do vlastních chovných zařízení. Za tímto účelem každoročně získávala všechna nezbytná povolení a licence.

Unijní právo stanovilo novou podmínku v podobě zvláštního povolení tam, kde k odchytu larev slávek docházelo v oblastech chráněných soustavou Natura 2000. Ta je založena dvěma směrnici na ochranu přírody, konkrétně směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků a směrnicí Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitém území. V roce 1993 vnitrostátní orgány oznámily úmysl vyhlásit několik lokalit včetně Castlemaine za zvláště chráněné oblasti podle první směrnice. V roce 2000 byl přístav Castlemaine prohlášen za zvláštní oblast ochrany ve smyslu druhé směrnice. Souběhem těchto skutečností získala lokalita status „Natura 2000“. Evropská komise od roku 1998 opakovaně upozorňovala

Irsko na nedostatečné provedení obou směrnic. V roce 2004 proti němu zahájila řízení pro nesplnění povinností plynoucích z unijního práva. Irsku byla mj. vytýkána akvakultura v chráněných oblastech bez předchozího zhodnocení dopadů těchto činností na životní prostředí. V roce 2007 Soudní dvůr Evropské unie shledal, že Irsko porušovalo řadu povinností vyplývajících ze zmíněných směrnic (věc C-418/04, *Komise v. Irsko*, rozsudek ze dne 13. prosince 2007).

Ministr zemědělství následně vyhláškou zakázal lov larev slávek ve 24 lokalitách v irských pobřežních vodách včetně Castlemaine. Stěžovatelka se obrátila na předsedu vlády, aby upozornila na škodu, kterou utrpěla, neboť si právě pořídila loď v hodnotě milionu eur. Byla ujištěna, že se dané lokalitě dostane přednostního zacházení při obstarávání nezbytných studií a že příslušné orgány budou usilovat o povolení Evropské komise, aby bylo přechodně možné pokračovat v odchytu larev slávek. Stěžovatelka obdržela následující měsíc povolení k chovu a výlovu slávek. V platnosti však zůstal dočasný zákaz lovu jejich larev. Stěžovatelka následně upozornila, že stávající stavy larev byly zničeny predátory a že se po státu bude domáhat náhrady ušlého zisku. Od října 2008, po úspěšném vyjednávání mezi Evropskou komisí a vládou, která předložila předběžné výsledky studií, mohla stěžovatelka v lovu larev slávek opět pokračovat. Predátoři však mezitím larvy v jejich

Z

→ sádkách zničili. Jelikož slávky dosahují dospělosti až po dvou letech, stěžovatelka utrpěla finanční ztrátu až v roce 2010, kdy neměla žádné dozrálé slávky na prodej. Následně zahájila vnitrostátní řízení o odškodnění v řádu stovek milionů eur. Teprve v roce 2011 byla uveřejněna studie o dopadech lovu larev slávek v dané oblasti, z níž vyplynulo, že tato činnost nepředstavuje žádné riziko.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelka namítala, že dočasným zákazem provozování její hospodářské činnosti došlo k porušení jejího práva na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

a) K přijatelnosti

Soud se předně musel vypořádat se dvěma námitkami, které na poli přijatelnosti vznesla žalovaná vláda. Ta tvrdila, že se stěžovatelka v rámci vnitrostátního řízení nebránila s poukazem na ta práva a svobody, jichž se dovolává před Soudem, a proto nelze tvrdit, že by vnitrostátní prostředky nápravy vyčerpala řádně. Podle Soudu stěžovatelka sice výslovně neodkazovala na relevantní ustanovení Úmluvy, nicméně své námitky uplatněné v řízení před ním vznesla co do jejich podstaty i před vnitrostátními soudy.

Vláda dále zpochybnila slučitelnost stížnosti *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy, jelikož se netýká „majetku“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Soud připomněl, že „majetek“ je autonomním pojmem, který zahrnuje nejen hmotné věci, nýbrž i některá další práva a zájmy majetkové povahy. V minulosti dovodil, že u podnikatelských činností, které jsou podmíněny vydáním a platností povolení, licence či koncese, představuje jejich odnětí nebo zrušení zásah do pokojného užívání majetku (srov. *Malik proti Spojenému království*,

č. 23780/08, rozsudek ze dne 13. března 2012, § 91–94). Podobně Soud uvažoval i tehdy, když povolení sice nebylo zrušeno, nicméně bylo zbaveno své podstaty (*Centro Europa 7 S.r.l. a Di Stefano proti Itálii*, č. 38433/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. června 2012, § 177–178). Proto rozhodl, že dočasný zákaz lovit larvy slávek musí být považován za omezení stěžovatelčina práva provozovat hospodářskou činnost, a představuje tak i zásah do pokojného užívání jejího majetku.

b) K odůvodněnosti

Soud sice už v předchozím kroku konstatoval, že došlo k zásahu do pokojného užívání majetku stěžovatelky, blíže se však zabýval povahou posuzovaného zásahu. Soud nesouhlasil s argumentací stěžovatelky, že zásah představoval *de facto* zbavení jejího majetku ve smyslu prvního odstavce článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Zaujal naopak názor, že zásah je třeba posuzovat ve světle druhého odstavce jako úpravu užívání majetku (srov. *Werra Naturstein GmbH & Co KG proti Německu*, č. 32377/12, rozsudek ze dne 19. ledna 2017, § 41).

Z hlediska zákonnosti zásahu judikatura Soudu vyžaduje nejen existenci právního základu, ale stanoví též požadavky co do kvality dané právní úpravy. Ta musí být dostupná, předvídatelná, tj. formulovaná natolik jasně, aby jí mohly dotčené osoby přizpůsobit své chování, a skýtat dostatečné záruky proti svévoli. Stěžovatelka

přitom namítala, že právní úprava nebyla dostatečně jasná, neboť nebylo jednoznačné, zda se zákaz týkal pouze lovení larev slávek nebo i dalších akvakulturních činností. Soud odkázal na závěr většiny nejvyššího soudu, podle níž byl dočasný zákaz lovu larev slávek v přístavu stanoven podzákoným právním předpisem, který byl přijat za účelem splnění povinností vyplývajících z unijního práva. Podle Soudu nebyla stěžovatelka ponechána v nejistotě ohledně povahy a rozsahu sporného opatření. Byla naopak po celou dobu v přímém kontaktu s příslušným ministerstvem a o ministrově rozhodnutí a dalším vývoji byla průběžně a včas informována.

Dle Soudu sledoval namítaný zásah legitimní cíl spočívající v ochraně životního prostředí, jež je dle ustálené judikatury v dnešní společnosti hodnotou nabývající na významu (viz např. *Depalle proti Francii*, č. 34044/02, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2010, § 81). Nadto v projednávané věci byla sporná opatření přijata za účelem zajištění souladu s povinnostmi vyplývajících z unijního práva, což Soud uznal za významný legitimní cíl obecného zájmu (*Michaud proti Francii*, č. 12323/11, rozsudek ze dne 6. prosince 2012, § 100).

Soud dále zkoumal, zda nebyly dány důvody pro uplatnění tzv. domněnky rovnocenné ochrany (srov. *Bosphorus Hava Yollari Turizm Ve Ticaret Anonim Sirketi proti Irsku*, č. 45036/98, rozsudek velkého senátu ze dne →

Z

→ 30. června 2005, § 155–157), která obecně přichází v úvahu v otázkách odpovědnosti státu za opatření přijatá při plnění mezinárodních závazků. Staví na myšlence, že je-li hmotněprávní i procesní úroveň ochrany lidských práv v rámci dané mezinárodní organizace rovnocenná, tj. nikoliv nutně identická, ale srovnatelná s ochranou dle Úmluvy, lze vycházet z domněnky, že se stát neodchýlil od požadavků Úmluvy, jestliže pouze plnil povinnosti plynoucí z jeho členství v dané mezinárodní organizaci. Použití této domněnky podléhá v konkrétních případech dvěma podmínkám. Zaprvé, sporný zásah musí být důsledkem provedení mezinárodního závazku státu, kde žalovaný stát neměl žádný prostor pro vlastní uvážení. Zadruhé, kontrolní mechanismus určený k dodržování lidských práv musí být v daném případě zapojen (*Avotiņš proti Lotyšsku*, č. 17502/07, rozsudek velkého senátu ze dne 23. května 2016, § 101–105). Kromě toho může být vyvrácena, pakliže by se ochrana práv zaručených Úmluvou ukázala v konkrétním případě jako zjevně nedostatečná. Ve světle těchto kritérií Soud dříve ve vztahu k Evropské unii dovodil, že tato mezinárodní organizace *sui generis* skýtat v zásadě

srovnatelnou úroveň ochrany lidských práv, a proto se tato domněnka rovnocenné ochrany obecně uplatní. Jelikož v projednávané věci vyplývala povinnost žalovaného státu ze směrnice, šlo o závazek k dosažení určitého cíle, zatímco volba vhodných prostředků k jeho dosažení byla ponechána na žalovaném státu. Domněnka rovnocenné ochrany tak nebyla použitelná.

Proto Soud v dalším kroku přistoupil k posouzení přiměřenosti zásahu. Připomněl, že musí existovat rozumný vztah přiměřenosti mezi požadavky obecného zájmu a zájmem na ochraně práva na pokojné užívání majetku. Při určování, zda byla tato rovnováha vzájemně protichůdných zájmů nastolena, požívají státy širokého prostoru pro uvážení. K jejímu narušení však zpravidla dojde, bylo-li na dotčenou osobu uvaleno nepřiměřeně tíživé břemeno.

Co se týče důsledků dočasného omezení práv stěžovatelky, Soud přihlédl ke skutečnosti, že společnost působila v přísně regulované oblasti, která vyžaduje, aby každoročně obdržela nové povolení. Z toho nejvyšší soud jednohlasně dovodil, že stěžovatelka nemohla mít

legitimní očekávání, že jí bude povolení pravidelně obnovováno. To dle Soudu platilo tím spíše pro období po roce 2008, kdy Soudní dvůr konstatoval, že došlo k porušení povinností vyplývajících z unijního práva. Ministr totiž nadále neměl pravomoc povolit nepřerušené pokračování v lovu larev slávek v chráněných oblastech. Soud vyzdvihl, že jako podnikající osoba se stěžovatelka nemůže dovolávat neznalosti relevantní právní úpravy, ba naopak, lze od ní očekávat vysoký stupeň opatrnosti a zvláštní péče při hodnocení rizik v oblastech, které s její činností souvisejí ([Pine Valley Developments Ltd a ostatní proti Irsku](#), č. 12742/87, rozsudek ze dne 29. listopadu 1991, § 59). Od zahájení řízení Evropskou komisí či nejpozději od prosince 2007, kdy byl vydán rozsudek Soudního dvora, muselo být stěžovatelce zřejmé, že v určitém rozsahu mohlo dojít k omezení či přerušování jí vykonávaných činností. Tuto skutečnost nelze pominout při zkoumání břemene, které na ni bylo uloženo. Pokud totiž stěžovatelka zakoupila novou loď v květnu 2008, musela si být těchto rizik vědoma.

Strany se rozcházely v tom, zda bylo možné vzniku ušlého zisku předejít nebo jej alespoň zmírnit. Vláda tvrdila, že stěžovatelka si mohla larvy slávek opatřit jinde, zatímco ta oponovala s tím, že dřívější pokusy v tomto směru selhaly. Vnitrostátní soudy se touto otázkou nezabývaly. I když je patrné, že napadené opatření mělo nepříznivé dopady na její hospodářskou činnost, Soud

nebyl v postavení, aby s jistotou určil, zda ušlý zisk stěžovatelky z roku 2010 byl nevyhnutelným důsledkem přechodného zákazu z roku 2008. Zdůraznil však, že ani v roce 2008 nebyla činnost stěžovatelky zcela přerušena. Přesun a sklizeň slávek zůstaly povoleny, a zisk společnosti v roce 2008 tedy nebyl zásadně dotčen. Stát navíc vynaložil značné úsilí, aby se dohodl s Evropskou komisí na zvláštním přechodném režimu v oblasti Castlemaine. Stěžovatelka tudíž mohla pokračovat v lovu larev slávek již v říjnu 2008, tedy mnohem dříve než v původně předpokládaném roce 2011. Ačkoli se nepodařilo předejít opožděným ztrátám v souvislosti s rokem 2008, v roce 2009 společnost mohla obnovit svou činnost v původním rozsahu a v roce 2011 již dosáhla standardního zisku.

Soud dále poměřoval břemeno, které stěžovatelka nesla, vůči obecnému zájmu společnosti na ochraně životního prostředí. Připomněl, že ochrana životního prostředí je cílem, k jehož dosažení požívají státy zvláště širokého prostoru pro uvážení ([Depalle proti Francii](#), cit. výše, § 83–84). Zásahy státu v této oblasti mohou nevyhnutelně dopadat i do majetkových práv osob, ba dokonce lze připustit, aby stát při kontrole užívání jejich majetku nepřiznával odškodnění ([Antunes Rodrigues proti Portugalsku](#), č. 18070/08, rozsudek ze dne 26. dubna 2011, § 32). Absence odškodnění je však hlediskem, které je třeba vzít na zřetel při určování, zda

Z

→ se podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti a individuálními právy dotčených osob ([Depalle proti Francii](#), cit. výše § 91). Sama skutečnost, že bylo rozhodnuto o nesplnění povinností vyplývajících z unijního práva, by dle Soudu neměla být pro účely článku 1 Protokolu č. 1 přijímána jako snižující význam cílů sporného zásahu.

Do vydání rozsudku Soudního dvora mohl stát jen stěží předjímat rozsah a důsledky porušení, které v něm bylo konstatováno. K námitce stěžovatelky, že přístav měl být otevřen již v srpnu 2008, Soud uvedl, že tehdy existující studie nebyly považovány za dostatečné ke zmírnění obav z poškození životního prostředí. Přestože závěry hodnocení dopadů na stav životního prostředí ukázaly, že všeobecný zákaz nebyl nezbytný, Soud připomněl jednomyslný rozsudek nejvyššího soudu, jenž konstatoval, že ministr musel v souladu s unijním právem vycházet z prokázání neexistence rizika, a nikoliv z neprokázání rizika. Soud rovněž podtrhl, že napadené

opatření nemělo dopady jen na hospodářskou situaci stěžovatelky ani výlučně na lokalitu Castlemaine. Ta byla ve skutečnosti oproti ostatním 24 dotčeným územím zvýhodněna zavedením přechodného režimu a spěšným obstaráním požadovaných studií. Ačkoli stěžovatelka mohla spatřovat určitou nelogičnost ve skutečnosti, že jeden typ činnosti byl zakázán, zatímco jiné činnosti zůstaly povoleny, Soud uvedl, že bylo především na vnitrostátních orgánech, aby v rámci prostoru pro uvážení určily povahu a rozsah nezbytných opatření.

Soud tak nebyl přesvědčen, že sporný zásah z hlediska stěžovatelky představoval nepřiměřeně tíživé břemeno ani že by se žalovanému státu nepodařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti na ochranu životního prostředí a jejím právem na pokojné užívání majetku. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka dále poukazovala na nepřiměřenou délku vnitrostátního řízení, které trvalo v souhrnu zhruba sedm let. Soud předně zamítl námitku vlády, že stěžovatelka nevyčerpala nově zavedený vnitrostátní prostředek nápravy, jelikož stížnost byla u Soudu podána o tři měsíce dříve, než bylo vydáno přelomové rozhodnutí nejvyššího soudu. Vývoj, kterého později doznala vnitrostátní judikatura, tudíž nelze vzít v projednávané věci v potaz. Pokud jde o jednotlivá kritéria, jimiž Soud poměřuje přiměřenost délky řízení (viz *Frydlander proti Francii*, č. 30979/96, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2000, § 43), Soud předně připustil, že řízení bylo složité po skutkové (nutnost opatřit znalecké posudky) i právní stránce (případ vzbuzoval zásadní otázky vnitrostátního deliktního práva a měl přesahy do práva unijního). Dle Soudu nebylo řízení stíženo žádnými většími obdobími nečinnosti. Stěžovatelka ani vnitrostátní orgány svým procesním jednáním k celkové délce řízení nijak zásadně nepřispěly. Z hlediska stěžovatelky řízení nemělo zvýšený význam, jelikož v době, kdy probíhalo,

šlo o události minulé a stěžovatelka provozovala hospodářskou činnost v původním rozsahu. Soud tak učinil závěr, že délka řízení nebyla nepřiměřená a k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Stěžovatelka konečně tvrdila, že v rozporu s článkem 13 Úmluvy neměla na vnitrostátní úrovni k dispozici žádný účinný prostředek nápravy. Soud nesouhlasil, neboť stěžovatelka nejenže mohla, nýbrž i uplatnila podstatu svých námitek v řízení před vnitrostátními soudy. Účinnost vnitrostátního prostředku nápravy přitom neodvisí od jistoty, že se žalobci dosáhne příznivého výsledku řízení. Stejně tak nejde ani z neúspěchu žalobce bez dalšího dovozovat, že by byl daný prostředek nápravy v abstraktní rovině neúčinný (*Sürmeli proti Německu*, č. 75529/01, rozsudek velkého senátu ze dne 8. června 2006, § 98). Kromě prostředku nápravy, který stěžovatelka zvolila, se navíc mohla domáhat ochrany skrze podání ústavní stížnosti opřené o právo podnikat nebo provozovat jinou hospodářskou činnost či žalobou na náhradu škody. I když tyto prostředky stěžovatelka nebyla povinna vyčerpat pro účely čl. 35 odst. 1 Úmluvy, nemění to nic na skutečnosti, že jí byly dostupné. Tuto námitku proto Soud prohlásil za zjevně neopodstatněnou.

Z

→ Zpravodajské služby

Rozsudek ze dne 19. června 2018 ve věci č. 35252/08 – *Centrum för Rättvisa proti Švédsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že právní úprava signálového zpravodajství, která zpravodajským službám umožňovala hromadné zachycování a zpracování přeshraniční komunikace, obsahovala dostatečné záruky proti svévoli, a proto nedošlo k porušení práva stěžovatelky, nevládní organizace, na ochranu její korespondence ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkou byla švédská nevládní organizace, jejímž předmětem činnosti je vystupování v řízeních proti státu jako zástupce osob, které se cítí být dotčeny na svých právech zaručených Úmluvou anebo vnitrostátním právem. Při výkonu této činnosti je stěžovatelka

v každodenním kontaktu s jednotlivci a organizacemi působícími ve Švédsku i v zahraničí prostřednictvím e-mailu, telefonu a faxu, přičemž značná část jejich komunikace je zvláště citlivé povahy. Stěžovatelka se domnívala, že vzhledem k povaze jí vykonávaných činností mohla být její komunikace přenášena prostřednictvím mobilních telefonů a širokopásmových služeb zachycována prostředky signálového zpravodajství. Signálové zpravodajství lze popsat jako zpravodajskou službu spočívající v zachycování, zpracování, analyzování a předávání informací z elektronických komunikací spočívajících v přenášení textu, obrazu a zvuku. Informace zachycené prostřednictvím signálového zpravodajství se skládají ze samotného obsahu komunikace a dále z údajů o účastnících a okolnostech komunikace. Informace lze získávat jak z přenosu bezdrátového tak i kabelového. Většina komunikací významných pro signálové zpravodajství je přitom přenášena kabelově. Stěžovatelka na vnitrostátní úrovni nezažila žádné soudní řízení, neboť měla za to, že ve Švédsku neexistuje žádný účinný prostředek nápravy.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelka namítala, že právní úprava a praxe signálového zpravodajství ve Švédsku porušovaly a nadále porušují její právo na respektování soukromého života a korespondence, chráněné v článku 8 Úmluvy.

A. K PŘIJATELNOSTI

Soud se musel na úvod vypořádat s námitkami vlády, dle níž byla stížnost nepřijatelná, jelikož stěžovatelka: (i) nevyčerpala vnitrostátní prostředky nápravy, (ii) nemůže se jako právnická osoba dovolávat porušení práva na soukromý život a (iii) není obětí namítaného porušení Úmluvy. Soud úvodem zamítl námitku vlády, že stěžovatelka nevyčerpala vnitrostátní prostředky nápravy, když dal zapravdu stěžovateli, že pro ni v praxi žádný účinný prostředek nápravy nebyl k dispozici. To dokládala skutečnost, že sama vláda v rámci řízení nebyla schopna poukázat na žádný takový prostředek nápravy, *nota bene* prokázat jeho praktickou účinnost. Ve vztahu ke druhé námitce Soud uznal, že lze mít pochybnosti o tom, zda se právnické osoby mohou dovolávat práva na respektování soukromého života. Současně však e-mail a jiné prostředky, které stěžovatelka užívala, nepochybně spadají pod pojem „korespondence“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Ochrany korespondence se přitom mohou dovolávat jak osoby fyzické, tak právnické. Dané ustanovení je proto na projednávanou věc

použitelné. K námitce vlády ohledně absence postavení oběti Soud uvedl, že je natolik úzce spojena s podstatou stížnosti, že se jí bude zabývat při přezkumu její odůvodněnosti.

B. K ODŮVODNĚNOSTI

a) K postavení oběti a existenci zásahu

Soud připomněl rozsudek ve věci [Roman Zakharov proti Rusku](#) (č. 47143/06, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2015, § 171), ve kterém určil podmínky, za kterých si může stěžovatel nárokovat postavení oběti již na základě samotné existence právní úpravy připouštějící tajné sledování, tedy aniž by musel prokázat, že vůči němu byla tato opatření skutečně uplatněna. Prvním hlediskem je rozsah právní úpravy. Soud tak musí zkoumat, zda se stěžovatel skutečně mohl stát předmětem sledování, ať už proto, že přináležel ke skupině osob, vůči nimž je předmětná právní úprava přímo namířena, nebo z důvodu, že právní úprava umožňuje, aby byl sledován prakticky každý. Zadruhé je třeba vzít v úvahu dostupnost a účinnost vnitrostátních prostředků nápravy. Pokud vnitrostátní právo neobsahuje žádný takový prostředek nápravy, vzniká u veřejnosti důvodné podezření, že tato opatření mohou být zneužívána. To vyvolává potřebu pečlivého přezkumu ze strany Soudu a opodstatňuje přípustění výjimky z obecného pravidla, že se jednotlivec nemůže v řízení před

Z

→ Soudem domáhat abstraktního přezkumu právní úpravy. Je-li naopak v právním řádu účinný prostředek nápravy obsažen, nejsou obavy ze svévole a zneužití prostředků tajného sledování osob bez dalšího důvodné. Za takové situace se může jednotlivec dovolávat postavení oběti jen tehdy, pokud prokáže, že mohl být vystaven sledování vzhledem ke své specifické osobní situaci. Jelikož v projednávané věci právní úprava připouštěla, aby byli sledováni všichni uživatelé telekomunikačních sítí a internetu, aniž by obsahovala účinný prostředek nápravy, byly dle Soudu splněny obě výše uvedené podmínky. Soud proto zamítl námitku vlády, že stěžovatelka neměla v dané věci postavení oběti, a zároveň rozhodl, že došlo k zásahu do jejího práva na respektování korespondence dle článku 8 Úmluvy.

b) Určení rozhodného stavu právní úpravy z hlediska času

Námítky stěžovatelky byly směřovány ke třem časovým obdobím, kdy byla relevantní právní úprava odlišná. Soud připomněl, že pro účely abstraktního posouzení souladu právní úpravy s Úmluvou je rozhodující její stav

→ v době projednávání stížnosti ([Iordachi a ostatní proti Moldavsku](#), č. 25198/02, rozsudek ze dne 10. února 2009).

c) Obecné zásady na poli zákonnosti a nezbytnosti zásahu

Jakýkoli zásah může být s článkem 8 Úmluvy slučitelný jen za předpokladu, že byl stanoven zákonem, sleduje některý nebo více legitimních cílů, které jsou vypočteny ve druhém odstavci tohoto ustanovení, a je-li k jeho dosažení v demokratické společnosti nezbytný. Z požadavku zákonnosti zásahu nevyplývá jen potřeba, aby byl opřen o konkrétní zákonný základ. Stanoví totiž i určité požadavky co do kvality vnitrostátní právní úpravy. Ta musí být dostupná, předvídatelná, tj. formulovaná natolik jasně, aby jí mohly dotčené osoby přizpůsobit své chování, a vylučovat svévolné zásahy do práv.

Soud zopakoval, že požadavek předvídatelnosti zákona má v kontextu tajného sledování osob zvláštní význam. Přirozeně není možné, aby byly dotčené osoby schopny předvídat, kdy je pravděpodobné, že budou sledovány, neboť by tomu mohly přizpůsobit i své chování. Jsou-li

však tato oprávnění svěřená výkonné moci vykonávána tajně, je riziko jejich zneužití zjevné. Proto je zásadní, aby pravidla pro zachycování komunikace byla jasná a podrobná; úprava musí dát občanům přiměřenou představu o okolnostech a podmínkách, které veřejné orgány opravňují ke sledování jejich komunikace (*Roman Zakharov a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 229). Kromě toho by bylo v rozporu s požadavky právního státu, pakliže by diskrece svěřená výkonné moci nebo soudům mohla být vykonávána bez jakýchkoli omezení. Právní úprava tak musí dostatečně jasně určit její rozsah a způsob výkonu, aby byla zajištěna ochrana občanů před svévolnými zásahy do práv (*Roman Zakharov a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 230). Soud v dosavadní judikatuře uvedl šest minimálních záruk, které musí právní úprava za tímto účelem obsahovat. K těm náleží: (a) upřesnění povahy trestných činů, které mohou zavdat důvod k použití prostředků tajného sledování, (b) vymezení okruhu osob, vůči nimž mohou být tyto prostředky nařízeny, (c) maximální přípustná doba trvání těchto opatření, (d) určení postupu, který musí být dodržován při vyhodnocování, používání a uchovávání získaných údajů, (e) zakotvení preventivních opatření, která musí být přijata při předávání získaných informací třetím osobám, (f) vymezení okolností, za kterých musejí být pořízené záznamy smazány nebo zničeny.

Pokud jde o požadavek nezbytnosti v demokratické společnosti, Soud uznal, že při hledání spravedlivé rovnováhy mezi zájmem státu na ochraně národní bezpečnosti a právy jednotlivce chráněnými článkem 8 Úmluvy má stát určitý prostor pro uvážení, aby zvolil prostředky k dosažení tohoto legitimního cíle. Tento prostor je však předmětem dohledu Soudu, který se zaměřuje na právní úpravu i aplikační praxi. Pro závěr o tom, zda byl konkrétní zásah nezbytný v demokratické společnosti, je rozhodující existence účinných a přiměřených záruk proti zneužití (*Roman Zakharov a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 232). Soud tak musí vycházet z konkrétních okolností případu, jako jsou povaha, rozsah a délka trvání těchto opatření, důvody, které vedly k jejich povolení, povaha orgánu, který byl oprávněn jejich užití povolit, provádět a dozorovat, jakož i opravné prostředky dostupné podle vnitrostátního právního řádu. Kromě toho musí Soud ověřit, zda postup nařizování a kontroly nad prováděním těchto invazivních opatření byl způsobilý omezit zásahy do práv dotčených osob jen na situace, kdy je to v demokratické společnosti opravdu nezbytné. Dozor a kontrola nad prostředky tajného sledování osob přichází v úvahu ve třech stádiích: (a) v době povolování jejich užití, (b) při jejich provádění a (c) poté, co bylo jejich nasazení ukončeno. V prvních dvou případech bude přezkum z povahy věci probíhat bez vědomí dotčených osob, a proto musí být nastaven způsobem vylučujícím jakékoli riziko zneužití a svévole. →

Z

→ V zásadě je tudíž žádoucí, aby byl svěřen nezávislé moci soudní, která skýtá nejlepší záruky nezávislosti, nestrannosti a řádného postupu. Co se týče následného přezkumu, jeho účinnost je nevyhnutelně podmíněna tím, že se dotčené osoby *ex post* dozvědí o tom, že byly tajnému sledování vystaveny. Teprve poté mohou zvážit, zda nechat zákonnost nařízení či provádění těchto opatření posoudit nezávislým soudem.

Soud v minulosti po zjištění, že byly naplněny minimální záruky proti zneužití, aproboval hromadné sledování bezdrátové komunikace ze zahraničí, při kterém docházelo k zachycování komunikace, která obsahovala určitá klíčová slova (*Weber a Saravia proti Německu*, č. 54934/00, rozhodnutí ze dne 26. června 2006). Naopak označil za nedostatečnou právní úpravu hromadného sledování komunikace mezi Spojeným královstvím a zahraničím za účelem předcházení a odhalování teroristických činů, jelikož nebyla dostatečně jasná a nestanovila postup pro následné zpracovávání, uchovávání a ničení zachycených dat (*Liberty a ostatní proti Spojenému království*, č. 58243/00, rozsudek ze dne 1. července 2008).

d) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Dle Soudu nebylo sporu o tom, že sledování ve formě signálového zpravodajství mělo zákonný základ a že relevantní právní úprava byla dotčeným osobám přístupná. Stejně tak považoval za nepochybné, že napadená právní úprava sledovala legitimní cíl spočívající v ochraně národní bezpečnosti. Volba prostředků pro dosažení sledovaného cíle přitom spadá do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů. V minulosti přitom Soud naznal, že hromadné ani cílené sledování komunikace není *per se* považováno za vybočující z tohoto prostoru pro uvážení. K tomuto závěru ho vedlo zohlednění aktuálních hrozeb v podobě globálního terorismu a jiných forem organizovaného zločinu, jako je obchod s drogami či lidmi, a dále pak technologický pokrok, který zločincům usnadňuje uniknout odhalení. Zkušenost však ukazuje, že sledovací režimy jsou náchylné ke zneužití tam, kde právní úprava vkládá do rukou výkonné moci neomezenou diskreci při jejich používání (srov. *Klass a ostatní proti Německu*, č. 5029/71, rozsudek pléna ze dne 6. září 1978; *Szabó a Vissy proti Maďarsku*, č. 37183/14, rozsudek ze dne 12. ledna 2016).

Soud dále přistoupil ke zkoumání výše zmíněných minimálních záruk, které musí právní úprava umožňující tajné sledování obsahovat.

1. *Rozsah použití signálového zpravodajství.* Soud předeslal, že hrozby pro národní bezpečnost se mohou lišit a jejich povahu vždy nelze plně předvídat, protože není možné vytvořit seznam všech situací, které povedou k rozhodnutí o tajném sledování. Proto lze ospravedlnit, aby byly důvody pro užití těchto prostředků vymezeny spíše obecně. Současně však platí, že by bylo v rozporu se zásadami právního státu, kdyby byl rozsah pravomocí orgánů moci výkonné v oblasti národní bezpečnosti vymezen zcela bezbřehým způsobem. Posuzovaný zákon o signálovém zpravodajství stanoví osm různých účelů, pro které je možné signálové zpravodajství využít (vnější vojenské hrozby, účast švédských ozbrojených sil v mezinárodních mírových nebo humanitárních misích, teroristické hrozby a jiné formy závažného přeshraničního zločinu, vývoj a šíření zbraní hromadného ničení, závažné vnější hrozby vůči společenskému uspořádání, mezinárodní ozbrojené konflikty, činnosti působení cizích zpravodajských složek, jednání a záměry cizích mocností v rozporu se švédskými národními zájmy). Některé z nich jsou sice v zákoně vymezeny spíše obecně, ale zato jsou pečlivě popsány v důvodové zprávě, která ve Švédsku představuje významný pramen práva. Signálové zpravodajství

se navíc uplatňuje pouze ve vztahu ke komunikaci přenášené kabelově ze Švédska do zahraničí a zpět; komunikace v rámci Švédska nemůže být předmětem sledování. Mimo to je dále signálové zpravodajství využíváno pro rozvoj zpravodajských technologií Telekomunikačního úřadu národní bezpečnosti (*Försvarets radioanstalt*, dále jako „FRA“), které jsou klíčové pro účinné fungování zpravodajských služeb. Soud vyzdvihl zprávy Úřadu na ochranu osobních údajů z let 2010 a 2016, ze kterých vyplývalo, že Úřad nenašel žádné důkazy, že by zachycená data byla využívána k jiným účelům než těm, které byly v zákoně výslovně uvedeny. Soud tak učinil závěr, že právní rámec určující rozsah pravomocí příslušných orgánů a způsob výkonu signálového zpravodajství byl dostatečně určitý.

2. *Doba trvání opatření.* Soud uvedl, že nepovažuje za nerozumné ponechat celkovou dobu trvání na uvážení vnitrostátních orgánů, které rozhodují o vydání příkazu ke sledování či o jeho prodloužení, ovšem za předpokladu, že existují dostatečné záruky (*Roman Zakharov a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 250). Právní úprava v projednávané věci stanovila maximální dobu sledování v délce šesti měsíců, po jejímž uplynutí je možné rozhodnutí o sledování prodloužit pouze po plném přezkumu věci ze strany zvláštního soudu, jehož úkolem je posoudit, zda trvání zákonné důvody odůvodňující sle-

Z

→ dování. Zákon přitom stanoví jasné podmínky, za kterých může k prodloužení dojít. Přestože podle Soudu právní úprava není zcela jasná ve vztahu k okolnostem, za nichž má dojít k ukončení již zahájeného sledování, s ohledem na maximální šestiměsíční délku trvání a skutečnost, že zachycovaná data se vztahují obecně k hrozbám pro národní bezpečnost, a nikoliv k osobám podezřelým z trestných činů, není tento nedostatek zásadní. Soud proto shledal, že použité záruky v podobě mezní délky sledování, podmínek pro její prodloužení a ukončení sledování lze považovat za dostatečné.

3. *Režim povolávání tajného sledování.* Dle švédského práva je k zahájení sledování komunikace nezbytné předchozí povolení zvláštního soudu, jemuž předsedá soudce z povolání, zatímco zbylí členové jsou jmenováni vládou na funkční období čtyř let. Jmenované osoby jsou však při výkonu svých činností nezávislé na moci výkonné. Třebaže jednání tohoto soudu jsou neveřejná a ani informace o počtu jeho jednání či počtu vydaných povolení nejsou v praxi veřejnosti zpřístupňovány, Soud připustil, že neveřejná povaha činnosti tako-

vého orgánu může být odůvodněná potřebou utajit citlivé aspekty řízení. Nižší míra transparentnosti je však vyvažována přítomností zástupce pro ochranu soukromí, kterým je vždy soudce nebo státní zástupce, který má plný přístup do spisu a v průběhu řízení se může vyjadřovat k věci za účelem ochrany veřejného zájmu. Z hlediska Soudu tak bylo klíčové, že povolování tajného sledování podléhá zkoumání ze strany nezávislého soudu. Žádost o povolení přitom musí obsahovat konkrétní účel, odůvodnit potřebu užití tajného sledování, a to i z hlediska jeho přiměřenosti. Kromě toho v ní musí být určen i nosič signálu, k němuž se žádá přístup. Pravomoci FRA při provádění sledování tak jsou povolením přiměřeně omezeny. Právní úprava sice při nebezpečí z prodlení připouští, aby povolení vydal samotný FRA, v takovém případě však musí o této skutečnosti bezodkladně vyrozumět zvláštní soud, který vydané povolení následně přezkoumává. Prohlásí-li ho za nezákonné, musí být veškeré na jeho základě zachycené údaje okamžitě zničeny. Podle Soudu tak právní úprava povolování tajného sledování obsahuje jako celek důležité záruky proti svévoli a zneužití.

4. *Postupy pro uchovávání, zpřístupňování, posuzování, užívání a ničení zachycených údajů.* Soud zohlednil, že zaměstnanci FRA musejí být držiteli bezpečnostních pro- věrek a že jsou vázáni mlčenlivostí o všech skutečnos- tech, o nichž se při výkonu funkce dozvěděli. Porušení povinností při nakládání s údaji osobní povahy by je vy- stavovalo riziku trestního stíhání. Tyto údaje jsou navíc shromažďovány pouze k předem vytyčenému účelu. Soud tak nedal za pravdu stěžovateli, že právní úprava následného zacházení s daty byla velmi obecná. Naopak vyzdvihl několik ustanovení, která stanoví pod- mínky, za nichž musí být zachycená data zničena. Oka- mžitě zničena musí být kupříkladu v situaci, kdy nejsou významná z hlediska sledovaného účelu anebo obsa- hují informace o novinářských zdrojích, podléhají ochraně komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem či se týkají náboženského vyznání. Stejně tak musejí být zničena, pokud se odesílatel i příjemce informace na- cházejí na území Švédska. Ačkoli FRA může nezpraco- vané zachycené informace skladovat až po dobu jed- noho roku, Soud uznal, že je-li třeba tyto zpracovávat ručně, je určitá doba jejich skladování nezbytná.

5. *Podmínky pro předávání zachycených informací třetím stranám.* Soud shledal, že právní úprava, která v rámci účasti Švédska v mezinárodních bezpečnostních opera- cích umožňuje předávat zachycené informace jiným státům i mezinárodním organizacím, je vymezena velmi

obecně a na příjemce informací neklade stejné či ob- dobné nároky co do záruk na ochranu dat, které jsou vyžadovány dle švédského práva. Soud tak konstatoval, že tato nedostatečná právní úprava vzbuzuje určité obavy stran ochrany práv jednotlivců, avšak dodal, že níže popsané mechanismy dohledu tento nedostatek dostatečně vyvažují.

6. *Dozor nad prováděním tajného sledování.* Soud v mi- nulosti označil za žádoucí, aby byl dohled svěřen nezá- vislému soudu, avšak i dozor jiného orgánu může být v souladu s Úmluvou, pokud je tento orgán nezávislý na orgánech, které sledování provádějí a jsou-li mu svě- řeny dostatečné pravomoci (*Roman Zakharov a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 278). Tuto úlohu plní podle po- suzované úpravy dva orgány, jmenovitě Inspektorát zpravodajských služeb a Úřad pro ochranu osobních údajů. Soud nepochyboval o dostatečné nezávislosti In- spektorátu, jehož předsedou a místopředsedou jsou soudci, zatímco ostatní členové jsou jmenováni vládou na čtyřleté funkční období ze zástupců politických stran. Soud zejména ocenil, že Inspektorát má přístup ke všem relevantním dokumentům a že za situace, kdy zjistí, že zachycování informací neprobíhá v souladu s vydaným povolením, je v jeho pravomoci nařídit pře- rušení sběru a zničení informací, které již byly zachy- ceny. Svou činností tak Inspektorát zajišťuje, že právní

Z

→ záruky proti svévoli a zneužití budou v praxi dodržo- vány. Dohled nad činností FRA vykonává rovněž Úřad, který má na žádost přístup k zachyceným osobním úda- jům a informacím o jejich zpracování. V případě nezá- konně zpracovávaných osobních údajů může Úřad vy- zvat FRA k nápravě a případně se obrátit na správní soud. I když mezi lety 2010 a 2016 Úřad vydal několik zpráv, v nichž kritizoval dílčí aspekty při působení FRA, v souhrnu konstatoval, že osobní údaje byly zpracová- vány přiměřeným způsobem. Soud tak dospěl k závěru, že dohledové prvky uplatňované Inspektorátem a Úřa- dem splňují nároky na náležitý dozor.

7. *Oznámení o tajném sledování.* Soud podtrhl, že v praxi nelze vyžadovat, aby byly dotčené osoby následně in- formovány, že byly sledování vystaveny, jelikož by tím mohl být zmařen původního účel sledování či vyzrazeny pracovní metody zpravodajských služeb nebo identity jejich agentů. Skutečnost, že osobě, která byla sledo- vána, nebyla tato informace následně oznámena, tak sama osobě neznámá, že zásah nebyl nezbytný v de- mokratické společnosti. Pokud však riziko zmaření

účelu sledování již nehrozí, dotčená osoba by zpětně in- formována být měla (*Roman Zakharov a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 287). Dle platné právní úpravy má být fyzická osoba informována, jakmile to je s ohledem na účel sledování možné, nejpozději však do měsíce po jeho ukončení. Jak však vláda připustila, v praxi FRA ná- sledně sdělování této informace dotčeným osobám ne- probíhá, neboť podléhá režimu utajení. Zmíněná povin- nost FRA tak postrádá jakýkoli praktický význam. Soud v minulosti shledal, že absence následného mecha- nismu oznamování je v rozporu s Úmluvou, jelikož do- tčené osoby zbavuje účinné možnosti domáhat se pře- zkumu zákonnosti povolení sledování (*Association for European Intergration and Human Rights a Ekimdzhev proti Bulharsku*, č. 62540/00, rozsudek ze dne 28. června 2007, § 90 a 91). Oproti tomu ve věci *Kennedy proti Spojenému království* (č. 26839/05, rozsudek ze dne 18. května 2010, § 167) Soud aproboval právní úpravu i bez takového mechanismu, neboť každý, kdo pojal podezření, že mohl být sledován, se mohl dle vni- trostátní právní úpravy domáhat ochrany skrze podání stížnosti k nezávislému orgánu, který byl povinen jeho

stížnost prošetřit. Dle Soudu bylo proto třeba zkoumat absenci následného sdělení informace o tajném sledování spolu s existencí dostupných prostředků nápravy.

8. Prostředky nápravy. Soud se postupně zabýval několika údajně účinnými prostředky nápravy, na něž poukázala vláda. Předně zjistil, že podobně jako v britském systému se jednotlivec může i bez předchozího oznámení obrátit s žádostí o přezkum zákonnosti sledování na Inspektorát zpravodajských služeb. Ten je povinen žadatele vyrozumět o tom, že vůči němu byla tato opatření použita. Zároveň je oprávněn nařídít zastavení sledování nebo zničení pořízených záznamů. Na rozdíl od britského systému však Inspektorát není oprávněn přiznat poškozenému žadateli peněžitou náhradu. Té se však dotčená osoba může na základě sdělení Inspektorátu domáhat jinými cestami. Soud si dále povšiml, že sdělení Inspektorátu se omezuje na posouzení zákonnosti, aniž by byly žadateli posléze objasněny důvody, proč byl těmto opatřením vystaven. Sdělení Inspektorátu je navíc konečné a nelze se proti němu bránit opravnými prostředky, např. žalobou k soudu.

Soud poté zkoumal prostředek nápravy spočívající v podání žádosti k FRA. Ta je žadateli jednou ročně povinna sdělit, zda nejsou zpracovávány jeho osobní údaje. Ve své odpovědi musí uvést, jaké informace jsou shromažďovány, účel sledování, a komu byly dále postoupeny.

To neplatí, pokud podléhají režimu utajení. Proti sdělení FRA lze brojit žalobou ke správnímu soudu. V praxi však FRA žádné informace s odkazem na utajení neposkytuje. Jelikož vláda nebyla schopna doložit na příkladech, jak tento prostředek nápravy funguje v praxi, nelze jej dle Soudu považovat za účinný.

Soud se následně zabýval stížnostmi, které mohly dotčené osoby adresovat parlamentnímu ombudsmanovi či soudnímu kancléři. Tyto orgány jsou nadány pravomocí prověřit, zda postup soudů a jiných orgánů, které provádějí signálové zpravodajství, probíhají v souladu se zákonem. Ačkoli závěry těchto orgánů nejsou právně závazné, oba mají pro výkon své dozorové činnosti oprávnění seznámit se se všemi relevantními dokumenty a jejich názory požívají ve Švédsku značné váhy. Ve vztahu k úředním osobám, které pochybily, mohou rovněž zahájit trestní či kárná řízení. V praxi se navíc v posledních letech vyvinula praxe, kdy soudní kancléř přiznává v případech porušení Úmluvy i peněžitou náhradu.

Soud přesto dospěl k závěru že, i když prostředky nápravy proti tajnému sledování neposkytují tak vysoký standard ochrany jako ve věci [Kennedy proti Spojenému království](#) (cit. výše), je možné je v jejich souhrnu a za okolností projednávané věci, kdy Soud přezkoumával právní úpravu v abstraktní rovině, a nikoliv konkrétní opatření namířená vůči stěžovateli, označit za →

Z

→ dostatečné. Značný význam však Soud přiznal účinnému dohledu v předchozích stádiích, zejména důkladnému soudnímu přezkumu žádostí FRA o povolení sledování.

e) Závěr

Ačkoli Soud zjistil, že v určitých směrech existuje prostor pro zlepšení – zejména co se týče právní úpravy předávání údajů jiným státům a mezinárodním organizacím a absenci odůvodnění rozhodnutí o žádostech jednotlivců o přezkum zákonnosti sledování, dospěl k závěru, že stávající systém nevykazuje z hlediska své struktury a fungování zásadní nedostatky. Řada proběhlých novelizací právní úpravy sice směřovala k rozšíření využití signálového zpravodajství, současně ale

také k posílení ochrany práv dotčených osob. Rozsah opatření signálového zpravodajství a zacházení se zachycenými informacemi jsou jasně stanoveny zákonem, proces povolování sledování je podrobný a svěřený soudnímu orgánu. Nad systémem nadto dohlíží několik kontrolních orgánů.

S ohledem na prostor pro uvážení státu Soud shledal, že švédský systém vykazuje přiměřené a dostatečné záruky proti svévoli a riziku zneužití. Dospěl tak k závěru, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy. Závěr o slučitelnosti právní úpravy s Úmluvou v abstraktní rovině však do budoucna nevyklučuje odpovědnost státu, bude-li se Soud zabývat situací stěžovatele, jenž byl těmito opatřeními přímo dotčen.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

V této nové rubrice Vás budeme průběžně informovat o stížnostech, kolektivních stížnostech a oznámeních, které byly v uplynulém kalendářním období oznámeny české vládě. Rádi bychom tím přispěli k prohloubení povědomí odborné veřejnosti o otázkách, které se aktuálně těší pozornosti mezinárodních orgánů na ochranu lidských práv. Vždy se přitom pokusíme ve stručnosti shrnout skutkové okolnosti případu a přiblížit čtenářům v řízení nastolené právní otázky. Protože tuto rubriku zařazujeme nově, předkládáme zde ucelený přehled stížností podaných k ESLP, které byly oznámeny vládě, ale nebylo o nich zatím rozhodnuto. Stížnosti jsou rozděleny podle dotčených právních odvětví. Přehled probíhajících řízení o oznámeních podaných u některého ze smluvních orgánů OSN a kolektivních stížností u Evropského výboru pro sociální práva je obsažen v samostatné rubrice věnované těmto mezinárodním orgánům. O nově podaných oznámeních a kolektivních stížnostech však budeme v budoucnu informovat rovněž v této rubrice.

Občanské právo

Pařízek (č. 76286/14) – regulace nájemních vztahů z pohledu nájemce

Stěžovatel namítá, že byl zbaven svého majetku rozhodnutími vnitrostátních soudů, jimiž bylo zpětně, skokově, a tedy nepřiměřeně navýšeno jím placené nájemné na úroveň odpovídající tržnímu nájemnému. Dané řízení považuje za nespravedlivé, neboť výše nájemného byla určena za pomoci metodiky, která v tehdy vyvíjející se judikatuře vnitrostátních soudů neměla oporu. Stížnost míří na porušení čl. 6 odst. 1 (právo na spravedlivý proces) a článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku).

Z

→ REAL, spol. s r. o. (č. 81454/12) – povinnost zajistit náhradní bydlení při vyklizení bytu z důvodu neplacení nájemného

Stěžovatelka se u soudu domáhala rozhodnutí o ukončení nájemního vztahu a vystěhování nájemce z bytu pro neplacení nájemného. Soud sice nároku stěžovatelky přisvědčil, avšak nájemce se odmítl vystěhovat a požadoval zajištění náhradního bydlení. To se ovšem ukázalo jako nemožné, jelikož žádný soukromý pronajímatel nechtěl nájemci bydlení poskytnout. Zároveň nájemce nesplňoval zákonné předpoklady pro poskytnutí sociálního bydlení. Stěžovatelka se bezúspěšně domáhala odškodnění dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Ve své stížnosti se dovolává článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) samostatně i ve spojení s články 13 (právo na účinný prostředek nápravy) a 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) v kontextu ochrany práv pronajímatele.

Pálka a ostatní (č. 30262/13) – přiměřenost výše náhrady za vyvlastněné pozemky

Stěžovatelé se dovolávají článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku), jelikož mají za to, že výše náhrady, již obdrželi za pozemky vyvlastněné pro účely vybudování dálnice, nebyla přiměřená. Stěžovatelé poukazují zejména na to, že náhrada odpovídající tzv. úřední ceně je podstatně nižší, než je tržní hodnota vyvlastněného majetku.

Dohnal (č. 54168/15) – zpochybnění vlastnického práva k pozemku pro absenci uplatnění restitučního nároku

Stěžovatel zdědil pozemek, který měl být dotčen stavbou pražského metra. Během jednání a navazujícího soudního řízení mezi ním a Dopravním podnikem hlavního města Prahy nebylo sporu, že stěžovatel je vlastníkem dotčeného pozemku. Teprve v roce 2008 přišel Dopravní podnik s tvrzením, že stěžovatel nedoložil své

vlastnictví, o které se měl přihlásit v souladu s restitučními zákony. Soudy nakonec konstatovaly, že vlastníkem předmětného pozemku je stát, jelikož o jeho navrácení stěžovatel nikdy ve smyslu restitučních předpisů nepožádal. Stížnost je založena na článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (ochrana majetku).

Příbil (č. 78612/12) – prostředky nápravy proti exekučnímu příkazu

Předmětem stížnosti je otázka procesní obrany proti exekučnímu příkazu, který nakonec vedl k odnětí stěžovatelova obchodního podílu ve společnosti ve prospěch ostatních společníků. Vedle článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) se stěžovatel dovolává také čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na přístup k soudu, právo na projednání věci před nezávislým a nestranným soudem) a článku 13 Úmluvy (právo na účinný prostředek nápravy).

Žirovnický (č. 69665/12) – osvobození od soudních poplatků

Stěžovatel, v době podání stížnosti ve výkonu trestu odnětí svobody, mající dluhy vůči České republice i jiným věřitelům, požádal v souvislosti s podáním žaloby v režimu antidiskriminačního zákona o osvobození od soudních poplatků. Asistent soudce jeho žádost zamítl s poukazem na to, že v předchozím soudním řízení mu

byla přiznána částka 10 500 Kč a 4 000 eur, takže zjevně disponuje dostatečnými prostředky, aby soudní poplatek uhradil. Stěžovatel namítá, že tím došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) v aspektu práva na přístup k soudu.

READY REALITY s. r. o. (č. 49443/12) – omezení práva na přístup k soudu z důvodu výše soudního poplatku

Stěžovatelka namítá, že došlo k porušení jejího práva na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy tím, že se soud jejím podáním po věcné stránce odmítl zabývat, jelikož nezaplatila příslušný soudní poplatek. Ten však údajně nemohla uhradit, neboť neměla oprávnění nakládat se svým majetkem, ani nemohla vydat čestné prohlášení o neexistenci určitých skutečností, které bylo velmi obtížné či nemožné prokázat.

Janáček (č. 9634/17) – kontradiktornost řízení před Ústavním soudem

Stěžovatel spatřuje porušení svých práv v tom, že Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí odkazoval na písemná stanoviska předložená obecnými soudy, která mu nebyla zaslána, aby se k nim mohl vyjádřit. Stěžovatel namítá, že tímto postupem došlo k porušení práva na kontradiktornost řízení jako nedílné součásti

→

Z

→ práva na spravedlivé projednání věci ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Auto Hégr, a. s. (č. 20745/15) – právo na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí

Stěžovatel namítá porušení práva na spravedlivé projednání věci v řízení o jeho občanských právech nebo závazcích dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, k němuž mělo dojít tím, že se Ústavní soud nezabýval argumenty stěžovatele obsaženými v doplnění jeho ústavní stížnosti.

Fischer (č. 24314/13) – obrana menšinového akcionáře proti usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu

Stěžovatel namítá, že neměl k dispozici účinný prostředek, jehož prostřednictvím by se mohl bránit proti usnesení valné hromady akciové společnosti o zvýšení základního kapitálu, v jehož důsledku došlo k podstatnému snížení velikosti stěžovatelova podílu ve společnosti. Stěžovatel namítá porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

práva na spravedlivý proces ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku).

Novák (č. 44684/14) – styk otce s dětmi po mezinárodním únosu dětí

Případ se týká stykových práv otce po mezinárodním únosu dvojčat do Spojených států amerických jejich matkou. Stěžovatel, s matkou rozvedený otec dvojčat, nezahájil návratové řízení podle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, jelikož vnitrostátní soudy dodatečně souhlasily s přemístěním bydliště dětí do Spojených států amerických. Stěžovatel poukazuje na nedostatky v řízení o udělení souhlasu soudem s vycestováním dětí, následným přemístěním bydliště do Spojených států amerických a s tím spojené otázky participačních práv dětí, jež nebyly soudem přímo vyslechnuty. Stěžovatel namítá porušení článku 8 Úmluvy v aspektu práva na respektování rodinného života, zejména nemožnosti udržování kontaktů se svými dětmi, vykonávání rodičovských práv a posouzení nejlepšího zájmu dětí v soudním řízení.

Správní právo

B. Ů. (č. 9264/15) – špatné zacházení s osobou v zařízení pro zajištění cizinců

Stěžovatel namítá špatné zacházení ze strany policie a následné nedostatečné vyšetřování sporných událostí. Jeho námitky směřují i proti zacházení, jemuž byl údajně vystaven během pobytu v zařízení pro zajištění cizinců. Klíčový je zde článek 3 Úmluvy (zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu) v hmotněprávní i procesní složce.

Komissarov (č. 20611/17) – nepřiměřená délka azylového řízení

Stěžovatel poukazuje zejména na průtahy v azylovém řízení a probíhajícím řízení o vydání k trestnímu stíhání do Ruské federace, neboť délka azylového řízení přesáhla zákonem předepsané lhůty. Namítá, že vnitrostátní orgány nepostupovaly s patřičnou péčí a rychlostí. Stěžovatel dále uvádí, že byl nezákonně a neoprávněně zadržován a že délka vazby pro něj byla nepředvídatelná. V neposlední řadě tvrdí, že soudy neuvážily použití jiných, méně omezujících opatření, nežli je vydávací vazba, přestože by měla být využívána jako krajní opatření tehdy, pokud nelze sledovaného cíle dosáhnout mírnějšími prostředky. Stěžovatel se dovolává

čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy (právo na svobodu a osobní bezpečnost).

Grosam (č. 19750/13) – kárné řízení proti soudnímu exekutorovi

Stěžovatel, soudní exekutor, namítá, že řízení o kárném provinění proti němu nebylo spravedlivé ve smyslu článku 6 Úmluvy, neboť kárný senát Nejvyššího správního soudu nesplňuje co do svého složení požadavky na „soud“ ve smyslu daného ustanovení a usnesení Ústavního soudu o odmítnutí jeho ústavní stížnosti nebylo náležitě odůvodněno. Stěžovatel se dále dovolává porušení článku 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě (právo na odvolání v trestních věcech) s tím, že kárné řízení ve věcech soudních exekutorů je jednoinstanční, i když jde svou povahou o řízení kvazi-trestní.

Vavříčka (č. 47621/13), Novotná (č. 3867/14), Horných (č. 73094/14), Brožík (č. 19306/15), Dubský (č. 19298/15) a Roleček (č. 43883/15) – povinné očkování

Stěžovatelé namítají porušení článku 8 (soukromý život), a někteří i článku 9 Úmluvy (právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání) a článku 2 Protokolu č. 1 (právo na vzdělání), kvůli požadavku povinného očkování jejich dětí, při jehož nesplnění bud

Z

→ obdrželi jako zákonní zástupci pokutu za přešůpek (Vavříčka), nebo nebyly jejich děti přijaty do mateřské školy (Novotná, Horných, Brožík, Dubský a Roleček).

Maděrová (č. 32812/13) – promlčení nároku na odškodnění za protiprávní sterilizaci

Stížnost se týká otázky promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy za nezákonnou sterilizaci provedenou v roce 1983. Soud bude věc posuzovat pod zorným úhlem článku 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého a rodinného života).

Trestní právo

FU QUAN s. r. o. (č. 24827/14) – škoda na zboží zajištěném pro účely trestního řízení

V případě jde o zajištění oblečení z vietnamské tržnice v rámci trestního řízení vedeného proti jednateři a společníku dotčené společnosti, kteří byli nakonec zproštěni obžaloby. Oblečení v původní (znalcem oceněné)

hodnotě přibližně 62 milionů korun byla společnost schopna po navrácení prodat pouze částečně, a to za přibližně 3,3 milionů korun. Stěžovatelka namítá porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) z důvodů špatného uskladnění zboží, jehož zabavení podle stěžovatelky navíc nebylo nezbytné, a dále porušení čl. 6 odst. 1 ve spojení s článkem 13 Úmluvy (právo na účinný prostředek nápravy).

Tempel (č. 44151/12) – čtené aspekty práva na spravedlivý trestní proces

Stěžovatel byl odsouzen za vraždu dvou osob na základě klíčové výpovědi jediného očitého svědka, jehož věrohodnost byla v řízení zpochybňována stěžovatelem, dle něhož byl svědek ve skutečnosti pachatelem činu. Stěžovatel se dovolává čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) v rovině práva na soud zřízený zákonem, práva na spravedlivé projednání věci, práva na projednání věci v přiměřené lhůtě a v neposlední řadě v aspektu presumpce nevinny vzhledem

k tomu, že byl prvoinstančním soudem čtyřikrát v souladu se zásadou *in dubio pro reo* zproštěn obžaloby, načež mu odvolací soud případ odebral, přikázal ji k projednání jinému soudu a ten jej bez váhání odsoudil na doživotí.

Sládková (č. 15741/15) – špatné zacházení ze strany zasahujících policistů

Po hádce s barmanem, jemuž v opilosti odmítla zaplatit, byla značně agresivní stěžovatelka, která mj. vykopala okno policejního vozu, odvezena přivolanou policejní hlídkou na protialkoholní záchytnou stanici. Stěžovatelka namítá hrubé, ponižující a násilné zacházení ze strany policejních příslušníků, po němž jí na těle měly zůstat viditelné stopy, které následně potvrdil ošetřující lékař. Dále zmiňuje psychickou újmu způsobenou rasově motivovanými urážkami a ponižováním ze strany policistů, kteří se patrně domnívali, že je romského původu. Stěžovatelka namítá porušení článku 3 (zákaz nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu) jak v hmotněprávní, tak v procesní složce.

Nuota (č. 40764/14) – nepřiměřená délka vazby

Stěžovatel byl po dobu probíhajícího trestního řízení umístěn do vazby, která byla rozhodnutími soudů opakovaně prodlužována. Celkem tak strávil ve vazbě dva

roky a téměř deset měsíců. To podle stěžovatele vyvolává pochybnosti o tom, zda příslušné orgány postupovaly v daném trestním řízení s náležitou péčí a rychlostí. Délku stěžovateli vazby bude Soud posuzovat na základě čl. 5 odst. 3 Úmluvy (právo být souzen v přiměřené lhůtě).

Khalifa (č. 31767/13) – ohledání místa činu, při němž došlo k zajištění důkazů, aniž by soud vydal příkaz k domovní prohlídce

Stěžovatel spatřuje porušení Úmluvy v ohledání bytu, které bylo dle jeho názoru domovní prohlídkou provedenou bez příkazu soudu, přičemž důkazy získané při této prohlídce hrály důležitou roli při jeho odsouzení v řízení týkajícím se týrání osoby žijící ve společném obydlí, kterou byla jeho manželka, a ve znaleckém posudku, který vypracovala znalkyně aktivně spolupracující s právním zástupcem jeho manželky a s organizací Bílý kruh bezpečí, která manželce rovněž poskytovala právní poradenství. Znalecký posudek byl podle stěžovatele předpojatý a v rozporu se zákonem se vyjadřoval k otázce viny. Soud bude v tomto případě posuzovat namítané porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces).

Z

→ **Konečný (č. 25775/15) – rovnost zbraní a kontradiktornost řízení, v němž soud většinou zamítl návrhy obhajoby na výslech svědků, zatímco návrhům obžaloby vyhověl**

Stěžovatel namítá porušení zásad kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní zaručených v čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces), k nimž mělo dojít tím, že Nejvyšší soud opomněl stěžovateli zaslat vyjádření státního zástupce, k jehož obsahu dle odůvodnění svého rozhodnutí přihlížel, a nepřipuštěním důkazů ve prospěch obhajoby. Podle stěžovatele totiž soudy jednostranně vyhověly návrhům na provedení důkazů ze strany obžaloby, zatímco zamítly většinu takových návrhů předložených obhajobou. Stěžovatel měl být ve výsledku odsouzen za fyzické napadení, přestože jeho příbuzní mohli potvrdit, že se v rozhodné době nacházel na rodinné oslavě desítky kilometrů od místa činu.

Podlipní (č. 9128/13), Sládek (č. 32671/13), Lázók (č. 43676/15), Barsegian (č. 6261/16), Málek a Černín (č. 32193/16 a 32637/16), Schäfer a Todorovič (č. 43861/13 a 43883/13) – připuštění výpovědi svědků obžaloby z přípravného řízení namísto jejich výslechu u příležitosti hlavního líčení

Ve všech stížnostech je namítáno porušení práva na výslech svědků proti sobě ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, jelikož obhajobě nebylo umožněno klást svědkům otázky v průběhu jejich výslechu před soudem v rámci hlavního líčení, zatímco byly připuštěny jejich výpovědi pořízené v přípravném řízení. Jednotlivé stížnosti se odlišují důvody, které svědkům bránily, aby se hlavního líčení osobně zúčastnili a vypovídali.

Maslák (č. 58169/13) – přiměřenost při odběru biologického materiálu

Stížnost se týká přiměřenosti postupu policejních orgánů při odběru biologického materiálu z těla stěžovatele, který se odběru fyzicky bránil, a námitky, že bez stěžovatelova souhlasu s odběrem měl materiál odebrat pouze lékař nebo zdravotník. Stěžovatel dále tvrdí, že neměl k dispozici účinný právní prostředek nápravy namítaného porušení Úmluvy. Stížnost se týká článku 3 (zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu), čl. 8 odst. 1 (právo na respektování soukromého života) a článku 13 Úmluvy (právo na účinný prostředek nápravy).

Z

Stížnosti postoupené velkému senátu Soudu

V této nepravidelné rubrice Vás budeme průběžně informovat o stížnostech, které byly v uplynulém kalendářním období předloženy k projednání velkému senátu Soudu. U každé stížnosti uvedeme vždy stručný popis skutkového stavu spolu s vylíčením stěžejních právních otázek, které jsou v řízení před velkým senátem nastoleny. K velkému senátu se stížnost nejčastěji dostane buď z rozhodnutí některého ze senátů, nebo na žádost účastníků řízení. Zjistí-li senát, že jím projednávaný případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo protokolů k ní nebo že by se rozhodnutí senátu o otázce jím projednávané mohlo dostat do rozporu s rozsudkem dříve vyneseným Soudem, může se dle článku 30 Úmluvy v kterémkoli okamžiku před vynesením rozsudku vzdát pravomoci ve prospěch velkému senátu. Kromě vzdání se pravomoci může stížnost k velkému senátu doputovat i z podnětu účastníků řízení. Ti podle článku 43 Úmluvy mohou po vynesení rozsudku senátu v tříměsíční lhůtě požádat o postoupení věci velkému senátu. O těchto

žádostech rozhoduje panel složený z pěti soudců velkému senátu. Ten žádosti vyhoví jen za předpokladu, že případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo použití Úmluvy nebo Protokolů k ní, nebo závažný problém obecného významu. Panel v praxi vyhoví žádosti jen v malém procentu případů. Rozhodnutí panelu nejsou odůvodněná, proto je někdy obtížné přesně identifikovat právní otázku, jež byla důvodem pro postoupení věci. Velký senát se nicméně věcí zabývá v celém rozsahu, v jakém byla senátem prohlášena za přijatelnou.

Jelikož tuto rubriku zařazujeme poprvé, předkládáme níže přehled všech stížností, které v současné době čekají na posouzení velkým senátem. S ohledem na jejich počet uvádíme toliko stručné vymezení právních otázek, kterými se velký senát bude pravděpodobně zejména zabývat. O nově postoupených věcech budeme v příštích vydáních Zpravodaje referovat obšírněji. Stížnosti jsou řazeny abecedně podle názvů žalovaných států.

Z

Občanské právo

Molla Sali proti Řecku (č. 20452/14) – použitelnost islámského práva namísto obecně závazných pravidel dědění dle občanského zákoníku

Soud bude ve světle čl. 6 odst. 1, článku 14 a článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě posuzovat soulad situace, kdy dědictví po manželce stěžovatelky z důvodu jeho příslušnosti k muslimské komunitě nebylo posuzováno podle občanského zákoníku, ale podle islámského práva.

Strand Lobben a ostatní proti Norsku (č. 37283/13) – rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny ve světle práva biologické matky na respektování rodinného života

Po sérii senátních rozsudků (např. *Jansen proti Norsku*, č. 2822/16, rozsudek ze dne 6. září 2018; *Mohamed Hassan proti Norsku*, č. 27496/15; rozsudek ze dne 26. dubna 2018; či *M. L. proti Norsku*, č. 43701/14, rozsudek ze dne 7. září 2017) se panel pěti soudců rozhodl nechat posoudit velký senát Soudu další z případů na poli článku 8 Úmluvy, kdy *Barnevernet*, orgán pověřený sociálně-právní ochranou dětí, odebral biologické matce dítě z péče, svěřil ho do pěstounské rodiny a výrazně omezil styk dítěte s matkou. Česká vláda se s ohledem na podobnost této věci s mediálně známým případem české občanky E. M. rozhodla ve věci intervenovat.

Lekić proti Slovinsku (č. 36480/07) – zbavení majetku stěžovatele jakožto zákonného ručitele obchodní společnosti, která byla soudem zrušena bez likvidace pro nečinnost

Soud bude pod zorným úhlem článku 1 Protokolu č. 1 posuzovat soudní zrušení neaktivní společnosti a její vyškrtnutí z obchodního rejstříku za současného zákonem založeného osobního ručení společníků, včetně stěžovatele, za její dluhy.

López Ribalda a ostatní proti Španělsku (č. 1874/13 a 8567/13) – propuštění zaměstnanců, kteří se dopouštěli krádeží v prodejně, na základě záznamů ze skrytých kamer

Soud bude ve světle práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 a práva na soukromý život dle článku 8 Úmluvy hodnotit sledování podkladních v supermarketu skrytými kamerami, jejich následné propuštění a použití kamerových záznamů jako klíčový důkaz v řízení o přezkumu zákonnosti propuštění.

Správní právo

Ilias a Ahmed proti Maďarsku (č. 47287/15) – faktické zajištění migrujících osob v tranzitním prostoru pozemní hranice bez přístupu k soudnímu přezkumu, právní pomoci a jejich následné vyhoštění

Soud bude definovat podmínky, za nichž se situace, kdy jsou migrující osoby ponechány v tranzitním prostoru hraničního pásma a nevpuštěny na území, rovnají zbavení svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy, byť se dotčené osoby mohou vrátit do státu, z něž bezprostředně přicházejí (srov. zejm. *Amuur proti Francii*, č. 19776/92, rozsudek ze dne 25. června 1996). Dále bude Soud řešit podmínky, za nichž státy mohou z pohledu článku 3 Úmluvy uplatnit koncept třetí bezpečné země, a též povinnosti státu, jde-li o riziko řetězového vyhoštění z dalších tranzitních zemí až do země původu.

Z

→ **Magyar Kétfarkú Kutya Párt proti Maďarsku (č. 201/17) – přípustná omezení svobody projevu v oblasti mobilních aplikací v kontextu zajištění tajnosti hlasování v referendu**

Soud bude na pozadí stížnosti politické strany, jež obdržela pokutu za vytvoření mobilní aplikace, která umožňovala voličům anonymně nahrávat a sdílet fotografie svých neplatných hlasovacích lístků v referendu, posuzovat dosud neřešenou otázku, zda se na provozování mobilních aplikací vztahuje článek 10 Úmluvy a jaký je v tomto kontextu jeho obsah.

Berlusconi proti Itálii (č. 58428/13) – zánik mandátu senátora v důsledku odsouzení pro daňové podvody

Velký senát posoudí stížnost bývalého dlouholetého ministerského předsedy Itálie, jenž zejména na poli článku 7 namítá zpětné použití právního předpisu, na jehož základně byl zbaven senátorského mandátu, neboť ke spáchání příslušného trestného činu došlo dříve, než nabyl sporný zákon účinnosti.

Ramos Nunes De Carvalho e Sá proti Portugalsku (č. 55391/13, 57728/13 a 74041/13) – různé aspekty práva na spravedlivý proces v kárném řízení proti soudci

Soud bude pod zorným úhlem čl. 6 odst. 1 Úmluvy řešit především otázky složení orgánu, který může vést kárné řízení se soudci, rozsahu přezkumu tohoto orgánu soudem a povinnosti konat ve věci veřejné jednání.

Fernandes de Oliveira proti Portugalsku (č. 78103/14) – pozitivní povinnost státu přijmout preventivní opatření k ochraně života osoby trpící sebevražednými sklony umístěné v psychiatrickém zařízení

Velký senát by měl blíže definovat povinnosti ochrany nedobrovolně hospitalizovaných osob v psychiatrických nemocnicích před sebepoškozením, které pro stát vyplývají z článku 2 Úmluvy.

Z. A. a ostatní proti Rusku (č. 61411/15, 61420/15, 61427/15 a 3028/16) – pobyt a zajištění péče o žadatele o azyl v tranzitním prostoru mezinárodního letiště

Obdobně jako ve výše uvedené věci *Ilias a Ahmed proti Maďarsku* bude Soud definovat kritéria, kdy je pobyt žadatelů o azyl v tranzitním prostoru mezinárodního letiště nutné považovat za zbavení svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy. Blíže též vymezí, jaké povinnosti péče o tyto osoby pro státy vyplývají z článku 3 Úmluvy. K oběma aspektům srov. *Riab a Idiab proti Belgii*, č. 29787/03 a 29810/03, rozsudek ze dne 24. ledna 2008.

Navalnyy proti Rusku (č. 29580/12, 36847/12, 11252/13, 12317/13 a 43746/14) – opakované zadržení policií při pořádání protivládních veřejných shromáždění a spravedlivá povaha navazujících řízení o přestupcích

Velký senát Soudu patrně blíže vyjasní, zda opakovaná porušení práva předáka ruské opozice pokojně se shromažďovat, práva na svobodu a práva na spravedlivý proces byla v rozporu s článkem 18 Úmluvy projevem represe vůči politické opozici.

N. D. a N. T. proti Španělsku (č. 8675/15 a 8697/15) – hromadné vyhoštění osob, které nezákonně pronikly na území státu, bez individuálního přezkumu okolností jejich případů

Z pohledu zákazu hromadného vyhoštění cizinců zakotveného v článku 4 Protokolu č. 4 a práva na účinný prostředek nápravy podle článku 13 Úmluvy bude Soud posuzovat situaci, kdy byli stěžovatelé spolu s několika

Z

→ dalšími cizinci poté, co přelezli vysoké ploty na hranici mezi Marokem a španělskou enklávou Mellilou, ihned zatčeni španělskou policií a neprodleně navráceni do Maroka, aniž byla zkoumána jejich totožnost a jejich osobní situace.

Trestní právo

Ilgar Mammadov proti Ázerbajdžánu (č. 15172/13) – porušení povinnosti vykonat rozsudek Soudu

Jde o historicky první řízení o porušení povinnosti státu vykonat rozsudek dle čl. 46 odst. 4 Úmluvy. Soudu věc předložil Výbor ministrů Rady Evropy, který dospěl k závěru, že se žalovaný stát neřídil konečným rozsudkem Soudu ze dne 22. května 2014, když zejména nepropustil stěžovatele, předního opozičního politika, jehož práva byla dle Soudu porušena ve snaze ho umlčet a potrestat za jeho politickou činnost, na svobodu.

Beuze proti Belgii (č. 71409/10) – právo na pomoc obhájce při výslechu v raných stádiích vyšetřování

Soud bude posuzovat, zda belgická právní úprava umožňující za určitých okolností výslech obviněného v nepřítomnosti obhájce naplňuje standardy, které Soud na poli čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy vytyčil ve věci *Salduz proti Turecku* (č. 36391/02, rozsudek velkého senátu ze dne 27. listopadu 2008).

Rooman proti Belgii (č. 18052/11) – dlouhodobé držení v zabezpečovací detenci bez přístupu k terapii v jazyce stěžovatele, který je i úředním jazykem

Soud bude zejména řešit, zda zbavení svobody osoby z důvodu její nebezpečnosti způsobené duševní poruchou v prostředí, byť *a priori* určeném k terapii, v němž jí však ve skutečnosti není poskytována potřebná terapeutická péče, je v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

Güzelyurtlu a ostatní proti Kypru a Turecku (č. 36925/07) – mezinárodní spolupráce coby nezbytný požadavek účinnosti vyšetřování přeshraničních zločinů namířených proti právu na život

Na pozadí případu vraždy, jež se odehrála na území kontrolovaném kyperskou vládou, avšak jejíž pravděpodobní pachatelé uprchli na území tzv. Severokyperské turecké republiky, bude Soud definovat parametry spolupráce, které v oblasti vyšetřování přeshraničních zločinů státům ukládá článek 2 Úmluvy.

Ilmseher proti Německu (č. 10211/12 a 27505/14) – soulad preventivní a dodatečně nařízené zabezpečovací detence po odpykání trestu odnětí svobody u osoby trpící sexuálním sadismem

Po sérii rozsudků senátu na dané téma (zejm. *M. proti Německu*, č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009; *Bergmann proti Německu*, č. 23279/14, rozsudek ze dne 7. ledna 2016; a *Glien proti Německu*, č. 7345/12, rozsudek ze dne 28. listopadu 2013) lze očekávat, že Soud prohloubí a zakotví na poli čl. 5

odst. 1 Úmluvy příslušná kritéria pro posuzování dodatečného nařizování či prodloužení zabezpečovací detence osob, které jsou z důvodu své duševní poruchy stále nebezpečné pro společnost. Pozornost bude též věnována otázce, zda lze dobu 11 měsíců stále považovat za „urychlené“ rozhodnutí ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy s přihlédnutím k tomu, že část řízení probíhala před ústavním soudem.

Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku (č. 41720/13) – povinnost provést účinné vyšetřování okolností dopravní nehody

Velký senát na pozadí případu dopravní nehody upřesní, za jakých okolností z článku 3 Úmluvy pro stát vyplývá povinnost provést účinné trestněprávní vyšetřování, došlo-li k nehodě z nedbalosti a jejím viníkem nebyla osoba vykonávající veřejnou moc a kdy k naplnění povinností vyplývajících z tohoto článku postačí možnost oběti podat občanskoprávní žalobu (srov. *Sinim proti Turecku*, č. 9441/10, rozsudek ze dne 6. června 2017).

Mihalache proti Rumunsku (č. 54012/10) – zákaz dvojího stíhání nebo potrestání u osoby, která řídila pod vlivem alkoholu a odmítla se na výzvu policie podrobit krevní zkoušce

Z

→ Soud bude definovat obsah práva nebýt souzen nebo potrestán dvakrát za stejný čin podle článku 4 Protokolu č. 7 v případě, kdy je osoba za řízení pod vlivem alkoholu potrestána pokutou a následně i odsouzena za neuposlechnutí výzvy podrobit se krevní zkoušce.

Murtazaliyeva proti Rusku (č. 36658/05) – spravedlivost trestního řízení, v němž obviněná nemohla účinně zpochybnit obsah nahrávek, které sloužily jako důkaz proti ní, a jejíž návrhy na výslech několika svědků byly zamítnuty

Soud bude posuzovat spravedlivost trestního řízení, v němž byla stěžovatelka odsouzena k trestu odnětí svobody za spáchání trestného činu přípravy teroristického útoku na obchodní centrum, aniž mohla účinně prozkoumat videonahrávky, které byly na hlavním líčení

připuštěny jako důkaz, a jejíž návrhy na výslech několika svědků byly zamítnuty.

Mezistátní stížnosti

Gruzie proti Rusku (č. 1) (č. 13255/07) – spravedlivé zadostiučinění za kolektivní nucené vyhoštění občanů gruzínské národnosti z území Jižní Osetie a Abcházie

Velký senát Soudu rozhodne o výši spravedlivého zadostiučinění, které bude muset Ruská federace Gruzii vyplatit za násilné vyhoštění více než dvou tisíc osob gruzínské národnosti z Jižní Osetie a Abcházie.

Gruzie proti Rusku (č. 2) (č. 38263/08) – masové porušování lidských práv v průběhu ozbrojeného konfliktu v Jižní Osetii a Abcházii

Velký senát Soudu bude posuzovat odpovědnost Ruské federace za masové porušování lidských práv v době probíhajícího ozbrojeného konfliktu na území Jižní Osetie a Abcházie, zejména nepřiměřené a neoprávněné útoky na stovky tisíc civilistů a jejich majetky.

Ukrajina proti Rusku (č. 20958/14) a Ukrajina proti Rusku (č. 5) (č. 8019/16) – masové porušování lidských práv v souvislosti s anexí Krymu a podporou separatistů na území východní Ukrajiny

Velký senát Soudu bude posuzovat odpovědnost Ruské federace mj. za zabití a mučení velkého množství ukrajinských vojáků, úředníků i civilistů během anexe Krymu ruskými ozbrojenými složkami, jakož i na východní Ukrajině ze strany separatistických ozbrojených skupin přímo podporovaných ruskou vládou, za špatné zachá-

zení s Krymskými Tatary z důvodu jejich etnického původu, za nucená udělování ruského občanství, perzekuci novinářů či zabavování majetku samozvanými orgány Krymské republiky.

Ukrajina proti Rusku (č. 4 a 6) (č. 42410/15 a 70856/16) – porušování lidských práv určitých skupin obyvatel na území Krymu a východní Ukrajiny

Na základě těchto mezistátních stížností se bude Soud zabývat porušením práv vybraných skupin obyvatel na územích anektovaného Krymu a východní Ukrajiny v období po září 2014 ze strany Ruské federace, zejména nucenými zmizeními opozičních aktivistů a příslušníků komunity Krymských Tatarů, zabíjením, mučením a špatným zacházením s civilisty i vojáky, omezením činnosti soudů, pozastavením vysílání ukrajinských televizních stanic, nenávistnými projevy vůči Ukrajině v pro-ruských médiích a řadou dalších. Všechny stížnosti týkající se Krymu jsou vedeny pod č. 42410/15, stížnosti týkající se východní Ukrajiny a Donbasu byly registrovány pod č. 70856/16.

Z

Rozhodovací činnost jiných mezinárodních orgánů v oblasti lidských práv

Evropská sociální charta a Evropský výbor pro sociální práva

Druhý pilíř ochrany základních práv a svobod na úrovni Rady Evropy představuje smluvní systém Charty, který doplňuje Úmluvu o katalog práv tzv. druhé generace, jimiž jsou zejména práva sociální a hospodářská. Státy přebírají závazky podle Charty na základě omezené možnosti výběru mezi jejími ustanoveními.

Smluvní systém Charty tvoří jednak původní Charta z roku 1961, která pro Českou republiku vstoupila v platnost v roce 1999 (publikována pod č. 14/2000 Sb. m. s.), její dodatkový protokol z roku 1988, který pro Českou republiku vstoupil v platnost v roce 1999 (publikována pod č. 15/2000 Sb. m. s.), pozměňující protokol z roku 1991 (Česká republika ho ratifikovala, avšak dosud nevstoupil v platnost), protokol z roku 1995 o kolektivních stížnostech, který pro Českou republiku

vstoupil v platnost v roce 2012 (publikován pod č. 80/2012 Sb. m. s.), a nakonec Revidovaná Evropská sociální charta, kterou Česká republika podepsala v roce 2000, avšak dosud neratifikovala.

Na rozdíl od Úmluvy není kontrolní mechanismus Charty založen na soudním přezkumu, ale na pravidelném předkládání zpráv o plnění stanovených závazků. Tyto zprávy projednává Evropský výbor pro sociální práva („EVSP“), své závěry následně postupuje Vládnímu výboru Charty, který u vybraných situací předkládá návrhy dalšího postupu Výboru ministrů Rady Evropy, jenž přijímá rezoluce a doporučení určená dotčeným státům. Podávání těchto zpráv o plnění závazků vyplývajících z Charty spadá v České republice i nadále do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí.

Protokol z roku 1995 mechanismus administrativní kontroly dodržování závazků doplňuje o mechanismus abstraktní kontroly souladu vnitrostátní právní úpravy a praxe s ustanoveními Charty na základě tzv. kolektivních stížností. Takové stížnosti na nerespektování

Z

→ Charty mohou podávat jednak mezinárodní sociální partneři, mezinárodní nevládní organizace s poradním postavením u Rady Evropy, jejichž žádosti o možnost podávat kolektivní stížnosti vyhověl Vládní výbor, a národní sociální partneři. Právě zastupování České republiky v mechanismu kolektivních stížností přešlo v roce 2017 z Ministerstva práce a sociálních věcí na vládního zmocněnce působícího na Ministerstvu spravedlnosti.

Na rozdíl od individuálních stížností a oznámení, které známe z řízení před Soudem či před smluvními orgány OSN, kolektivní stížnosti mohou poukazovat na systematické nedostatky vnitrostátní právní úpravy či rozhodovací praxe, aniž by stěžovatelské organizace musely dokladovat existenci obětí namítaného porušení Chartou zaručených práv, a tím méně, že takovými oběťmi jsou ony samy nebo jejich členové. Tomu odpovídá i rozsah přezkumu ze strany EVSP, který neposuzuje konkrétní případy jednotlivců, kteří měli být takto zkráceni na svých právech a byli by podrobeni povinnosti vyčerpat

vnitrostátní prostředky nápravy, nýbrž *in abstracto* ověřuje nastavení právní úpravy a její uplatňování v praxi. Kolektivní stížnost by proto měla poukázat na to, v čem příslušný stát náležitě nezajistil uspokojivé provádění daného ustanovení Charty.

Pokud EVSP prohlásí stížnost za přijatelnou, vyzve dotčenou smluvní stranu a stěžovatelskou organizaci, aby doložily potřebné informace, vysvětlení a připomínky, přičemž může uspořádat i slyšení účastníků řízení. Na základě šetření EVSP rozhodne, zda smluvní stát dodržel své závazky podle Charty. Toto rozhodnutí je následně postupováno účastníkům řízení a Výboru ministrů, který může přijmout rezoluci nebo kvalifikovanou většinou doporučení určené dotčenému státu, případně požádat o vyjádření Vládní výbor. Dotčené státy jsou povinny předkládat EVSP jednou za dva roky zprávu o přijatých opatřeních směřujících k uvedení předmětné situace do souladu se závazky podle Charty.

Stav projednávání kolektivních stížností proti České republice

Z historického hlediska bylo proti České republice dosud podáno celkem šest kolektivních stížností. O třech z nich již bylo s konečnou platností rozhodnuto.

- V rozhodnutí ve věci [Association for the Protection of All Children \(APPROACH\) proti České republice](#) (č. 96/2013) ze dne 20. ledna 2015 EVSP shledal, že došlo k porušení článku 17 Charty (právo na sociální a hospodářskou ochranu dětí) v důsledku absence výslovné a účinné právní úpravy, která by zakazovala tělesné trestání dětí v rodinách, ve školách a dalších institucích. EVSP tak nepovažoval za postačující, pakliže česká právní úprava zapovídala pouze nejzávažnější formy tělesných trestů uplatňovaným vůči dětem, zatímco připouštěla užití přiměřené fyzické síly jako formy výchovného opatření. Dle EVSP musí právní úprava obsahovat jasný zákaz všech forem tělesných trestů, které mohou nepříznivě ovlivnit tělesnou integritu, důstojnost, vývoj a psychiku dítěte.
- V rozhodnutí ve věci [European Roma and Travellers Forum \(ERTF\) proti České republice](#) (č. 104/2014) ze dne 17. května 2016 EVSP konstatoval, že došlo

k porušení článku 16 Charty (právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu, zejména v oblasti bydlení) z důvodu nedostatečného přístupu romských rodin k sociálnímu bydlení, špatných ubytovacích podmínek s nízkou úrovní hygieny, častých nucených vyklízení bytů, která nejsou doprovázena odpovídajícími zárukami, a vůbec přetrvávající územní segregace této zranitelné skupiny obyvatel. EVSP dále shledal porušení článku 11 Charty (právo na ochranu zdraví) z důvodu nedostatečného přístupu romských obyvatel k odpovídající zdravotní péči.

- V rozhodnutí ve věci [Transgender Europe and ILGA Europe proti České republice](#) (č. 117/2015) ze dne 15. května 2018, EVSP dospěl k závěru, že platná právní úprava změny pohlaví v České republice představuje porušení čl. 11 odst. 1 Charty, který stanoví, že každý má právo na opatření, jež mu zajistí nejvyšší možný dosažitelný standard zdravotní péče. Výbor shledal, že podmínka chirurgického zákroku podmiňující právní uznání změny pohlaví představuje zásah státu do práva chráněného daným ustanovením, který není nezbytný.

Zbýlé tři kolektivní stížnosti, které byly vládě oznámeny, prohlásil EVSP za přijatelné, ale o odůvodněnosti vznesených námitek zatím nerozhodl.

Z

- • Ve věci [University Women of Europe proti České republice](#) (č. 128/2016), kterážto kolektivní stížnost byla podána i proti čtrnácti dalším státům Rady Evropy, které přijaly pravomoc EVSP projednávat kolektivní stížnosti, je namítáno porušení čl. 4 odst. 3 Charty ve spojení s článkem 1 Dodatkového protokolu z roku 1988 z důvodu porušování zásady spravedlivého a rovného odměňování mezi muži a ženami za práci stejné hodnoty, jakož i kvůli nízkému zastoupení žen v řídicích orgánech soukromých obchodních společností.
- Ve věci [International Commission of Jurists \(ICJ\) proti České republice](#) (č. 148/2017) je namítáno porušení článku 17 Charty (právo dětí na sociální a hospodářskou ochranu) ve spojení se zákazem diskriminace dle preambule Charty v důsledku nerovného procesního postavení a ochrany práv dětí, které nedosahují věku trestní odpovědnosti, oproti starším dětem při výkonu soudnictví ve věcech mládeže ve

fázi přípravného řízení, a to zejména jde-li o: (i) otázku nutné obhajoby dítěte již od prvního úkonu ve věci, (ii) přístup k policejnímu spisu, (iii) právo obdržet rozhodnutí o odložení věci a možnost uplatnit proti němu opravný prostředek a (iv) otázku, zda je nezbytné vést řízení o uložení opatření před soudem pro mládež vždy.

- V kolektivní stížnosti ve věci [European Roma Rights Centre & Mental Disability Advocacy Centre \(ERRC & MDAC\) proti České republice](#) (č. 157/2017) je namítáno porušení článku 17 Charty (právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu) ve spojení se zákazem diskriminace na základě etnického původu a zdravotního postižení obsaženým v preambuli Charty, a to z důvodu rutinního umístování dětí do tří let věku se specifickými potřebami (dětí romského původu a děti se zdravotním postižením) do kojeneckých ústavů, navzdory negativním dopadům institucionalizace takto malých dětí na jejich další vývoj, jakož i z důvodu nedostatku dostupných alternativních řešení.

Smluvní orgány OSN

Ponecháme-li stranou Všeobecnou deklaraci lidských práv, která byla od počátku zamýšlena jako právně nezávazný dokument, přijala Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) devět základních lidskoprávních úmluv. Česká republika je vázána osmi z nich, neboť není smluvní stranou Úmluvy OSN o ochraně všech migrujících pracovníků a jejich rodin. Každá z těchto úmluv zřizuje jako svůj monitorovací orgán výbor, který má za úkol kontrolovat dodržování závazků, které ze smlouvy vyplývají, a to přijímáním a hodnocením periodických zpráv od smluvních stran nebo i přijímáním a prošetřováním individuálních stížností. Zatímco předkládání periodických zpráv zůstává i nadále úkolem Úřadu vlády ve spolupráci s příslušnými ministerstvy, k zastupování v řízeních o individuálních stížnostech je nyní příslušná kancelář vládního zmocněnce. Jedná se konkrétně o následující úmluvy a jim odpovídající výbory:

- *Výbor OSN pro lidská práva (HRC)* dle Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech;
- *Výbor OSN proti mučení (CAT)* zřízený na základě článku 22 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání;

- *Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace (CERD)* podle článku 14 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace;
- *Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW)* podle Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen;
- *Výbor OSN pro práva dítěte (CRC)* podle Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení;
- *Výbor OSN pro nucená zmizení (CED)* podle článku 31 Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením.

Ve vztahu k Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech není Česká republika vázána Opčním protokolem, který zakládá mechanismus podávání individuálních stížností k Výboru OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva (*CESCR*).

Stejně tak Česká republika prozatím nedokončila proces ratifikace Opčního protokolu k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením, a proto prozatím není účastna ani na mechanismu podávání individuálních oznámení k Výboru pro práva osob se zdravotním postižením (*CRPD*).

Z

→ Stav projednávání oznámení podaných proti České republice

V nedávné době byla rozhodnuta nebo jsou stále projednávána oznámení proti České republice před třemi smluvními orgány OSN. Jmenovitě jde o:

Výbor OSN pro lidská práva (HRC)

- ve věci *Malinovsky a ostatní proti České republice* (č. 2839/2016) je podobně jako u mnoha dřívějších oznámení napadána restituční podmínka státního občanství, a to pod zorným úhlem článku 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (zákaz diskriminace) a nově také ve světle čl. 14 odst. 6 Paktu (právo na odškodnění v případě justičního omylu);

- ve věci *Meszárošová proti České republice* (č. 3197/2018) se oznamovatelka dovolává jménem svého zesnulého syna porušení článku 6 (právo na život) a článku 7 Paktu (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení) v souvislosti s policejním zásahem v jejím bytě poté, co přivolala policii a lékaře v době, kdy její syn trpící paranoidní schizofrenií prodělal silný záchvat doprovázený agresivním jednáním. Oznamovatelka tvrdí, že policie použila vůči jejímu duševně nemocnému synovi při zásahu zjevně nepřiměřenou sílu, která nebyla za daných okolností, kdy neozbrojený syn policii sám otevřel domovní dveře, a která u něho vyvolala opakovanou srdeční zástavu, načež upadl do bezvědomí a později v nemocnici i zemřel. Oznamovatelka rovněž poukazuje na pochybení při vyšetřování předmětných událostí ze strany Generální inspekce bezpečnostních sborů, která šetření uzavřela s tím, že ze strany policejních orgánů nedošlo k žádnému nezákonnému postupu;

Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW)

- oznámení ve věci **Dzurková a ostatní proti České republice** (č. 102/2016) se opírá o řadu ustanovení Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, konkrétně čl. 2 písm. b) a e) ve spojení s článkem 5, 10 písm. h) a čl. 16 odst. 1 písm. e), a věcně napadá skutečnost, že šestice oznamovatelek se nemohla domoci odškodnění za protiprávně provedenou sterilizaci, a chyběl jim tedy prostředek nápravy porušení zmíněné úmluvy;
- ve věci **X proti České republice** (č. 121/2017) oznamovatelka brojí proti realizaci trestu vyhoštění, k němuž byla odsouzena poté, co přicestovala a na letišti předložila cestovní pas, který zněl na cizí jméno. V oznámení je konkrétně namítáno, že jí orgány České republiky neumožnily podat a řádně vyřídit její žádost o mezinárodní ochranu, nezjistily včas její zranitelnost a naopak přijaly kroky k její deportaci do země původu. Podle oznamovatelky by vyhoštěním do země, ve které jí hrozí, že se stane opětovně obětí domácího násilí dosahujícího stupně pronásledování na základě pohlaví, nadto za situace, kdy neexistuje účinná ochrana na vnitrostátní úrovni, došlo k porušení četných ustanovení Úmluvy. Dále oznamovatelka tvrdí, že jí v rámci

trestního řízení nebyl zajištěn přístup k právní pomoci, a nebylo jí tak umožněno využít dostupné opravné prostředky proti trestnímu příkazu. Konečně mělo dojít k porušení Úmluvy i tím, že byla držena ve Vazební věznici Praha-Ruzyně, a to v podmínkách nevhodných pro ženu, která v nedávné době porodila a byla obětí domácího násilí;

Výbor OSN pro nucená zmizení (CED)

- skončeno bylo naopak řízení o oznámení ve věci **Iureva proti České republice** (č. 3/2017), které bylo podáno matkou údajné oběti nuceného zmizení. Ta tvrdila, že jejich nezvěstná dcera byla společně se svým manželem, oba ruské státní příslušnosti, naposledy spatřena na území České republiky, přičemž vycházela z domněnky, že je českými orgány protiprávně zadržována. Zvláštní zpravodaj Výboru pro stížnosti a předběžná opatření zároveň vyzval vládu, aby poskytla informace o tom, zda se dcera oznamovatelky stále nachází na území České republiky, a pokud ano, zda požívá právní ochrany a zda je zbavena osobní svobody. Policejní prezidium potvrdilo, že hledané osoby byly v minulosti vypátrány, leč výslovně si nepřály, aby bylo místo jejich pobytu rodičům sděleno. Svým rozhodnutím ze dne 30. května 2018 Výbor řízení zastavil s tím, že důvody, pro které bylo oznámení podáno, pominuly, jelikož dcera oznamovatelky byla nalezena.

Z

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://eslp.justice.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<http://www.justice.cz/>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

**Databáze judikatury
Ústavního soudu NALUS**
<http://nalus.usoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@mzp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Monika Hanych
Fotografie u Slova závěrem © Vít Alexander Schorm

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Petr Barták (NS), Monika Hanych (KVZ), Eliška Hronová (KVZ), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Marie Lukasová (KVOP), Eva Petrová (KVZ), Alžběta Pospíšilová (KVZ), Kateřina Radová (KVZ), Vít A. Schorm (KVZ), Monika Šamová (KVZ), Diana Šmídová (KVZ).

Obsah Zpravodaje: Petr Konůpka.

I v novém hávu Zpravodaje nebude na závěr chybět stručný přehled toho, co přinesly u Soudu poslední tři měsíce.

Ve vztahu k **České republice** Soud toliko schválil smír, který strany uzavřely ve věci [Šedinová proti České republice](#) (č. 17662/15, rozhodnutí ze dne 10. července 2018) týkající se přístupu k Ústavnímu soudu.

Ohledně **jiných států** zmiňme v první řadě dvojici rozsudků, v nichž Soud posuzoval různá **porušení základních práv osob, které lze označit za nepohodlné režimu v Rusku**. Ve věci [Mazepa a ostatní proti Rusku](#) (č. 15086/07, rozsudek ze dne 17. července 2018) Soud shledal, že vyšetřování vraždy novinářky Anny Politkovské bylo neúčinné, jelikož nebylo vyvinuto žádné skutečné úsilí odhalit objednatel vraždy. Ve věci [Mariya Alekhina a ostatní proti Rusku](#) (č. 38004/12, rozsudek ze dne 17. července 2018) pak konstatoval, že postup ruských orgánů vůči třem členkám skupiny *Pussy Riot*, které byly zatčeny v návaznosti na své provokativní vystoupení v pravoslavném kostele, vzaty do vazby bez náležitých důvodů, převáženy k soudnímu jednání v nedůstojných podmínkách, v soudní síni vystaveny ve skleněných kójičkách hlídaných nejen policisty, ale i služebním psem, a jimž bylo znemožněno komunikovat se svými obhájci, porušil článek 3, čl. 5 odst. 3 a čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.

Soud se též ve dvou případech zabýval aktuálním tématem **svobody projevu na internetu**. Ve věci [Egill Einarsson proti Islandu \(č. 2\)](#) (č. 31221/15, rozsudek ze dne 17. července 2018) považoval z pohledu práva na ochranu soukromí za opodstatněné, když vnitrostátní soudy stěžovateli, veřejně známé osobě proslulé svými kontroverzními názory na práva žen, nepřiznaly žádné odškodnění v penězích za tvrzení, jež se objevilo v komentáři v diskusi na Facebooku, že znásilnil mladou dívku. Ve věci [Savva Terentyev proti Rusku](#) (č. 10692/09, rozsudek ze dne 28. srpna 2018) Soud naopak označil trestní odsouzení za zveřejnění komentáře na nepřilíš sledovaném blogu, v němž stěžovatel vyjádřil názor, že by „*policajti měli být obřadně veřejně pálení, jako v Osvětimi*“ za nepřiměřené opatření, a to zejména s ohledem na to, že dle kontextu šlo spíše o emotivní reakci na zprávy o zneužití moci ze strany policie, které nemohlo skutečně vyvolat nenávist či násilí vůči příslušníkům policie.

Palčivou otázkou současné Evropy je i **soužití s islámem**, které rezonovalo i v několika rozsudcích Soudu z posledního čtvrtletí. Ve věci [Fondation Zehra a ostatní proti Turecku](#) (č. 51595/07, rozsudek ze dne 10. července 2018) Soud aproboval postup tureckých orgánů, které rozpustily spolek, jenž usiloval o zavedení islámského státu založeného na právu *šaría*. Ve věci [Ibrahim Ibragimov a ostatní proti Rusku](#) (č. 14130/08 a 28621/11) Soud naopak rozhodl, že zákaz publikace knih islámského teologa Saída Nursiho nebyl nezbytný v demokratické společnosti. Konečně, ve věci [Lachiri proti Belgii](#) (č. 3413/09, rozsudek ze dne 18. září 2018) Soud konstatoval, že když nebylo umožněno stěžovateli účastnit se v místě vyhrazeném veřejnosti soudního jednání, bude-li mít na sobě hidžáb, došlo k porušení její svobody náboženského vyznání.

Neméně ožehavým tématem je i tajné **sledování** mobilní a elektronické komunikace **zpravodajskými službami**. Ve věci [Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království](#) (č. 58170/13 a další, rozsudek ze dne 13. září 2018) Soud zopakoval, že hromadné zachycování komunikace není jako takové v rozporu s Úmluvou a stát požívá širokého prostoru pro uvážení, jaké sledování je pro zajištění národní bezpečnosti nezbytné. Každý systém sledování však musí být doprovázen účinnými zárukami proti možným zneužitím. Britský systém neobstál v několika ohledech. V první řadě nebyl zajištěn adekvátní nezávislý dohled nad tím, jaká internetová spojení budou zachycována a jaká kritéria pro výběr zpráv, jejichž obsah bude analyzován, budou používána. V druhé řadě nebyl dostatečně omezen okruh orgánů, které mohou získat přístup k zachyceným datům, a nebylo zavedeno předchozí povolení soudu či jiného nezávislého orgánu pro povolení přístupu. Konečně, systém odposlouchávání neobsahoval žádné záruky k ochraně novinářských zdrojů.

Pro Českou republiku může být bezesporu zajímavý i rozsudek ve věci [Jansen proti Norsku](#) (č. 2822/16, rozsudek ze dne 6. září 2018), v němž Soud poprvé od roku 1996 ([Johanssen proti Norsku](#), č. 17383/90, rozsudek ze dne 7. srpna 1996) ve vztahu k Norsku shledal, že v souvislosti s **odebráním dítěte z péče biologických rodičů**, jeho svěřením do náhradní péče a výrazným omezením styku mezi biologickým rodičem a dítětem došlo k porušení práva na respektování rodinného života podle článku 8 Úmluvy. Soud především zdůraznil, že norské orgány neposoudily správně nejlepší zájem dítěte, náhradní péči nepojaly jako dočasné opatření a nepostupovaly takovým způsobem, aby usnadnily opětovné spojení biologické rodiny.

Boj s terorismem je též aktuální téma, které se v judikatuře Soudu objevuje často. Ve věci [Saidani proti Německu](#) (č. 17675/18, rozhodnutí ze dne 4. září 2018) Soud poněkud rozvolnil svá přísná kritéria pro možnost vydání osoby do země, v níž jí hrozí trest doživotí či dokonce smrti. Soud z pohledu článků 2 a 3 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 13 nepovažoval za problematické rozhodnutí o vydání stěžovatele do Tuniska, přestože mu v této zemi kvůli podezřením ze spáchání teroristických činů reálně hrozí uložení trestu smrti. Soud konstatoval, že na výkon trestu smrti platí v Tunisku od roku 1991 moratorium a každý trest smrti byl „*dříve či později*“ cestou prezidentské milosti přeměněn na trest doživotí, u něhož je možné opět požádat prezidenta o udělení milosti a podmíněné propuštění. „*Objektivní kritéria*“, z nichž si odsouzený může učinit „*přesnou představu*“, kdy a za jakých podmínek bude moci požádat o podmíněné propuštění, jak je známe z rozsudků [Vinter a ostatní proti Spojenému království](#) (č. 66069/09, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2013) a [Trabelsi proti Belgii](#) (č. 140/10, rozsudek ze dne 4. září 2014), jsou, zdá se, pryč.

Podrobněji a více opět v příštím Zpravodaji.

Z Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce